

Професор др Ненад Арсовић
Professor dr Nenad Arsović

Професор др Љиљана Чворовић
Professor dr Ljiljana Čvorović

ВЕК ПОСТОЈАЊА CENTENNIAL CELEBRATION

КЛИНИКА ЗА ОТОРИНОЛАРИНГОЛОГИЈУ И МАКСИЛОФАЦИЈАЛНУ ХИРУРГИЈУ
УНИВЕРЗИТЕТСКИ КЛИНИЧКИ ЦЕНТАР СРБИЈЕ

CLINIC FOR OTORHINOLARYNGOLOGY AND MAXILLOFACIAL SURGERY
UNIVERSITY CLINICAL CENTRE OF SERBIA

1924 - 2024

Уредници:

професор др Ненад Арсовић
професор др Љиљана Чворовић

У изради монографије учествовали су:**Начелници одељења и шефови одсека:**

проф. др Ненад Арсовић, проф. др Владимир Ђорђевић, проф. др Јовица Миловановић, проф. др Александар Тривић, проф. др Владимир Нешић, проф. др Зоран Дудварски, проф. др Љиљана Чворовић, доц. др Бојан Павловић, прим. др Александар Угриновић, проф. др Сања Крејовић, др Биљана Крстић

Лекари на Клиници:

доц. др Ана Јотић, доц. др Миљан Фолић, доц. др Бојана Букуров, асс. др Тјаша Ивошевић, асс. др Александар Крстић, асс. др Немања Радивојевић, асс. др Саша Јаковљевић

Главна сестра Клинике:

Тања Ердељановић, спец. стр.сестра

Посебна захвалност припада младим лекарима на Клиници за посвећеност, темељност и труд:

Специјалистима: др Симони Ранђеловић, др Петру Ђурковићу и др Филипу Недићу;

Лекарима на специјализацији: др Неди Младеновић, др Катарини Јовановић, др Силвани Бабић, др Алекси Коругићу, др Биљани Ракић, др Христини Глоговац, др Николи Тодоровићу, др Милицу Голубовић и др Константину Арсовићу.

Издавачи:

Клиника за оториноларингологију и максилофацијалну хирургију Универзитетски клинички центар Србије
Удружење оториноларинголога Србије

Editors:

Professor Dr. Nenad Arsović
Professor Dr. Ljiljana Čvorović

Contributors to the creation of the monograph:**Department Heads and Section Chiefs:**

Prof. Dr. Nenad Arsović, Prof. Dr. Vladimir Đorđević, Prof. Dr. Jovica Milovanović, Prof. Dr. Aleksandar Trivić, Prof. Dr. Vladimir Nešić, Prof. Dr. Zoran Dudvarski, Prof. Dr. Ljiljana Čvorović, Assist. Prof. Dr. Bojan Pavlović, Prim. Dr. Aleksandar Ugrinović, Prof. Dr. Sanja Krejović, Dr. Biljana Krstić

Doctors at the Clinic:

Assist. Prof. Dr. Ana Jotić, Assist. Prof. Dr. Miljan Folić, Assist. Prof. Dr. Bojana Bukurov, Ass. Dr. Tjaša Ivošević, Ass. Dr. Aleksandar Krstić, Ass. Dr. Nemanja Radivojević, Ass. Dr. Saša Jakovljević

Head Nurse of the Clinic:

Tanja Erdeljanović, Spec. Nurse

Special thanks go to the young doctors at the Clinic for their dedication, thoroughness and effort:

Specialists: Dr. Simona Randelović, Dr. Petar Đurković and Dr. Filip Nedić.

Resident doctors: Dr. Neda Mladenović, Dr. Katarina Jovanović, Dr. Silvana Babić, Dr. Aleksa Korugić, Dr. Biljana Rakić, Dr. Hristina Glogovac, Dr. Nikola Todorović, Dr. Milica Golubović and Dr. Konstantin Arsović.

САДРЖАЈ

Увод	7
Здравствена служба у Србији до 1900. године	11
Оснивање Универзитета у Београду и Медицинског факултета	28
Оснивање и развој Клинике за оториноларингологију и максилофацијалну хирургију	34
Руководиоци Клинике за оториноларингологију и максилофацијалну хирургију од оснивања до данас	42
Организација Клинике за оториноларингологију и максилофацијалну хирургију	66
Наставна и научно - истраживачка активност Клинике за оториноларингологију и максилофацијалну хирургију	109
Стратегија развоја Клинике за оториноларингологију и максилофацијалну хирургију	120

CONTENTS

Introduction	9
Healthcare Service in Serbia until 1900	11
Establishment of the University of Belgrade and the Faculty of Medicine	28
Establishment and Development of the Clinic for Otorhinolaryngology and Maxillofacial Surgery	34
Directors of the Clinic for Otorhinolaryngology and Maxillofacial Surgery from its Establishment to the Present	42
Organization of the Clinic for Otorhinolaryngology and Maxillofacial Surgery	66
Educational and Scientific Research Activities of the Clinic for Otorhinolaryngology and Maxillofacial Surgery	109
Development Strategy for the Clinic for Otorhinolaryngology and Maxillofacial Surgery	120

Поштовани читаоци,

Са поносом вам представљамо монографију посвећену стогодишњици Клинике за оториноларингологију и максилофацијалну хирургију Универзитетског клиничког центра Србије. Ова јубиларна година је прилика да се присетимо значајних тренутака који су обележили историју наше установе, али и да се са поштовањем осврнемо на све оне који су својим радом и посвећеношћу допринели њеном развоју и угледу.

Клиника је основана 1924. године, првобитно смештена у просторијама Одељења за болести ува, носа и грла у Општој државној болници у Београду. Кроз деценије, прошла је бројне трансформације, прилагођавајући се најновијим медицинским достигнућима и потребама пацијената. Данас, смештена у комплексу у Пастеровој улици, Клиника је постала водећи медицински центар за специјализовану медицинску негу и истраживање, уважена не само у Србији већ и у региону.

Ова монографија има за циљ да на свеобухватан начин прикаже историјски развој наше Клинике, почев од њених скромних почетака, преко бројних реформи и модернизација, до данашњег статуса угледне институције. Посебан акценат стављен је на улогу Клинике у образовању и истраживању, који представљају темеље нашег постојања и развоја. Захваљујући континуираној сарадњи са Медицинским факултетом Универзитета у Београду, Клиника је дала немерљив допринос у формирању бројних генерација лекара и истраживача.

Монографија је посвећена свима који су током протеклих сто година својим трудом, знањем и љубављу према медицини допринели успесима наше Клинике. Без њихове преданости, не бисмо били у могућности да обележимо овај важан јубилеј и наставимо нашу мисију у служби здравља. Нека ова монографија буде не само документ наше богате прошлости, већ и инспирација будућим генерацијама да наставе са изградњом на темељима које су поставили њихови претходници.

Желим да изразим захвалност свима који су допринели реализацији ове монографије и омогућили да ова књига буде инспирација и подсећање на наш заједнички циљ: унапређење здравља и квалитета живота наших пацијената.

Београд, 6. децембар 2024. године

Професор др Ненад Арсовић
Директор Клинике за ОРЛ и МФХ УКЦС

Dear readers,

We are proud to present a monograph dedicated to the 100th anniversary of the Clinic for Otorhinolaryngology and Maxillofacial Surgery at the University Clinical Center of Serbia. This jubilee year is an opportunity to recall the significant moments that have marked the history of our institution and to respectfully reflect on all those who have contributed to its development and reputation through their work and dedication.

Founded in 1924, the Clinic was initially housed within the Department for Ear, Nose, and Throat Diseases at the General State Hospital in Belgrade. Over the decades, it has undergone numerous transformations, adapting to the latest medical achievements and patient needs. Today, located in the complex on Pasterova Street, the Clinic has become a leading medical center for specialized care and research, respected not only in Serbia but also in the region.

This monograph aims to comprehensively showcase the historical development of our Clinic, starting from its humble beginnings, through numerous reforms and modernizations, to its current status as a reputable institution. Special emphasis is placed on the Clinic's role in education and research, which form the foundations of our existence and development. Thanks to continuous collaboration with the Faculty of Medicine at the University of Belgrade, the Clinic has made an immeasurable contribution to the education of numerous generations of doctors and researchers.

The monograph is dedicated to all those who, over the past hundred years, have contributed to the successes of our Clinic through their effort, knowledge, and love for medicine. Without their dedication, we would not be able to mark this important jubilee and continue our mission in the service of health. May this monograph be not only a document of our rich past but also an inspiration for future generations to continue building upon the foundations laid by their predecessors.

I wish to express my gratitude to all who contributed to the realization of this monograph, making it possible for this book to be an inspiration and a reminder of our common goal: the improvement of the health and quality of life of our patients.

Belgrade, December 6, 2024

A handwritten signature in dark ink, appearing to read "Nenad Arsović", is centered on the page. The signature is fluid and cursive.

Professor Dr. Nenad Arsović
Director of the Clinic for ENT and MFS, UCCS

ЗДРАВСТВЕНА СЛУЖБА У СРБИЈИ ДО 1900. ГОДИНЕ

HEALTHCARE SERVICE IN SERBIA UNTIL 1900

Предела данашње Србије настањени су пре око 40.000 година. У време касног палеолита, малобројне и међусобно удаљене људске заједнице живеће су од лова и риболова, тако да им је исхрана била претежно протеинска. У неолиту људи почињу да се баве и сточарством и земљорадњом, а ови нови начини привређивања условили су појаву првих сталних насеља. Увођењем житарица начин исхране се мења, популација постаје знатно бројнија, а насеља збијенија. То је допринело лакшем ширењу заразних болести и значајном скраћењу просечне дужине живота.

Патолошке промене на проученим скелетним остацима указују да је праисторијски човек овог поднебља боловао од болести које познајемо и данас, као што су спондилоза, трауматски артритис, рахитис и скорбут. Начин зарастања и формирања калуса код појединих прелома костију указује на мировање екстремитета након повређивања.

Од раног бронзаног доба примењивала се једна од најстаријих хируршких операција – отварање лобање (трепанација), за коју су индикације могле да буду повреде главе, главобоље, епилепсија или менталне болести.

У време Римског царства, на простору данашње Србије постојали су урбани и војни центри са развијеном здравственом службом. Лекари су били углавном грчког порекла и радили су у војној или јавној служби (архијатри). Често су били специјализовани за једну област медицине – хирургију, офталмологију, гинекологију, дерматологију. Иако су се прерадом лековитог биља бавили фармакополи, лекари су добро владали и вештином справљања лекова у облику масти, пастила (пилула) и мелема. У кутијама из гробова

The territories of present-day Serbia have been inhabited for about 40,000 years. During the late Paleolithic era, small and distant human communities lived by hunting and fishing, making their diet predominantly protein-based. In the Neolithic period, people began to engage in animal husbandry and agriculture, and these new means of livelihood led to the emergence of the first permanent settlements. With the introduction of grains, the diet changed, the population became significantly larger, and the settlements more densely populated. This contributed to the easier spread of infectious diseases and a significant reduction in average life expectancy.

Pathological changes in the studied skeletal remains indicate that the prehistoric people of this region suffered from diseases still known today, such as spondylosis, traumatic arthritis, rickets, and scurvy. The way certain bone fractures healed and formed calluses suggests that limbs were immobilized after injury.

Since the early Bronze Age, one of the oldest surgical procedures—trepanation, or skull opening—was practiced, with possible indications including head injuries, headaches, epilepsy, or mental illnesses.

During the Roman Empire, the area of present-day Serbia had urban and military centers with a well-developed healthcare system. Doctors were mostly of Greek origin and worked in military or public service (archiatri). They were often specialized in one field of medicine—surgery, ophthalmology, gynecology, dermatology. Although the processing of medicinal herbs was handled by farmakopoli, doctors were also skilled in preparing medicines in the form of ointments, pills (pastilles), and balms. In the boxes found in the graves of doctors in Viminacium, along with

лекара у Виминацијуму, поред хируршких инструмената пронађени су и лекови. У једној од њих су поред офталмолошких инструмената - скалпела, пинцета, игала за катаракту и елеватора, биле и пилуле за лечење болести очних капака на бази шафрана. Лекари који су у то време радили на овом поднебљу очигледно су добро познавали учења тадашњих медицинских ауторитета - Целзуса, Галена и Диоскорида.

Темеље српске медицине, која има традицију дугу 800 година, поставио је Свети Сава, син Стефана Немање. Свети Сава је 1198. године посетио болнице у Константинопољу и, по

surgical instruments, medicines were discovered. One of these boxes, alongside ophthalmological instruments—scalpels, tweezers, cataract needles, and elevators—contained pills for treating eyelid diseases based on saffron. The doctors who worked in this region at the time were evidently well acquainted with the teachings of the leading medical authorities of the time—Celsus, Galen, and Dioscorides.

The foundations of Serbian medicine, which has a tradition spanning 800 years, were laid by Saint Sava, the son of Stefan Nemanja. In 1198, Saint Sava visited hospitals in Constantinople and, following their model, founded the first hospital in

Слика 1. Медицински инструменти из Римског периода, Виминацијум

Figure 1. Medical instruments from the Roman period, Viminacium

њиховом узор, основао прву болницу у Хиландару 1199. године. Ова болница имала је 8 постеља и била је намењена монасима. Свети Сава је увео типик болнице (одрђени начин постављања лежаја за болеснике и одређивање болничара), инспирисан цари-

Hilandar in 1199. This hospital had 8 beds and was intended for monks. Saint Sava introduced the hospital typic (a specific way of arranging beds for the sick and appointing hospital attendants), inspired by the hospital in Constantinople. The Hilandar Monastery and its hospital are also con-

Слика 2. Манастир Хиландар у коме је у 12. веку зачета српска медицина

Figure 2. Hilandar Monastery, where Serbian medicine was founded in the 12th century

градском болницом. Манастир Хиландар и његова болница сматрају се и за најстарију школу за стицање медицинских знања и вештина код Срба. Српски краљеви, краљ Милутин, цар Душан и кнез Лазар, великодушно су помагали ову болницу.

Године 1208. или 1209. године, по узору на болницу при манастиру Св. Богородице Евергетиде у Цариграду и болници у Хиландару, Свети Сава је основао прву болницу на тлу Србије, у манастиру Студеница. Болнице при манастирима биле су прве здравствене установе у средњовековној Србији и пружале су основну медицинску помоћ монасима, али и обичном народу. У тим болницама се практиковало лечење биљем, основна хирургија, као и нега болесника. Монаси су често били и лекари, користећи знања стечена из медицинских рукописа које је Свети Сава доносио са својих путовања. Осим што је оснивао болнице, Свети Сава је радио и на преношењу медицинског знања кроз писање и превођење медицинских приручника. Један од најзначајнијих радова био је «Законоправило» или «Номоканон» (1219), који је представљао комбинацију црквених правила и световних закона, укључујући упутства за медицинску праксу и хигијену. У њему су се предвиђале строге казне за магијнике и отровнике, и осуђивало се сујеверје и празноверје. Поред манастирских, у средњовековној Србији постојале су и градске болнице у Котору (14. век) и у Београду (15. век). Посебно је значајна болница при манастиру Светог Јована Претече у Константинопољу, коју је издржавао краљ Стефан Урош II Милутин, јер је при њој, 1308. године, основана медицинска школа.

За време владавине Стефана Дечанског у Србију почињу да долазе први лекари школовани у Италији (Салерну, Падови, Болонја, Венецији, Ферми и Риму), потом и они школовани у Монпељеу у Француској. Лекари са Запада најчешће су долазили преко Котора и Дубровника, градова који су у том периоду

сидерали најстарију школу за стицање медицинских знања и вештина међу Србима. Српски краљеви, краљ Милутин, цар Душан, и кнез Лазар, великодушно су помагали ову болницу.

У 1208 или 1209, следећи пример болнице у манастиру Свете Богородице Евергетиде у Цариграду и болнице у Хиландару, Свети Сава основао је прву болницу на српском тлу, у манастиру Студеница.

Болнице везане за манастире биле су прве здравствене установе у средњовековној Србији и пружале су основну медицинску помоћ монасима, али и обичном народу. У тим болницама се практиковало лечење биљем, основна хирургија, као и нега болесника. Монаси су често били и лекари, користећи знања стечена из медицинских рукописа које је Свети Сава доносио са својих путовања. Осим што је оснивао болнице, Свети Сава је радио и на преношењу медицинског знања кроз писање и превођење медицинских приручника. Један од најзначајнијих радова био је «Законоправило» или «Номоканон» (1219), који је представљао комбинацију црквених правила и световних закона, укључујући упутства за медицинску праксу и хигијену. У њему су се предвиђале строге казне за магијнике и отровнике, и осуђивало се сујеверје и празноверје. Поред манастирских, у средњовековној Србији постојале су и градске болнице у Котору (14. век) и у Београду (15. век). Посебно је значајна болница при манастиру Светог Јована Претече у Константинопољу, коју је издржавао краљ Стефан Урош II Милутин, јер је при њој, 1308. године, основана медицинска школа.

У додатку на манастирске болнице, постојале су и градске болнице у Котору (14. век) и у Београду (15. век). Посебно је значајна болница при манастиру Светог Јована Претече у Константинопољу, коју је издржавао краљ Стефан Урош II Милутин, јер је при њој, 1308. године, основана медицинска школа.

Током владавине Стефана Дечанског у Србију почињу да долазе први лекари школовани у Италији (Салерно, Падова, Болонја, Венеција, Ферара, и Рим), затим и они школовани у Монпељеу у Француској. Лекари са Запада најчешће су долазили преко Котора и Дубровника, градова који су у том периоду

одржавали интензивне трговачке везе са градовима Италије. Од 14. до 16. века у Србију је повремено долазило или у њој стално радило најмање 49 страних лекара и 26 апотекара, међу којима је било и оних који су до краја живота остали у Србији. Тако је на простору Србије у 14. веку било 15 лекара, у 15. веку 30, а у 16. веку 14 лекара. Као први лекар нашег порекла, помиње се Milicinus, који је радио у Призрену 1354. године.

У манастирским болницама превођена су медицинска дела настала у првим медицинским школама основаним у Салерну (9. век) и Монпељеу (13. век). Ти терапијски зборници, утемељени на учењима античких лекара и филозофа, садржали су теоријска и практична медицинска знања.

Хиландарски медицински кодекс (13 - 16. век), због своје садржајности и чињенице да је писан народним језиком, изузетан је споменик медицинске науке и српске културе.

У доба турске владавине, од краја 14. до краја 19. века, здравствена служба доживела је промене које су донеле специфичне карактеристике тог периода. Током овог периода, прекинут је узлет српске средњовековне државе, укључујући медицинске установе. Османлије нису оснивали болнице у поробљеној Србији, већ су градили хамаме. Здравствена заштита

and 26 apothecaries occasionally came to Serbia or worked there permanently, some of whom remained in Serbia for the rest of their lives. Thus, in the 14th century, there were 15 doctors in Serbia, 30 in the 15th century, and 14 in the 16th century. The first doctor of our origin mentioned is Milicinus, who worked in Prizren in 1354.

In monastery hospitals, medical works from the first medical schools established in Salerno (9th century) and Montpellier (13th century) were translated. These therapeutic compendiums, based on the teachings of ancient doctors and philosophers, contained both theoretical and practical medical knowledge.

The Hilandar Medical Code (13th - 16th century), due to its content and the fact that it was written in the vernacular, is an exceptional monument of medical science and Serbian culture.

During the period of Turkish rule, from the late 14th century to the late 19th century, the health-care system underwent changes that brought specific characteristics to that period. During this time, the rise of the Serbian medieval state, including its medical institutions, was interrupted. The Ottomans did not establish hospitals in enslaved Serbia but built hamams instead. Healthcare during this period relied on various sources of medical care. In larger cities, such as Belgrade and Niš, institutions were established

Слика 3. Хиландарски медицински кодекс

Figure 3. Hilandar Medical Code

у том периоду ослањала се на разноврсне изворе медицинске неге. У већим градовима, као што су Београд и Ниш, основане су институције које су нудиле основне медицинске услуге. Међу њима, имарети су заузимали посебно место. Ове хуманитарне установе, често повезане са џамијама, пружале су не само бесплатне оброке сиромашнима, већ и основну медицинску помоћ. Имарети су били центри где су људи могли добити лекове и савете за лечење различитих болести. Народни лекари и травари играли су кључну улогу у пружању медицинске неге, посебно у руралним областима. Ови практичари користили су биљне препарате и традиционалне методе лечења које су се преносиле с колена на колено. Њихова пракса била је дубоко укореењена у локалној традицији и култури, а њихови третмани били су прилагођени потребама заједнице. Званични османски лекари, познати као хеџими, радили су у већим градовима и били су обучени у медресама. Хеџими су пружали релативно напредну медицинску негу за то време, укључујући основне хируршке захвате и лечење разних болести биљним препаратима, вршили су и репозиције код уганућа зглобова и прелома костију. Њихова присутност у градовима омогућавала је доступност стручне медицинске помоћи већем броју људи. Лечењем су се бавили бербери и видари.

that offered basic medical services. Among them, imarets held a special place. These humanitarian institutions, often associated with mosques, provided not only free meals to the poor but also basic medical assistance. Imarets were centers where people could obtain medications and advice for treating various diseases.

Traditional healers and herbalists played a key role in providing medical care, especially in rural areas. These practitioners used herbal preparations and traditional healing methods that were passed down from generation to generation. Their practice was deeply rooted in local tradition and culture, and their treatments were tailored to the needs of the community. Official Ottoman doctors, known as hekimis, worked in larger cities and were trained in madrasas. Hekimis provided relatively advanced medical care for the time, including basic surgical procedures and the treatment of various diseases with herbal preparations; they also performed reductions for joint dislocations and bone fractures. Their presence in cities allowed greater access to professional medical assistance for a larger number of people. Barbers and prophets were also involved in treatment.

In addition to their craft, barbers also performed tooth extractions, minor surgical interventions, and «bloodletting.» For these purposes, they would place leeches on the skin or use a cow horn

Слика 4. Лечење пуштањем крви

Figure 4. Bloodletting treatment

Бербери су се поред свог заната бавили и вађењем зуба, мањим хирушким интервенцијама и „пуштањем крви“. У те сврхе, на кожу су стављали пијавице или су помоћу воловског рога вакуумом изазивали навалу крви и на том месту вршили засацање коже ножићима.

У новонасталим условима, српска средњовековна медицина стагнира и постепено назадује све до краја 18. века. Највећи број болница у Србији био је затворен, а најдуже су се задржале болнице у манастиру Милешева и Високим Дечанима. Све до 12. октобра 1757. године, када је Јован Апостоловић, Србин из Будима, у Халеу завршио студије медицине одбраном докторске дисертације под називом „Како утичу психичке трауме на људски организам“, Србија није имала школованог лекара. Др Јован Апостоловић је 1759. године дошао у Нови Сад, као први доктор медицине са дипломом у овом граду.

Поновно оснивање болница у Србији одвијало се споро. Током аустроугарске владавине у Србији, здравствени систем је доживео значајне промене у 18. Веку, које су се посебно огледале у оснивању и развоју бол-

to create a vacuum that induced a rush of blood, after which they would make incisions in the skin with small knives.

In the newly established conditions, Serbian medieval medicine stagnated and gradually declined until the end of the 18th century. The majority of hospitals in Serbia were closed, with the hospitals in the monasteries of Mileševa and Visoki Dečani being the last to remain operational. It was not until October 12, 1757, when Jovan Apostolović, a Serb from Buda, completed his medical studies in Halle by defending his doctoral dissertation titled «How Psychological Trauma Affects the Human Organism,» that Serbia had a trained doctor. Dr. Jovan Apostolović arrived in Novi Sad in 1759 as the first doctor of medicine with a diploma in this city.

The re-establishment of hospitals in Serbia proceeded slowly. During the Austro-Hungarian rule in Serbia, the healthcare system underwent significant changes in the 18th century, particularly reflected in the establishment and development of hospitals. The period between the end of the 17th century and the beginning of the 18th century was a time of intense transformations, as the Austro-Hungarian authorities sought to

Слика 5. Др Јован Апостоловић из Будима, први доктор медицине
Figure 5. Dr. Jovan Apostolović from Buda, the first doctor of medicine

ница. Период између краја 17. и почетка 18. века био је време интензивних трансформација, када су аустроугарске власти настојале да унесу своје стандарде и организационе принципе у све аспекте живота, укључујући и здравство. Поред Београда, и други већи градови у Србији почели су да добијају своје болнице. У градовима попут Новог Сада и Панчева отворене су мање болнице које су пружале основну медицинску негу становништву. Ове болнице биле су важни центри за лечење, али су такође служиле и као образовни центри где су се обучавали нови кадрови у медицини. Међутим, по повратку Турака, болнице поново престају да постоје, те је на почетку 19. века Србија била без болница и школованих лекара. Ренесанса српске медицине почиње почетком 19. века са Првим српским устанком. Период обележен борбом за независност и модернизацију земље донео је потребу за организовањем и ефикаснијом здравственом службом. Прве деценије 19. века биле су обележене устанцима и борбом за ослобођење од османске власти. Током Првог и Другог српског устанка, здравствена заштита била је углавном ослоњена на народне лекаре и траваре. Међутим, са успостављањем Кнежевине Србије, постало је јасно да је неопходно организовати савременију здравствену службу. Устаничка Србија имала је мало школованих лекара, а стање се поправило доласком руског доктора Ивана Морачевског 1809. године. Први дипломирани доктор у Београду био је наполићанац Вита Ромита, који је дошао 1821. године. Године 1829. у Србију долази др Јован Стејић, први лекар српског порекла.

Прва болница у Србији основана је у Шапцу 1826. године захваљујући напорима Јеврема Обреновића, тадашњег управитеља Шабачког округа и брата кнеза Милоша Обреновића. Ова болница је била скромна по својим капацитетима, али је представљала значајан корак ка модернизацији здравствене заштите у земљи. Болница је пружала основну медицинску негу и постала модел за будуће меди-

introduce their standards and organizational principles into all aspects of life, including health-care. In addition to Belgrade, other major cities in Serbia began to receive their hospitals. In cities such as Novi Sad and Pančevo, smaller hospitals were opened that provided basic medical care to the population. These hospitals were important centers for treatment, but they also served as educational centers where new medical personnel were trained.

However, upon the return of the Turks, hospitals ceased to exist again, and at the beginning of the 19th century, Serbia was without hospitals and trained doctors. The renaissance of Serbian medicine began in the early 19th century with the First Serbian Uprising. This period, marked by the struggle for independence and the modernization of the country, brought the need for a more organized and efficient healthcare system. The first decades of the 19th century were characterized by uprisings and the fight for liberation from Ottoman rule. During the First and Second Serbian Uprisings, healthcare relied mostly on traditional healers and herbalists. However, with the establishment of the Principality of Serbia, it became clear that there was a need to organize a more modern healthcare system.

Insurrectionist Serbia had very few trained doctors, and the situation improved with the arrival of the Russian doctor Ivan Moračevski in 1809. The first graduated doctor in Belgrade was the Neapolitan Vita Romita, who arrived in 1821. In 1829, Dr. Jovan Stejić, the first doctor of Serbian descent, came to Serbia.

The first hospital in Serbia was founded in Šabac in 1826, thanks to the efforts of Jevrem Obrenović, the administrator of the Šabac district and the brother of Prince Miloš Obrenović. This hospital was modest in its capacity, but it represented a significant step toward the modernization of healthcare in the country. The hospital provided basic medical care and became a model for future medical institutions. The same year, a pharmacy was opened, but since it was

Слика 6. Др Јован Стејић (1802-1853)

Figure 6. Dr. Jovan Stejić (1802-1853)

цинске установе. Исте године отворена је апотека, али како она није била прописно уређена, првом апотеком у Србији сматра се апотека маистра фармације Матеја Ивановића основана 1830. године у Београду, а прва државна апотека основана је у Крагујевцу 1936. године под називом „Правитељствена апотека-дворска и војна“ за чијег управника је именован први државни хемичар Павле Илић, магистар фармације.

not properly organized, the first pharmacy in Serbia is considered to be the one established by the pharmaceutical master Mateja Ivanović in 1830 in Belgrade. The first state pharmacy was established in Kragujevac in 1936 under the name «Governmental Pharmacy - Court and Military,» with the first state chemist, Pavle Ilić, a master of pharmacy, appointed as its manager.

During the second half of the 19th century, new hospitals were established throughout Serbia to

Слика 7. Прва државна апотека у Крагујевцу, Кнежевина Србија.

Figure 7. The first state pharmacy in Kragujevac, Principality of Serbia.

Током друге половине 19. века, широм Србије су осниване нове болнице како би се побољшала доступност здравствене заштите. Почетком 1860-их година, Србија је била суочена са потребом за модерном болницом која би могла да одговори на све веће захтеве за здравственом негом. Београд, као главни град, био је идеално место за оснивање такве установе. Идеја је дошла у време када је Србија тежила модернизацији и напретку у свим сферама друштва, укључујући и здравство. Један од кључних заговорника оснивања Велике болнице био је др Владан Ђорђевић, угледни српски лекар и политичар, који је препознао хитну потребу за савременом здравственом установом. Његова визија била је да се створи болница која би пружала свеобухватну медицинску негу, омогућила обуку будућих лекара и унапредила здравствене стандарде у земљи. Изградња болнице започела је 1865. године уз покровитељство Кнеза Михаила Обреновића, чије је визионарство и подршка били пресудни за реализацију пројекта. Кнез Михаило је препознао значај модерне болнице за развој државе и пружио пуну подршку иницијативи, како финансијски, тако и политички, омогућавајући несметано одвијање пројекта. Осим др Владана Ђорђевића, бројне друге кључне личности допринеле су реализацији овог амбициозног пројекта. Др Лаза Лазаревић, један од најпознатијих српских лекара и писаца, био је ангажован у припреми и организацији болнице. Његово искуство и стручност били су од непроцењиве вредности за формирање медицинског особља и постављање стандарда неге. Др Емил Гаврило Петровић, реномирани хирург тог времена, играо је кључну улогу у оснивању хируршког одељења болнице. Његова иновативност и стручност у увођењу савремених хируршких техника значајно су унапедили квалитет медицинске неге у Србији. Велика болница у Београду свечано је отворена 1868. године и брзо је постала центар за медицинску едукацију. Пружала је обуку за будуће лекаре и медицинско особље, организујући курсеве и предавања која су

improve access to healthcare. In the early 1860s, Serbia faced the need for a modern hospital that could meet the increasing demands for healthcare. Belgrade, as the capital, was the ideal place to establish such an institution. The idea emerged at a time when Serbia was striving for modernization and progress in all areas of society, including healthcare.

One of the key advocates for the establishment of the Great Hospital was Dr. Vladan Đorđević, a prominent Serbian physician and politician who recognized the urgent need for a modern healthcare institution. His vision was to create a hospital that would provide comprehensive medical care, facilitate the training of future doctors, and improve health standards in the country.

The construction of the hospital began in 1865 under the patronage of Prince Mihailo Obrenović, whose vision and support were crucial for the realization of the project. Prince Mihailo recognized the importance of a modern hospital for the development of the state and provided full support for the initiative, both financially and politically, allowing the project to proceed without obstacles.

In addition to Dr. Vladan Đorđević, numerous other key figures contributed to the realization of this ambitious project. Dr. Laza Lazarević, one of the most famous Serbian doctors and writers, was involved in the preparation and organization of the hospital. His experience and expertise were invaluable for forming the medical staff and establishing care standards.

Dr. Emil Gavril Petrović, a renowned surgeon of that time, played a key role in establishing the hospital's surgical department. His innovation and expertise in introducing modern surgical techniques significantly improved the quality of medical care in Serbia.

The Great Hospital in Belgrade was officially opened in 1868 and quickly became a center for medical education. It provided training for future doctors and medical staff, organizing courses

омогућила ширење знања и унапређење медицинске праксе у земљи. Ова институција постала је место за размену знања међу лекарима из различитих делова света, чиме је постављена основа за даљи напредак српске медицине. Након тога, 1878. године, у Нишу је основана Војна болница која је касније прерасла у општу болницу. Такође, у Новом Саду је 1885. године основана Градска болница, која је пружала широк спектар медицинских услуга и била опремљена савременом медицинском опремом. Године 1878. Србија је добила и прву српкињу лекара, Драгу Љочић, која је те године успешно завршила студије медицине на Циришком универзитету.

Поред општих болница, током 19. века осниване су и специјализоване медицинске установе. Прва психијатријска болница основана је у Топоници 1861. године и пружала је специјализовану негу за ментално оболеле пацијенте. Такође, санаторијуми за лечење туберкулозе и других хроничних болести оснивани су широм земље, пружајући специ-

and lectures that facilitated the dissemination of knowledge and the improvement of medical practice in the country. This institution became a place for knowledge exchange among doctors from various parts of the world, laying the foundation for the further advancement of Serbian medicine.

After that, in 1878, a Military Hospital was established in Niš, which later evolved into a general hospital. Additionally, in 1885, a City Hospital was founded in Novi Sad, providing a wide range of medical services and equipped with modern medical equipment.

In 1878, Serbia also had its first female doctor, Draga Ljocić, who successfully graduated from medical studies at the University of Zurich that year.

In addition to general hospitals, specialized medical institutions were established during the 19th century. The first psychiatric hospital was founded in Toponica in 1861 and provided spe-

Слика 8. Др Драга Љочић, прва српска школована лекарка, феминисткиња и суфражеткиња, која је медицину студирала у Цириху.

Figure 8. Dr. Draga Ljocić, the first Serbian female doctor, feminist, and suffragist, who studied medicine in Zurich.

фичну негу и терапију. Један од најважнијих аспеката развоја здравства у 19. веку било је образовање будућих лекара. Оснивање Лицеја у Крагујевцу 1838. године, који је касније пресељен у Београд и прерастао у Велику школу, представљало је прекретницу у медицинском образовању. Ова институција поставила је основу за образовање медицинског кадра, а касније је из ње произашао Медицински факултет, који је постао главни центар за медицинско образовање у земљи.

Страни лекари који су долазили у Србију такође су имали значајан утицај на развој здравственог система. Они су доносили савремене медицинске праксе и методе лечења, чиме су значајно допринели унапређењу здравствене заштите. Лекари попут Владана Ђорђевића, који је завршио медицинске студије у Бечу, увели су нове стандарде у медицинску праксу и помогли у оснивању нових здравствених институција. Кључни тренутак у трансформацији здравственог система у 19. веку био је доношење Закона о јавном здрављу из 1881. године, који је био прекретница у унапређењу хигијенских стандарда и превентивних мера. Овај закон увео је обавезну вакцинацију против заразних болести, што је било од есенцијалне важности за контролу епидемија као што су велике богиње. Такође је регулисао санитарне услове у урбаним срединама, укључујући изградњу канализације и обезбеђивање чисте воде, чиме је значајно побољшан општи ниво јавног здравља. Недуго затим, Закон о здравственој служби из 1882. године поставио је правни оквир за организацију и рад здравствених радника и установа. Овим законом су одређени стандарди за обуку и лиценцирање лекара и медицинског особља, а уведена је и улога државних здравствених инспектора, који су надгледали хигијенске услове и примену здравствених прописа. Ова регулатива је била кључна за даљи развој и стандардизацију здравствене заштите у земљи.

cialized care for mentally ill patients. Additionally, sanatoriums for the treatment of tuberculosis and other chronic diseases were established throughout the country, offering specific care and therapy.

One of the most important aspects of health-care development in the 19th century was the education of future doctors. The founding of the Lyceum in Kragujevac in 1838, which was later moved to Belgrade and evolved into the Great School, marked a turning point in medical education. This institution laid the foundation for training medical personnel, and later it gave rise to the Faculty of Medicine, which became the main center for medical education in the country.

Foreign doctors who came to Serbia also had a significant impact on the development of the healthcare system. They brought modern medical practices and treatment methods, which greatly contributed to the improvement of healthcare. Doctors such as Vladan Đorđević, who completed medical studies in Vienna, introduced new standards in medical practice and helped establish new health institutions.

A key moment in the transformation of the healthcare system in the 19th century was the adoption of the Public Health Law in 1881, which was a turning point in improving hygiene standards and preventive measures. This law introduced mandatory vaccination against infectious diseases, which was essential for controlling epidemics such as smallpox. It also regulated sanitary conditions in urban areas, including the construction of sewage systems and ensuring clean water, significantly improving the overall level of public health.

Shortly thereafter, the Health Service Law of 1882 established the legal framework for the organization and operation of healthcare workers and institutions. This law defined standards for the training and licensing of doctors and medical personnel, and introduced the role of state health inspectors, who monitored sanitary conditions and the application of health regulations. This

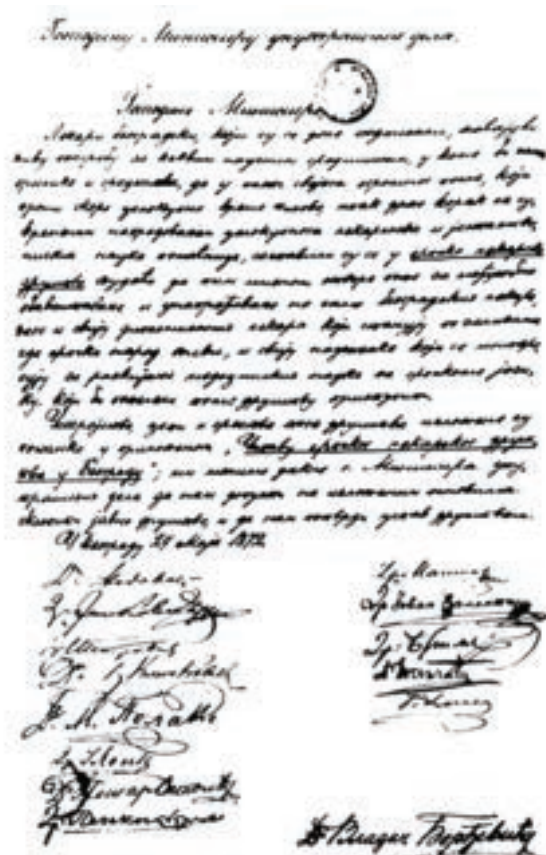
Српско лекарско друштво основано је 1872. године, иницијативом др Владана Ђорђевића, а за првог председника изабран је др Аћим Недовић. Оснивање је имало дубок утицај на унапређење медицине у Србији. Друштво је играло кључну улогу у стандардизацији медицинске терминологије на српском језику и подизању стручних стандарда међу лекарима. Иако је предлог Јосифа Панчића за оснивање медицинског факултета 1876. године био ентузијастички прихваћен, његова реализација је одложена због ратних прилика. Ипак, овај предлог је поставио темеље за будуће образовање медицинског кадра.

Развој војног санитета био је убрзан током српско-турских ратова (1876-1878). Др Владан Ђорђевић, као шеф војног санитета, организовао је прве модерне војне болнице и сани-

regulation was crucial for the further development and standardization of healthcare in the country.

The Serbian Medical Society was founded in 1872 at the initiative of Dr. Vladan Đorđević, with Dr. Ćim Nedović elected as the first president. Its establishment had a profound impact on the advancement of medicine in Serbia. The Society played a key role in standardizing medical terminology in the Serbian language and raising professional standards among doctors. Although the proposal by Josif Pančić to establish a medical faculty in 1876 was enthusiastically accepted, its realization was postponed due to wartime conditions. Nevertheless, this proposal laid the groundwork for future medical education.

The development of military healthcare was accelerated during the Serbian-Turkish Wars

Слика 9. Оснивачки акт Српског лекарског друштва 1872. година
Figure 9. Founding Act of the Serbian Medical Society, 1872.

тетске јединице. Његово вођство омогућило је оснивање Централне војне болнице у Београду 1876. године, а он је увео стандарде за санитарску службу, укључујући обуку санитарског особља и набавку савремене медицинске опреме, чиме је значајно унапређена ефикасност санитарске подршке током ратних сукоба. Црвени крст Србије основан је 1876. године уочи српско-турских ратова под именом Српско друштво Црвеног крста, идеју је покренуо др Владан Ђорђевић. Друштво је било снажан ослонац војном санитету, али и народу, у свим ратовима који су уследили.

Лекари у Србији у 19. веку анестезирали су своје пацијенте претежно хлороформом који се капао на фланелску тканину. Први помен примене опште анестезије у Српском архиву односи се на први царски рез који је извршио др Јован Валента 1872. године, а локалну анестезију кокаином увео је др Павле Поповић 1887. године. Несумњиво је, ипак, да је општа анестезија у Србији коришћена већ шездесетих, а можда и педесетих година, пошто су сви овдашњи лекари били школовани на европским универзитетима на чијим клиникама је анестезија већ била у употреби.

У то време, развој специјализованих области медицине, укључујући и ОРЛ постао је значајан. Почетак оториноларингологије у Србији може се интерпретирати на различите начине. Док неки почетак везују за ране операције др Владана Ђорђевића и др Војислава Суботића, други сматрају да је то долазак др Сигмунда Шраге 1893. године. Тешко је прецизно одредити када је тачно организовано ОРЛ лечење започело, али оснивање првог Одељења за болести ушију и гркљана при Општој државној болници може се сматрати кључним тренутком. Планови за изградњу цивилне болнице у Београду датирају из 1852. године, а радови су почели 1861. када је кнез Михаило покложио земљиште на Палилули. Камен-темељац је положен 30. јуна 1865. године, а болница је првотно називана „Болница вароши и округа

(1876-1878). Dr. Vladan Đorđević, as the head of military healthcare, organized the first modern military hospitals and medical units. His leadership enabled the establishment of the Central Military Hospital in Belgrade in 1876, and he introduced standards for medical service, including the training of medical staff and the procurement of modern medical equipment, significantly improving the effectiveness of medical support during wartime conflicts. The Red Cross of Serbia was founded in 1876, just before the beginning of the Serbian-Turkish Wars, under the name Serbian Red Cross Society, an initiative initiated by Dr. Vladan Đorđević. The Society provided strong support to military healthcare and the civilian population during all subsequent wars.

In 19th century Serbia, doctors primarily anesthetized their patients using chloroform, which was applied to a flannel cloth. The first mention of the use of general anesthesia in the Serbian archives refers to the first cesarean section performed by Dr. Jovan Valenta in 1872, while local anesthesia with cocaine was introduced by Dr. Pavle Popović in 1887. However, it is undeniable that general anesthesia had already been used in Serbia as early as the 1860s, and possibly even the 1850s, since all local doctors had been educated at European universities where anesthesia was already in practice.

At that time, the development of specialized areas of medicine, including ENT (ear, nose, and throat), became significant. The beginning of otorhinolaryngology in Serbia can be interpreted in various ways. While some associate its inception with the early surgeries of Dr. Vladan Đorđević and Dr. Vojislav Subotić, others believe it began with the arrival of Dr. Sigmund Šraga in 1893. It is difficult to pinpoint exactly when organized ENT treatment started, but the establishment of the first Department of Ear and Throat Diseases at the General State Hospital can be considered a key moment.

Plans for the construction of a civil hospital in Belgrade date back to 1852, and the work began in 1861 when Prince Mihailo donated land in Palilula.

Београда“, да би након доношења санитетског закона 1881. године постала Општа државна болница. Овај закон је предвиђао формирање специјалних одељења, укључујући одељења за унутрашње болести, хируршке болести, очне болести и кожне болести.

На почетку су постојала само два одељења: за унутрашње болести и за спољне болести. Др Војислав Суботић је 1889. године постао шеф одељења за спољне болести, које је убрзо прерасло у прво хируршко одељење. До 1893. године, Општа државна болница је имала четири одељења: хируршко, за кожне болести и сифилис, за очне болести и унутрашње болести.

Др Сигмунд Шрага је стигао у Србију 1. јула 1893. године након студија и специјализације у Бечу. По доласку је радио као приватни лекар и лекарски помоћник за кожне болести и сифилис у Општој државној болници. Да би могао да се запосли, морао је да се одрекне аустријског држављанства и постане српски поданик, што је учинио крајем 1894. године. Почетком 1895. године, др Шрага је постао лекарски помоћник за болести ушију.

The cornerstone was laid on June 30, 1865, and the hospital was initially named «Hospital of the City and District of Belgrade.» After the adoption of the sanitary law in 1881, it became the General State Hospital. This law provided for the establishment of special departments, including departments for internal diseases, surgical diseases, eye diseases, and skin diseases.

At the beginning, there were only two departments: for internal medicine and for external diseases. Dr. Vojislav Subotić became the head of the department for external diseases in 1889, which soon evolved into the first surgical department. By 1893, the General State Hospital had four departments: surgical, dermatology and syphilis, ophthalmology, and internal medicine.

Dr. Sigmund Šraga arrived in Serbia on July 1, 1893, after studying and specializing in Vienna. Upon his arrival, he worked as a private physician and assistant for dermatology and syphilis at the General State Hospital. To be able to take up a position, he had to renounce his Austrian citizenship and become a Serbian subject, which he did at the end of 1894. In early 1895, Dr. Šraga became the assistant physician for ear diseases.

There were discrepancies regarding the exact date

Слика 10. Комплекс Опште државне болнице
Figure 10: The Complex of the General State Hospital

Постојале су несугласице око тачног датума оснивања Одељења за болести ушију и гркљана. Док је С. Ђорђевић тврдио да је одељење формирано 1895. године, докази сугеришу да је то заправо учињено у лето 1896. године. Др Шрага је у то време био хонорарни шеф овог одељења, а званично именовање је вероватно обављено између краја септембра и почетка децембра 1896. године. У 1896. години, осим одељења за болести ушију, формирано је и гинеколошко одељење, што се може закључити из записа у Протоколу Санитетског одељења. Др Шрага је радио у Општој државној болници као хонорарни шеф Одељења за болести ушију и гркљана и као приватни лекар до 1906. године. Током Првог балканског рата, био је управник 14. резервне болнице у Нишу, а након рата и шеф Ушног одељења Опште војне болнице у Београду.

of the establishment of the Department of Ear and Throat Diseases. While S. Đorđević claimed that the department was formed in 1895, evidence suggests that it was actually established in the summer of 1896. Dr. Šraga was the honorary head of this department at that time, and the official appointment was likely made between the end of September and the beginning of December 1896. In 1896, in addition to the ear diseases department, a gynecological department was also formed, as concluded from the records in the Protocol of the Sanitary Department. Dr. Šraga worked at the General State Hospital as the honorary head of the Department of Ear and Throat Diseases and as a private doctor until 1906. During the First Balkan War, he was the director of the 14th Reserve Hospital in Niš, and after the war, he became the head of the Ear Department of the General Military Hospital in Belgrade. He

Слика 11. Др Драгољуб Шрага (1866–1915), први оториноларинголог у Краљевини Србији
Image 11. Dr. Dragoljub Šraga (1866–1915), the first otorhinolaryngologist in the Kingdom of Serbia.

Преминуо је 22. августа 1915. године у Нишкој Бањи. Још једна значајна личност у развоју ОРЛ је Јовановић Змај (1833–1904). Према чланку у новинама «Панчевац» од 10. октобра 1871. године, Јовановић Змај је нудио медицинску помоћ у лечењу ждрела и гркљана и

passed away on August 22, 1915, in Niška Banja.

Another significant figure in the development of ENT (otorhinolaryngology) was Jovan Jovanović Zmaj (1833–1904). According to an article in the newspaper «Pančevac» dated October 10, 1871,

промовисао примену ларингоскопије помоћу огледалцета. Овај метод, који је и данас саставни део стандардног оториноларинголошког прегледа, сведочи о његовом значајном доприносу развоју оториноларингологије у Србији.

С друге стране историја максилофацијалне хирургије као самосталне дисциплине у Србији је нешто краћа. Повредама и туморима главе и врата како у свету тако и у нашој земљи до почетка 20. века бавили су се углавном општи хирурзи. Званично, њен самосталан развој почиње са потребама збрињања повреда костију лица током Балканских ратова, па се први кораци у овој младој хируршкој дисциплини везују за 1912. годину и доктора Атанасија Пуља, оснивача Одељења за преломе вилица, Пете резервне војне болнице у Београду.

Већ 1916. др Пуљо представио је своју методу лечења застарелих прелома горње вилице која је у тадашњој стручној литератури називана „балканска метода“. Даљи развој је био постепен, дубоко испреплетан усавршавањем знања у српској медицини и стоматологији, те је тако прва операција у општој ендотрахеалној анестезији у Југославији спроведена 1945. код пацијента коме је при тадашњем II хируршком одељењу Војне болнице у Београду учињена остеопластика доње вилице.

Институционализација ОРЛ и МФХ службе у Србији део је ширег процеса унапређења здравственог система, који је обухватао доношење санитетских закона и формирање специјализованих одељења у болницама. Овај процес поставио је темеље за даљи развој медицинских специјализација, укључујући оториноларингологију и максилофацијалну хирургију, и допринео унапређењу свеукупне здравствене заштите у земљи.

Jovan Jovanović Zmaj offered medical assistance in treating the throat and larynx and promoted the use of laryngoscopy with mirrors. This method, which remains an integral part of standard otorhinolaryngological examinations today, attests to his significant contribution to the development of otorhinolaryngology in Serbia.

On the other hand, the history of maxillofacial surgery as an independent discipline in Serbia is somewhat shorter. Until the beginning of the 20th century, general surgeons primarily dealt with injuries and tumors of the head and neck, both worldwide and in our country. Officially, its independent development began with the need to address facial bone injuries during the Balkan Wars, and the first steps in this young surgical discipline are linked to the year 1912 and Dr. Atanasije Puljo, the founder of the Department of Jaw Fractures at the Fifth Reserve Military Hospital in Belgrade.

By 1916, Dr. Puljo presented his method for treating old fractures of the upper jaw, which was referred to as the «Balkan method» in contemporary professional literature. Further development was gradual and deeply intertwined with the advancement of knowledge in Serbian medicine and dentistry. Thus, the first operation under general endotracheal anesthesia in Yugoslavia was performed in 1945 on a patient who underwent osteoplasty of the lower jaw at what was then the II Surgical Department of the Military Hospital in Belgrade.

The institutionalization of ENT (otorhinolaryngology) and maxillofacial surgery services in Serbia is part of a broader process of improving the healthcare system, which included the enactment of health laws and the establishment of specialized departments in hospitals. This process laid the groundwork for the further development of medical specializations, including otorhinolaryngology and maxillofacial surgery, and contributed to the enhancement of overall healthcare in the country.

Литература:

Зоран Цеперковић. Из историје медицине, Српска медицина у средњем веку, Из историје медицине, Општа медицина 2005.

Реља В. Катић „Хиландарски медицински кодекс, Но 517“, Дечије Новине, Горњи Милановац, Београд, 1989.

Игњат Рељин, Средњовековна медицина у Србији, рад пријављен за скуп 800 година српске медицине, у оквиру 15. Студеничке академије, јуна 2010. године

Коларић Ј. Свети Сава српски- харизма и мит. Ниш: Прос.

Живковић М., Николић И. Здравствена заштита у Србији 19. век - као очуван, друштвени, народни и верски обичај. Школа здравља, Бор, 2003.

Милић Д. Докторске тезе првих Срба лекара. Архив за историју здравствене културе Србије, 1988.

Т. Р. Ђорђевић, Медицинске прилике за време прве владе кнеза Милоша Обреновића, Београд 1921.

Стојан П. Ђорђевић, Услови и развој здравства у Србији у XIX веку, Архив за историју здравствене културе Србије, 1989.

Архив Србије, Кнежева канцеларија 1822–1839, XVIII, Лекари и апотекари.

Станојевић В. Лекари Пољаци у српској служби, САЦЛ, св. 4. (1957)

Ранковић, Драг. Ј., Прва грађанска болница, БОН, бр. 4, 1938.

Неда Божиновић Женско питање у Србији у 19. и 20. веку, Београд, 1996.

Ђорђевић, Слободан. „Први оториноларинголог др Драгољуб Шрага (1983. год) и прво оториноларинголошко одељење у Србији (1895. год) у Општој државној болници у Београду“. Acta Historica medicinae pharmaciae, veterinae

Ђукић, Војко, и Предраг Станковић. 80 година Института за оториноларингологију и максилотацијалну хирургију и 50 година Катедре за оториноларингологију са максилотацијалном хирургијом и 110 година српске оториноларингологије. Београд: б. и., 2004.

Крејовић, Боривоје. Сећања и записи из прошлости српске оториноларингологије. Београд: ЦИБИФ – Медицински факултет, 1994.

Станојевић, Владимир. Историја медицине. Београд, Загреб: Медицинска књига, 1953.

Музеј Науке и технике, Одељење музеј српског лекарског друштва, Београд 2018. година: Медицина у Србији кроз векове.

Србољуб Стошић и аутори, 50 година Клинике за МФХ ВМА-110 година Максилотацијалне хирургије у Србији, ВМА, Топографик плус, Београд 2023.

Literature:

Zoran Ceperković. Iz istorije medicine, Srpska medicina u srednjem веку, Iz istorije medicine, Opšta medicina 2005.

Relja V. Katić „Hilendarski medicinski kodeks, No 517“, Dečije Novine, Gornji Milanovac, Belgrade, 1989.

Ignjat Reljin, Srednjovekovna medicina u Srbiji, rad prijavljen za skup 800 godina srpske medicine, u okviru 15. Studeničke akademije, juna 2010. godine.

Kolarić J. Sveti Sava srpski- harizma i mit. Niš: Pros.

Živković M., Nikolić I. Zdravstvena zaštita u Srbiji 19. vek - kao očuvan, društveni, narodni i verski običaj. Škola zdravlja, Bor, 2003.

Milić D. Doktorske teze prvih Srba lekara. Arhiv za istoriju zdravstvene kulture Srbije, 1988.

T. R. Đorđević, Medicinske prilike za vreme prve vlade kneza Miloša Obrenovića, Belgrade 1921.

Stojan P. Đorđević, Uslovi i razvoj zdravstva u Srbiji u XIX veku, Arhiv za istoriju zdravstvene kulture Srbije, 1989.

Arhiv Srbije, Kneževa kancelarija 1822–1839, XVIII, Lekari i apotekari.

Stanojević V. Lekari Poljaci u srpskoj službi, SACL, sv. 4. (1957).

Ranković, Drag. J., Prva građanska bolnica, BON, br. 4, 1938.

Neda Božinović Žensko pitanje u Srbiji u 19. i 20. veku, Belgrade, 1996.

Đorđević, Slobodan. „Prvi otorinolaringolog dr Dragoljub Šraga (1983. god) i prvo otorinolaringološko odeljenje u Srbiji (1895. god) u Opštoj državnoj bolnici u Beogradu“. Acta Historica medicinae pharmaciae, veterinae.

Đukić, Vojko, i Predrag Stanković. 80 godina Instituta za otorinolaringologiju i maksilofacijalnu hirurgiju i 50 godina Katedre za otorinolaringologiju sa maksilofacijalnom hirurgijom i 110 godina srpske otorinolaringologije. Belgrade: б. и., 2004.

Krejić, Boriwoje. Sećanja i zapisi iz prošlosti srpske otorinolaringologije. Belgrade: CIBIF – Medicinski fakultet, 1994.

Stanojević, Vladimir. Istorija medicine. Belgrade, Zagreb: Medicinska knjiga, 1953.

Muzej Nauke i tehnike, Odeljenje muzej srpskog lekarskog društva, Belgrade 2018. godina: Medicina u Srbiji kroz vekove.

Srboljub Stošić i autori, 50 godina Klinike za MFH VMA-110 godina Maksilofacijalne hirurgije u Srbiji, VMA, Topografik plus, Belgrade 2023.

ОСНИВАЊЕ УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ И МЕДИЦИНСКОГ ФАКУЛТЕТА

ESTABLISHMENT OF THE UNIVERSITY OF BELGRADE AND THE FACULTY OF MEDICINE

Велика школа у Београду основана је за време Првог српског устанка, 1808. године, и радила је све до 1813. године, када је угашена због неуспеха Првог српског устанка. Оснивачи и професори Велике школе били су Иван Југовић и Доситеј Обрадовић. Зграда Велике школе из XVIII века, данас је Вуков и Доситејев музеј у Београду и симбол је двовековног високошколског образовања у Србији. Године 1838. у Крагујевцу је основан Лицеј као двогодишња школа, која је 1840. продужена на три године, а наредне године је премештена у Београд и смештена до 1863. у згради где је данас Конак кнегиње Љубице.

Попечитељство просвештенија Кнежевине Србије је почетком 1860. године основало Одбор, којим је руководио архимандрит Гаврило Поповић, професор Лицеја и његов бивши ректор, са задатком да изради план за оснивање научних завода у Србији. Одбор је исте године поднео реферат „Основе наше научне зграде“, у коме је између осталог стајало да је Србији потребно свеучилиште у коме би био и лекарски факултет, као и низ других школа. Међутим, процењено је да Србија не располаже средствима потребним за оснивање таквог свеучилишта, те је Одбор препоручио да се оснује школа за бабице.

Кнез Михаило Обреновић је септембра 1863. године донео указ о проглашењу Закона о Великој школи, која је у свом саставу имала правнички, јевтаственички и технички факултет. Те, 1863. године Београд има 14.760 становника. Капетан Миша Анастасијевић, пребогати трговац стоком и велетрговац сољу, је исте године своју велику новосазидану кућу по пројекту Јана Неволе, у спомен свог родољубља, поклонио за просветне потребе кнежевине Србије.

The Great School in Belgrade was founded during the First Serbian Uprising, in 1808, and it was active up to 1813, when it was shut down due to the failure of the First Serbian Uprising. The founders and professors of the Great School were Ivan Jugović and Dositej Obradović. The building of the Great School from the 18th century is nowadays the Vuk's and Dositej's Museum in Belgrade and is a symbol of two centuries long higher education in Serbia. In 1838 in Kragujevac, the Lyceum was founded as a two-years school, which was then extended to three-years school in 1840, and in the following year it was moved to Belgrade and up to 1863 it was housed in the building where Princess Ljubica's Residence is today.

At the beginning of 1860, the Board of Education of the Principality of Serbia was founded by Archimandrite Gavriilo Popović, professor of the Lyceum and its former rector, with the task of developing a plan for the establishment of scientific institutes in Serbia. In the same year, the committee submitted a paper entitled “The Foundations of Our Scientific Building”, in which, among other things, it was stated that Serbia needs a university that would include a medical faculty, as well as a number of other schools. However, it was estimated that Serbia does not have the funds necessary to establish such university, and the Board recommended to establish a school for midwives.

Prince Mihailo Obrenović declared a decree on the proclamation of the Law of the Great School in September 1863, which included law, art and technical faculties. Belgrade had 14,760 inhabitants in 1863. In the same year, Captain Miša Anastasijević, a very rich cattle trader and salt wholesaler, donated his large newly built house designed by Jan Nevola, in memory of his patriotism, to the Principality of Serbia for educational

У Капетан-Мишином здању се данас налази Ректорат Универзитета у Београду.

Велика школа отворена је на српску Нову годину, 14. јануара 1864. године у Капетан-Мишином здању. На Лицеју, а касније и у Великој школи, лекари су држали наставу из неколико предмета (анатомија, физиологија, хигијена, судска медицина, ботаника, зоологија и др.). За неке предмете у то доба су написани и уџбеници, а дипломци су након Велике школе настављали студије на европским универзитетима.

Године 1869. формирана је комисија на челу са др Јосифом Панчићем, ректором Велике школе, са идејом о измени школског система. Предложено је оснивање српског Универзитета са пет факултета, и то: Филозофског, Богословског, Правничког, Техничког и Медицинског. Комисија је наставила са радом наредних година, али без резултата. Српско-турски ратови (1876-1878) учинили су да се предлог комисије на челу са др Јосифом Панчићем скоро у потпуности заборави.

Године 1879. се у Народној скупштини Србије први пут водила расправа о оснивању Медицинског факултета. Међутим, др Владан Ђорђевић, један од најистакнутијих лекара тог времена, оспорио је предлог о оснивању факултета уз аргумент да је за такав подухват неопходан наставни кадар који у том тренутку није био доступан. Др Ђорђевић се залагао за предлог да се стручни кадар шаље на школовање у иностранство, што је сматрао практичнијим и финансијски прихватљивијим решењем.

Оснивањем Српско лекарског друштва 1872. године подизан је ниво стручног и научног рада у Србији и чекало се оснивање Медицинског факултета.

Две деценије касније, залагањем др Милана Јовановића-Батута, поново се покреће питање оснивања Медицинског факултета у оквиру Велике школе у Београду. У ту сврху, др Милан Јовановић-Батут је објавио дело „Медицински факултет Српског Универзитета“, октобра 1899. године. Упркос његовом залагању, због мно-

пурposes. Today, the Rectorate of the University of Belgrade is located in the Captain Miša's building.

The large school was opened in the Captaiin Miša's building on Serbian New Year, January 14, 1864. At the Lyceum, and later at the Great School, doctors taught several subjects (anatomy, physiology, hygiene, forensic medicine, botany, zoology, etc.). Textbooks were also written for some subjects at that time, and after the Great School, graduates continued their studies at European universities.

The commission headed by doctor Josif Pančić, rector of the Great School, was formed with the idea of changing the school system in 1869. It was proposed to establish a Serbian University with five faculties: Philosophy, Theology, Law, Technology and Medicine. The commission continued its work in the following years, but without results. The Serbian-Turkish wars (1876-1878) made the proposal of the commission headed by doctor Josif Pančić almost completely forgotten.

In 1879, the National Assembly of Serbia debated the establishment of the Faculty of Medicine for the first time. However, doctor Vladan Đorđević, one of the most prominent doctors of that time, disputed the proposal to establish a faculty with the argument that such venture required teaching staff that was not available at that time. Doctor Đorđević advocated the proposal to send professional staff to study abroad, which he considered a more practical and financially acceptable solution.

The level of professional and scientific work in Serbia was raised with the founding of the Serbian Medical Society in 1872, and the establishment of the Faculty of Medicine was expected.

Due to the efforts of doctor Milan Jovanović-Batut, the question of establishment of the Faculty of Medicine within the Great School in Belgrade was raised again two decades later. For this purpose, doctor Milan Jovanović-Batut published the work "Medical Faculty of the Serbian University" in October 1899. Despite his advocacy, due to numerous opponents among doctors, the already prepared proposal of the establishment of the faculty was not adopted. For the next ten years, there was

гобројних опонената међу лекарима, већ припремљен предлог о оснивању факултета није усвојен. Наредних десетак година није покренута иницијатива за оснивање Медицинског факултета.

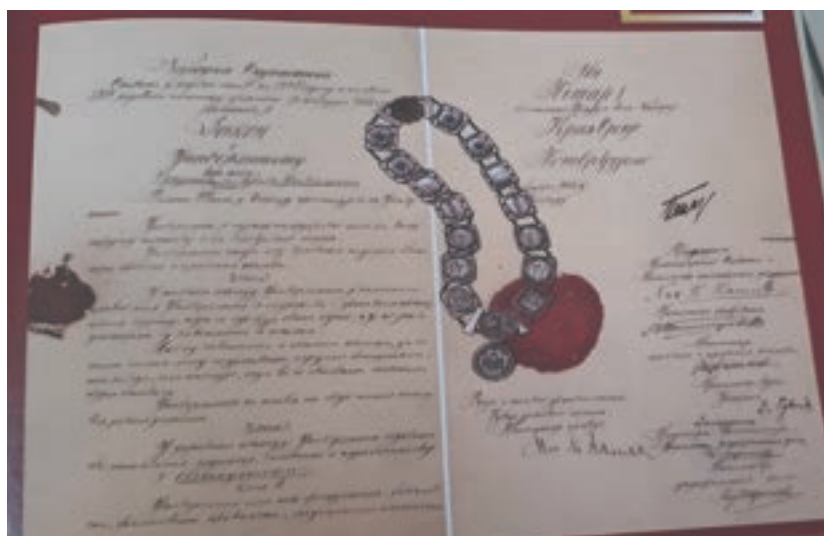
Године 1905. Народна скупштина доноси одлуку да се Велика школа подигне на степен универзитета, прихватањем Закона о универзитету и обнародовањем указом краља Петра I Карађорђевића (Слика 1). Тада је основана Комисија за Медицински факултет, у којој су били ректор, неколико професора Универзитета, шефови војног и цивилног санитета, управник и шефови свих одељења Опште државне болнице. Међутим, процењено је да би отварање Медицинског факултета у том тренутку било исувише скупо, те је предложено да се оснива „постепено“.

Почетком XX века и даље владају тешке здравствене прилике у Србији, највећим делом због низа ратова у којима је земља учествовала. У таквим условима, на иницијативу др Војислава Субботића, поново се покреће питање оснивања Медицинског факултета. Др Милан Јовановић-Батут се залагао за исти циљ, те је на његов предлог Српско лекарско друштво упутило меморандум Народној скупштини маја 1914. године, са идејом оснивања факултета.

no initiative to establish the Faculty of Medicine.

In 1905, the National Assembly of Serbia made a decision to raise the Great School to the level of a university, by accepting the Law of the University and by publicizing the decree of King Peter I Karađorđević (Figure 1). In that time the Commission for the Faculty of Medicine was established, which included the rector, several professors of the University, the heads of the military and civil health services, the administrator and the heads of all departments of the General State Hospital. However, it was estimated that opening the Faculty of Medicine at that moment would be too expensive, and it was proposed to establish it “gradually”.

At the beginning of the 20th century, difficult health conditions were still present in Serbia, mostly due to a series of wars in which the country participated. In such conditions, on the initiative of doctor Vojislav Subbotić, the issue of establishing the Faculty of Medicine was raised again. Doctor Milan Jovanović-Batut advocated for the same goal, and at his suggestion, the Serbian Medical Society sent a memorandum to the National Assembly in May 1914, with the idea of establishing a faculty. The decision to establish the Faculty of Medicine in Belgrade was made in the same year. However, the beginning of the First World War prevented

Слика 1. Закон о Универзитету из 1905. године потписан од стране краља Петра I Карађорђевића
Figure 1. Law on the University from 1905 signed by King Peter I Karađorđević

Решење о оснивању Медицинског факултета у Београду донето је исте године. Међутим, почетак Првог светског рата је спречио да се ова одлука спроведе у дело. У овом рату Србија је изгубила 125 лекара, укључујући и неке на које се могло рачунати као на осниваче катедри и прве наставнике, као и око 50 студената медицине разних година, од којих је знатан број био при крају студија. У ратном и послератном периоду постаје јасно колико је неразвијеност здравствене заштите становништва у Србији допринела броју жртава рата. Познато је да је осим на фронтовима, Србија претрпела огромне губитке због епидемија инфективних болести. У новембру 1918. године, након завршетка Великог рата, тадашњи начелник Санитетског одељења Министарства унутрашњих дела саопштио је „да у целој Србији, са Старом Србијом и Македонијом, било свега 35 лекара“. У првим послератним годинама коначно се приступа оснивању Медицинског факултета. На седници Универзитетског савета у марту 1919. године одлучено је да факултет почне са радом следеће школске године. За припреме почетка рада факултета одређена је комисија, у саставу проф. др Милана Јовановића-Батута, проф. др Живојина Ђорђевића и проф. др Николе Вулића. Први редовни професори Медицинског факултета били су проф. др Милан Јовановић-Батут и проф. др Војислав Суботић. У фебруару 1920. године за декана Медицинског факултета изабран је проф. др Милан Јовановић-Батут, а за продекана проф. др Војислав Суботић.

Медицински факултет је званично отворен 9. децембра 1920. године у свечаној сали Универзитета (Слика 2).

Настава на факултету је одређена привременим уредбама које су донете у марту и јулу 1921. године. У уредбама се не помињу катедре, већ предмети који су били подељени на обавезне (22 предмета) и необавезне (12 предмета), међу којима је била и оториноларингологија. Када је прва генерација студената уписивала IX семестар 1924. године, одлучено је да се на V години студија издвоји настава оториноларингологије. За хонорарног професора је именован др Љубиша Вуловић, тадашњи шеф Одељења за

this decision from being implemented. In this war, Serbia lost 125 doctors, including some who could be counted on as the founders of departments and the first lecturers, as well as about 50 students of medicine, a significant number of whom were near the end of their studies. In the war and post-war period, it became clear how much the underdevelopment of the health care of the population in Serbia contributed to the number of war victims. It is known that apart from the fronts, Serbia suffered enormous losses due to epidemics of infectious diseases. In November 1918, after the end of the Great War, the head of the Health Department of the Ministry of the Internal affairs announced “that there were only 35 doctors in whole Serbia, including Old Serbia and Macedonia”.

In the first post-war years, the process of founding the Faculty of Medicine finally started. At the session of the University Council in March 1919, it was decided that the faculty would start operating in the following school year. A commission was selected for preparations for the start of the faculty work, consisting of Professor Dr. Milan Jovanović-Batut, Professor Dr. Živojin Đorđević and Professor Dr. Nikola Vulić. Professor Dr. Milan Jovanović-Batut and Professor Dr. Vojislav Subbotić were the first regular professors of the Faculty of Medicine. In February 1920, Professor Dr. Milan Jovanović-Batut was elected for dean of the Faculty of Medicine, and Professor Dr. Vojislav Subbotić was elected for the vice-dean.

The Faculty of Medicine was officially opened on December 9th, 1920 in the ceremonial hall of the University (Figure 2).

Teaching at the faculty was determined by temporary regulations that were declared in March and July 1921. The departments were not mentioned in the regulations, but subjects were divided into mandatory (22 subjects) and optional (12 subjects), among which was otorhinolaryngology. When the first generation of students was starting the 9th semester in 1924, it was decided to separate the teaching of otorhinolaryngology in the 5th year of study. Doctor Ljubiša Vulović, the head of the Department of Ear, Nose and Throat Diseases of the General State Hospital, was elected as a

болести ува, носа и грла Опште државне болнице. Из прве генерације студената медицине дипломирало је укупно 49 студената од 286 уписаних. Медицински факултет је у школској 1926/27. имао укупно 1443 студената, 32 указна анставника, 13 клиника и 9 завода.

Године 1931. донета је Општа уредба Универзитета којом је било предвиђено да Медицински факултет има 30 катедри међу којима и катедру оториноларингологије. Међутим, због недостатка наставног кадра, оториноларингологија не добија статус катедре. Општом уредбом о Универзитету из 1942. године предвиђене су 22 катедре на Медицинском факултету, међу којима и катедра Болести очију, грла, носа и уста. Рад на катедри је након пензионисања проф. др Љубише Вуловића преузео проф. др Милан Фотић. Катедра за отори-

part-time professor. Out of 286 students, a total of 49 students graduated from the first generation of medical students. In the 1926/27 school year the Faculty of Medicine had a total of 1443 students, 32 permanent lecturers, 13 clinics and 9 institutes.

The General Regulation of the University was proclaimed in 1931, which stipulated that the Faculty of Medicine would have 30 departments, including the Department of Otorhinolaryngology. However, due to the lack of teaching staff, otorhinolaryngology did not get the status of department. The general decree on the University from 1942 stipulated the 22 departments at the Faculty of Medicine, including the Department of Diseases of the Eyes, Throat, Nose and Mouth. After the retirement of Professor Dr. Ljubiša Vulović, work at the department was taken over by Professor Dr. Milan Fotić.

Слика 2. Свечани почетак рада Медицинског факултета 9. децембра 2020. (слева на десно): професор др Милош Богдановић, професор др Рихард Буријан, академик др Владан Ђорђевић, професор др Павле Поповић, професор др Ђорђе Јоанновић, професор др Милан Јовановић-Батут, др Миливоје Костић и др Слободан Костић

Figure 2. Ceremonial opening of the Faculty of Medicine on December 9th, 2020 (from left to right): Professor Dr. Miloš Bogdanović, Professor Dr. Rihard Burijan, Academician Dr. Vladan Đorđević, Professor Dr. Pavle Popović, Professor Dr. Đorđe Joannović, Professor Dr. Milan Jovanović-Batut, Dr. Milivoje Kostić and Dr. Slobodan Kostić.

ноларингологију постаје самостална катедра 1954. године и студенти пете године медицине похађају наставу током два семестра (Слика 3).

Доношењем новог статута Медицинског факултета 1978. године, катедри оториноларингологије је придодата и максиллофацијална хирургија.

Катедра и Клиника за оториноларингологију допринеле су настанку ОРЛ клиника у Новом Саду (1964. године), Нишу (1969. године), Приштини (1973. године) и Крагујевцу, где је наставна база основана 1983, а ОРЛ клиника 2005. године. Катедра је помогла почетку наставе на Дефектолошком факултету у Београду 1975. године.

The Department of Otorhinolaryngology became an independent department in 1954 and fifth-year medical students attended classes for two semesters (Figure 3).

With the adoption of the new statute of the Faculty of Medicine in 1978, maxillofacial surgery was added to the Department of Otorhinolaryngology.

The Department and Clinic for Otorhinolaryngology contributed to the establishment of ENT clinics in Novi Sad (1964), Niš (1969), Priština (1973) and Kragujevac, where the teaching base was established in 1983, and the ENT clinic in 2005. The department contributed to the beginning of classes at the Faculty of Defectology in Belgrade in 1975.

IV ГОДИНА

Назив предмета	VII Семестар		VIII Семестар	
	I	II	I	II
Историја медицине и физиологија	4	4	4	4
Нефрологија	2	2	1	1
Ендокринологија	1	1	1	1
Физиологија	3	3	3	3
Патологија и анатомски дисекције	3	3	3	3
Дерматологија	1	1	1	1
Микробиологија и клиничка бактериологија	1	—	—	—
Физиологија и анатомски дисекције	—	—	1	1
Медицинска права	1	1	—	—
Општа хирургија	2	2	1	1
Сума:	17	18	18	22

У току ове године извршен је практични рад на хируршким клиникама или хируршким одделима виших болница.

V ГОДИНА

Назив предмета	IX Семестар		X Семестар	
	I	II	I	II
Патологија и анатомски дисекције	3	3	3	4
Хирургија	1	4	3	4
Рачна хирургија	—	—	3	3
Акушерство и гинекологија (обавезан интернат на 6 дана)	2	4	2	4
Офталмологија	1	1	1	1
Оториноларингологија	1	1	1	1
Стоматологија	—	—	1	1
Хигијена	1	1	1	1
Судска медицина	1	1	1	1
Социјална медицина	1	1	—	—
Сума:	14	22	19	29

У последњу практичну годину непосредно уступају на праксу и наставу.

Слика 3. Настава на IV и V години по Статуту факултета из 1959. године

Figure 3. Teaching in the 4th and 5th years according to the Statute of the Faculty from 1959

Литература:

Давидовић Л, Поподић Д, Михаљевић Љ. и сар. 100 година Медицинског факултета у Београду (1920-2020), Београд 2022.

Вељковић С. Хроника Медицинског факултета у Београду (1920-2010), Београд 2010.

Literature:

Davidović L, Popadić D, Mihaljević Lj. et al. 100 godina Medicinskog fakulteta u Beogradu (1920-2020), Belgrade 2022.

Veljković S. Hronika Medicinskog fakulteta u Beogradu (1920-2010), Belgrade 2010.

ОСНИВАЊЕ И РАЗВОЈ КЛИНИКЕ ЗА ОТОРИНОЛАРИНГОЛОГИЈУ И МАКСИЛОФАЦИЈАЛНУ ХИРУРГИЈУ

ESTABLISHMENT AND DEVELOPMENT OF THE CLINIC FOR OTORHINOLARYNGOLOGY AND MAXILLOFACIAL SURGERY THE FACULTY OF MEDICINE

Општа државна болница у Београду је свечано отворена 1868. године. Било је предвиђено да болница има пет одељења, али је она до 1889. године имала само два одељења: Одељење за унутрашње болести и Одељење за спољашње болести. Одељење за болести ушију и гуше почело је са радом 1895. године, а за хонорарног шефа одељења постављен је др Сигмунд Шрага. Број одељења Опште државне болнице је до 1923. године повећан на 15, међу којима се

The General State Hospital in Belgrade was officially opened in 1868. It was initially planned for the hospital to have five departments, but by 1889, it only had two: the Department of Internal Medicine and the Department of External Diseases. The Ear and Throat Department began operating in 1895, with Dr. Sigmund Šraga appointed as the honorary head of the department. By 1923, the number of departments in the General State Hospital had increased to 15,

Слика 1. Особље оториноларинголошке клинике испред зграде Опште државне болнице у тадашњој Видинској улици (Др Милан Фотић у средини)

Figure 1. The staff of the Otolaryngology Clinic in front of the building of the General State Hospital in what was then Vidinska Street (Dr. Milan Fotić in the center).

налазило и Отолошко одељење којим је руководио др Љубиша Вуловић.

Након почетка наставе из предмета оториноларингологија на Медицинском факултету 1924. године, почиње се са радом на оснивању Клинике за оториноларингологију. Након оснивања Медицинског факултета, многе клинике су се налазиле у зградама Опште државне болнице, те је Клиника за оториноларингологију била смештена у просторијама Одељења за болести ува, носа и грла Опште државне болнице (Слика 1). За управника Клинике је постављен др Љубиша Вуловић. У тој најстаријој болничкој згради у Београду је данас смештено Српско лекарско друштво.

Клиника је у почетку имала капацитет од 25 постеља, а за извођење наставе су се користиле слушаоница и друге просторије Очне клинике. Због недостатка простора за наставу и научни рад, у дворишту Опште државне болнице је 1927. године подигнута монтажна барака са 14 просторија за потребе Клинике, међу којима су се налазиле: слушаоница, библиотека, амбуланта, чекаоница, две болесничке собе и друге помоћне просторије (Слика 2 и Слика 3). Операциона сала се и даље налазила у згради Опште државне болнице. Амбулантним радом је управљао др Милан Фотић, а болничким делом др Добривоје Максимовић. Капацитет Клинике је до 1938. године повећан на 35 постеља.

Слика 2. Болесничка соба Клинике
Figure 2. Patient room of the Clinic

including the Otology Department, which was led by Dr. Ljubiša Vulović.

Following the commencement of the otorhinolaryngology course at the Faculty of Medicine in 1924, efforts began to establish the Clinic for Otorhinolaryngology. After the founding of the Faculty of Medicine, many clinics were located in the buildings of the General State Hospital, and the Clinic for Otorhinolaryngology was situated in the facilities of the Department of Ear, Nose, and Throat Diseases of the General State Hospital (Figure 1). Dr. Ljubiša Vulović was appointed as the director of the Clinic. Today, this oldest hospital building in Belgrade houses the Serbian Medical Society.

Initially, the clinic had a capacity of 25 beds, and for educational purposes, the lecture hall and other rooms of the Ophthalmology Clinic were used. Due to a lack of space for teaching and research, a modular barrack was constructed in the courtyard of the General State Hospital in 1927, containing 14 rooms for the Clinic's needs. These included a lecture hall, library, outpatient room, waiting area, two patient rooms, and other auxiliary spaces (Figures 2 and 3). The operating room remained in the building of the General State Hospital. Dr. Milan Fotić managed the outpatient services, while Dr. Dobrivoje Maksimović oversaw the inpatient part. By 1938, the capacity of the Clinic had increased to 35 beds.

Слика 3. Лекарска соба Клинике
Figure 3. Doctor's room of the Clinic

На Клиници су се радиле све класичне операције на уву и параназалним синусима, укључујући и оперативно лечење ендокранијалних отогених компликација. Такође, развија се и хирургија врата, те је прву ларингофисуру извео проф. др Милан Фотић 1938. године, а потом и прву тоталну ларингектомију 1939. године (Слика 4).

At the Clinic, all classical surgeries on the ear and paranasal sinuses were performed, including surgical treatment of intracranial otogenic complications. Additionally, neck surgery was developed, with the first laryngofissure performed by Prof. Dr. Milan Fotić in 1938, followed by the first total laryngectomy in 1939 (Figure 4).

Слика 4. Проф. др Милан Фотић са сарадницима у операционој сали
Figure 4. Prof. Dr. Miljan Fotić and his associates in the operating room

Клиника за оториноларингологију је 1947. године спојена са Одељењем за болести ува, носа и грла, те је премештена у зграду овог одељења које се тада налазило у Вишеградској улици број 22. Тиме је број постеља Клинике повећан на 100. Рад Клинике је био прописан Статутом Медицинског факултета.

Доласком професора Срећка Подвинеца на чело Клинике наступа нови развој београдске Клинике. Проф. др Срећко Подвинец је 1958. године увео хируршко лечење отосклерозе, најпре мобилизацијом стапеса по Росену, а потом и стапедектомијом. Такође, поред микрохирургије ува развијају се ринохирургија и велика хирургија главе и врата. Основан је Конзилијум за малигне туморе ОРЛ регије, као први околшки конзилијум у Србији 1954. године, а који ове јубиларне године обележава 70 година свог постојања.

In 1947, the Clinic for Otorhinolaryngology was merged with the Department of Ear, Nose, and Throat Diseases and relocated to the building of this department, which was then located at 22. Višegradska Street. This increased the Clinic's capacity to 100 beds. The operations of the Clinic were regulated by the Statute of the Faculty of Medicine.

With the arrival of Professor Dr. Srećko Podvinec as the head of the Clinic, a new phase of development began for the Belgrade Clinic. In 1958, Prof. Dr. Srećko Podvinec introduced surgical treatment for otosclerosis, initially through mobilization of the stapes according to Rosen, followed by stapedectomy. Additionally, alongside ear microsurgery, rhinosurgery and major head and neck surgery are being developed. A Consultative Committee for Malignant Tumors in the ENT Region was established as the first oncological

Аудиолошко- фонијатријски одсек је основан 1963 године, а Алерголошки одсек 1966. године. Године 1967, основан је Центар за рехабилитацију Савеза глувих Југославије у улици Светог Саве, где се и данас налази. Касније је овај Центар прикључен Клиници, те данас служи као установа за рехабилитацију деце са оштећењем слуха.

Почевши од 1969. године, значајан допринос развоју отомикрохирургије и остеопластичних операција у фронтотомоидалној регији дао је проф. др Драгослав Савић. Увео је на Клиници и микрохирургију ларинкса и допринео развоју оториноларинголошке ендоскопије. Седамдесетих година проф. др Боривоје Крејовић развија конзервацијску и функционалну хирургију малигних тумора ларинкса, а осамдесетих проф. др Радомир Радуловић отонеурохирургију.

Након формирања Клиничког центра, Клиника се 1983. године сели из Вишеградске у Пастерову улицу у бившу зграду оториноларинголошке клинике Војне болнице, у зграду која је основана указом принца Александра Карађорђевића 1921. године (Слика 5), где се и данас налази.

consultative committee in Serbia in 1954, which this jubilee year marks its 70th anniversary.

The Audiological-Phoniatric Department was established in 1963, and the Allergology Department in 1966. In 1967, the Rehabilitation Center of the Deaf Union of Yugoslavia was founded on St. Sava Street, where it still operates today. This Center was later integrated into the Clinic, serving as a facility for the rehabilitation of children with hearing impairments.

Starting in 1969, Prof. Dr. Dragoslav Savić made significant contributions to the development of otomicrosurgery and osteoplastic surgeries in the frontoethmoidal region. He also introduced laryngeal microsurgery at the Clinic and contributed to the advancement of otorhinolaryngological endoscopy. In the 1970s, Prof. Dr. Borivoje Krejović developed conservative and functional surgery for malignant laryngeal tumors, while in the 1980s, Prof. Dr. Radomir Radulović focused on otoneurosurgery.

After the establishment of the Clinical Center, in 1983, the Clinic moved from Višegradska Street to Pasterova Street, into the former building of the Otorhinolaryngology Clinic of the Military

Слика 5. Клиника за оториноларингологију и максилофацијалну хирургију Универзитетског клиничког центра Србије

Figure 5. Clinic for Otorhinolaryngology and Maxillofacial surgery of the University Clinical Center of Serbia

Амбулантни део Клинике се сели у зграду у Делиградској улици, која датира из 1909. године (Слика 6), у којој се некада налазила Војна академија, након чијег је пресељења на Бањицу, остала општа Војна болница. Поликлиника Клинике за ОРЛ и МФХ је и данас смештена у тој згради. И зграда данашњег стационара и зграда амбуланте су под заштитом Завода за заштиту споменика културе града Београда.

Интеграција са Центром за рехабилитацију Савеза глувих Југославије 1985. године означила је корак ка формирању Института за оториноларингологију и максилотофацијалну хирургију Клиничког центра Србије, који се доношењем статута Клиничког центра 1990. године и догодио. У том статусу остаје до 2009.

Hospital, which was established by the decree of Prince Aleksandar Karađorđević in 1921 (Figure 5), where it remains today.

The outpatient section of the Clinic moved to a building on Deligradska Street, which dates back to 1909 (Figure 6) and was formerly the Military Academy. After the Military Academy relocated to Banjica, the building became the General Military Hospital. The outpatient clinic for the ENT and MFS remains situated in that building today. Both the current inpatient building and the outpatient building are protected by the Institute for the Protection of Cultural Monuments of the City of Belgrade. The integration with the Rehabilitation Center of the Deaf Union of Yugoslavia in 1985 marked a step towards the formation of the Institute for Otorhinolaryngology and Maxillofacial

Слика 6. Зграда опште Војне болнице изграђена у периоду 1904-1909. у оквиру комплекса зграда Војних болница на Западном Врачару где је сада смештена Поликлиника Клинике за ОРЛ и МФХ, УКЦ Србије

Figure 6. The building of the General Military Hospital was constructed between 1904 and 1909 as part of the complex of Military Hospital buildings in Western Vračar, where the Polyclinic of the Clinic for Otorhinolaryngology and Maxillofacial Surgery, University Clinical Center of Serbia, is now located.

године када постаје Клиника за оториноларингологију и максилотофацијалну хирургију.

Након пресељења у зграде у Пастеровој улици наставља се развој Клинике. Проф. др Војко Ђукић 1989. године уводи у праксу ласерску хирургију ларинкса, а 2000. године Одсек за фонијатрију је опремљен првим ендовиде-

Surgery of the Clinical Center of Serbia, which was officially established with the adoption of the Clinical Center's statute in 1990. It retained this status until 2009, when it became the Clinic for Otorhinolaryngology and Maxillofacial Surgery.

After moving to the buildings on Pasterova Street, the Clinic continued to develop. In 1989, Prof. Dr.

остробоскопом. Тих година значајан допринос у истраживањима тумора епифаринкса дају проф. др Светлана Стошић-Дивјак и проф. др Ивица Пенђер. Проф. др Милован Димитријевић, максилофацијални хирург, током последње деценије XX века уводи технику остеосинтезе и реконструкцију миокутаног и микроваскуларним режњевима. Он је 2002. године основао Одељење максилофацијалне хирургије у оквиру Клинике. Проф. др Ивица Пенђер је 2001. године извео прву ендоскопску хирургију синуса (ЕСС). Тих година проф. др Ненад Арсовић и др Бранка Микић започињу програм кохлеарне имплантације и професор Ненад Арсовић 2003. године изводи прву кохлеарну имплантацију, а нешто касније и хирургију активног импланта средњег уха. У Клиници за ОРЛ и МФХ се 2008. године уводи медицински информациони систем за комплетну администрацију пацијената и то је била прва имплементација оваквог система у Клиничком центру Србије, који је данас стандард у раду у оквиру целокупног здравственог система Србије. Проф. др Ненад Арсовић афирмише у хирургији главе и врата коблатор од 2009. године, а у свакодневну хируршку праксу га уводе 2023. године проф. др Љиљана Чворовић и доц. др Бојан Павловић.

Прва акредитација Клинике за ОРЛ и МФХ је спроведена 2015. године. Тада је Клиника постала једна од 31 установе у Србији које су овом приликом добиле овај престижни сертификат. Тиме је установа потврдила да поседује детаљне процедуре управљања у оквиру читаве организације који обезбеђују максималну сигурност пацијенту, да има свеобухватан систем квалитета који активно трага за проблемима током пружања услуга и настоји да их исправи и да је усаглашена у свим кључним аспектима здравствене заштите на начин како то прописује Агенција за акредитацију здравствених установа Србије. Приликом процеса акредитације стручни тимови Клинике за оториноларингологију и максилофацијалну хирургију су сачинили 93 стручне процедуре и 378 поступака, које су се у каснијим реакредитационим процесима занављале и допуњавале.

Vojko Đukić introduced laryngeal laser surgery, and in 2000, the Phoniatic Department was equipped with the first endovideostroboscope. During these years, significant contributions to the research of nasopharyngeal tumors were made by Prof. Dr. Svetlana Stošić-Divjak and Prof. Dr. Ivica Pender. Prof. Dr. Milovan Dimitrijević, a maxillofacial surgeon, introduced osteosynthesis techniques and reconstruction with myocutaneous and microvascular flaps during the last decade of the 20th century. He established the Maxillofacial Surgery Department within the Clinic in 2002. In 2001, Prof. Dr. Ivica Pender performed the first endoscopic sinus surgery (ESS). During those years, Prof. Dr. Nenad Arsović and Dr. Branka Mikić initiated the cochlear implantation program, and in 2003, Professor Nenad Arsović performed the first cochlear implantation, followed shortly after by the surgery for active middle ear implants. In the Clinic for Otorhinolaryngology and Maxillofacial Surgery, a medical information system for complete patient administration was introduced in 2008, marking the first implementation of such a system in the Clinical Center of Serbia, which today serves as a standard practice within the entire healthcare system of Serbia. Prof. Dr. Nenad Arsović has been advocating for coblation in head and neck surgery since 2009, and it was introduced into everyday surgical practice in 2023 by Prof. Dr. Ljiljana Čvorović and Asst. Prof. Dr. Bojan Pavlović.

The first accreditation of the Clinic for Otorhinolaryngology and Maxillofacial Surgery was conducted in 2015, making it one of 31 institutions in Serbia to receive this prestigious certification. This confirmed that the facility has detailed management procedures ensuring maximum patient safety, a comprehensive quality system actively seeking and addressing problems during service delivery, and compliance with all key aspects of healthcare as prescribed by the Serbian Health Institutions Accreditation Agency. During the accreditation process, the expert teams of the Clinic for Otorhinolaryngology and Maxillofacial Surgery developed 93 professional procedures and 378 protocols, which were later updated

Године 2018. Одсек за аудиологију и вестибулологију и Одсек за слушну рехабилитацију деце добијају најсавременију и комплетну опрему за дијагностику поремећаја слуха и равнотеже. Нешто касније, 2021. године стиже нова опрема последње генерације и у Одсек за фонијатрију. Асистент др Горан Стојковић 2018. године изводи прву реконструкцију мандибуле микроваскуларним композитним режњем фибуле. Доц. др Бојан Павловић од 2023. године демонстрира примену диодног ласера у хирургију главе и врата, а почетком 2024. године изведене су и прве ендоскопске хирургије синуса уз систем за електромагнетну навигацију од стране проф. др Александра Тривића и доц. др Миљана Фолића.

Из архиве сазнајемо да су у доба оснивања, током развоја и до данас на Клиници за ОРЛ и МФХ УКЦ Србије радили специјалисти: др Жарко АЛМУЛИ, др.сци.мед. Снежана АНДРИЋ-ФИЛИПОВИЋ, др.сци.мед. Зорица АРСИЋ-МАНДАРИЋ; проф. Боривој БАБИЋ, прим. др Горан БЈЕЛОГРЛИЋ, др Србољуб БЛАЖИЋ, проф. др Љиљана БРАЈОВИЋ, прим. др Новица ВАСИЋ, др Златко ВУЈЧИЋ, прим. др Милан ВУКАШИНОВИЋ, прим. др Драгица ВУЛИЋ, проф. др Љубиша ВУЛОВИЋ, прим. др Љубиша ГЛИШОВИЋ, др Драгана ГОВЕДАРИЦА, проф. др Милован ДИМИТРИЈЕВИЋ, проф. др Драгослава ЂЕРИЋ; проф. др Часлав ЂОКОВИЋ, проф. др Слободан ЂОРЂЕВИЋ, проф. др Војко ЂУКИЋ, др Живко ИЛИЈАШЕВИЋ; прим. др Петар ИЛИЋ, проф. др Љиљана ЈАНОШЕВИЋ; др Предраг ЈЕРЕМИЋ, проф. др Снежана ЈЕШИЋ, прим. др Борко ЈОВАНОВИЋ, проф. др Боривоје КРЕЈОВИЋ, прим. др Биљана ЛАЗИЋ-МИХАЉЕВИЋ, др Горан ЛАЗОВИЋ, прим. др Добривоје МАКСИМОВИЋ, др Слободан МАТИЋ, прим. др Милутин МИЛИЋЕВИЋ, проф. др Антон МИКИЋ, др.сци.мед. Бранка МИКИЋ; проф. др Зоран МИЛУТИНОВИЋ, прим. др Чедомир МИТИЋ, прим. др Коста МИТРОВИЋ, др Биљана МУМОВИЋ, др Милан ПАВЛОВИЋ, проф. др Ивица ПЕНЂЕР, проф. др Жељко ПЕТРОВИЋ, проф. др Срећко ПОДВИНЕЦ, др Славко ПЕЈИЋ, проф. др Радомир РАДУЛОВИЋ, др Данојла РАДУНОВИЋ, проф. др Драгослав

and supplemented in subsequent reaccreditation processes.

In 2018, the Audiology and Vestibulology Department and the Pediatric Hearing Rehabilitation Department received state-of-the-art equipment for diagnosing hearing and balance disorders. Shortly thereafter, in 2021, new modern equipment was also introduced in the Phoniatic Department. In 2018, Assistant Dr. Goran Stojković performed the first mandibular reconstruction using a microvascular fibular composite flap. Since 2023, Assistant Prof. Dr. Bojan Pavlović has been incorporating diode lasers into head and neck surgery, and at the beginning of 2024, the first endoscopic sinus surgeries using an electromagnetic navigation system were performed by Prof. Dr. Aleksandar Trivić and Assistant Prof. Dr. Miljan Folić.

From the archives, we learn that during its founding, throughout its development, and up to the present day, specialists have worked at the Clinic for ENT and Maxillofacial Surgery at the University Clinical Center of Serbia: Dr. Žarko ALMULI, Dr. Snežana ANDRIĆ-FILIPOVIĆ, Dr. Zorica ARSIĆ-MANDARIĆ, Prof. Dr. Borivoj BABIĆ, Prim. Dr. Goran BJELOGRLIĆ, Dr. Srboľjub BLAŽIĆ, Prof. Dr. Ljiljana BRAJOVIĆ, Prim. Dr. Novica VASIĆ, Dr. Zlatko VUJIĆIĆ, Prim. Dr. Milan VUKAŠINOVIĆ, Prim. Dr. Dragica VULIĆ, Prof. Dr. Ljubiša VULOVIĆ, Prim. Dr. Ljubiša GLIŠOVIĆ, Dr. Dragana GOVEDARICA, Prof. Dr. Milovan DIMITRIJEVIĆ, Prof. Dr. Dragoslava ĐERIĆ, Prof. Dr. Časlav ĐOKOVIĆ, Prof. Dr. Slobodan ĐORĐEVIĆ, Prof. Dr. Vojko ĐUKIĆ, Dr. Živko ILIJAŠEVIĆ, Prim. Dr. Petar ILIĆ, Prof. Dr. Ljiljana JANOŠEVIĆ, Dr. Predrag JEREMIĆ, Prof. Dr. Snežana JEŠIĆ, Prim. Dr. Borko JOVANOVIĆ, Prof. Dr. Borivoje KREJOVIĆ, Prim. Dr. Biljana LAZIĆ-MIHAIJEVIĆ, Dr. Goran LAZOVIĆ, Prim. Dr. Dobrivoje MAKSIMOVIĆ, Dr. Slobodan MATIĆ, Prim. Dr. Milutin MILIĆEVIĆ, Prof. Dr. Anton MIKIĆ, Dr. Branka MIKIĆ, Prof. Dr. Zoran MILUTINOVIĆ, Prim. Dr. Čedomir MITIĆ, Prim. Dr. Kosta MITROVIĆ, Dr. Biljana MUMOVIĆ, Dr. Milan PAVLOVIĆ, Prof. Dr. Ivica PENĐER, Prof. Dr. Željko PETROVIĆ, Prof. Dr. Srećko PODVINEC, Dr.

САВИЋ, проф. др Миодраг СИМОНОВИЋ, проф. др Мирјана СПАЛАЈКОВИЋ, проф. др Предраг СТАНКОВИЋ, проф. др Божидар СТЕФАНОВИЋ, др Милан СТЕФАНОВИЋ, проф. др Петар СТЕФАНОВИЋ, проф. др Гојко СТОЈЧИЋ, проф. др Светлана СТОШИЋ-ДИВЈАК, проф. др Милан ФОТИЋ, проф. др Душан ЦВЕЈИЋ, др Михајло ШИБАЛИЋ, др Драгољуб ШРАГА.

Данас на клиници раде специјалисти: проф. др Ненад АРСОВИЋ, доц. др Бојана БУКУРОВ, др Милан ДРАГИШИЋ, проф. др Зоран ДУДВАРСКИ, проф. др Владимир ЂОРЂЕВИЋ, др Петар ЂУРКОВИЋ (мфх), др Сташа ИВКОВИЋ (интерниста), доц. др Ана ЈОТИЋ, проф. др Сања КРЕЈОВИЋ, асс. др Александар КРСТИЋ (мфх), др Биљана КРСТИЋ, асс. др Саша ЈАКОВЉЕВИЋ, проф. др Јовица МИЛОВАНОВИЋ, др Небојша МИЋОВИЋ, др Филип НЕДИЋ, др Драгана НЕНЕЗИЋ, проф. др Владимир НЕШИЋ, доц. др Бојан ПАВЛОВИЋ, др Светислав ПЕЛЕМИШ, асс. др Немања РАДИВОЈЕВИЋ, др Симона РАНЂЕЛОВИЋ, др Душан СТЕФАНОВИЋ, асс. др Горан СТОЈКОВИЋ (мфх), проф. др Александар ТРИВИЋ (орл и МФХ), прим. др Александар УГРИНОВИЋ, доц. др Миљан ФОЛИЋ, проф. др Љиљана ЧВОРОВИЋ.

Литература:

Ђукић В, Станковић П. 80 година Института за оториноларингологију и максилотофацијалну хирургију, Београд 2004.

Арсовић Н, Димитријевић М. 95 година Клинике, 65 година Катедре за оториноларингологију и максилотофацијалну хирургију, Београд 2019.

Павловић М, Милановић Ј. Развој оториноларингологије у Србији, 2015, Историја XX века, доступно на: <https://doi.org/10.29362/ist20veka.2016.1.pav.55-74>

Крејовић Б. Сећања и записи из прошлости српске оториноларингологије, Београд, 1994.

Јаносевић Љ, Ђукић В. Оториноларингологија у Србији, Београд 2006.

Slavko PEJIĆ, Prof. Dr. Radomir RADULOVIĆ, Dr. Danojla RADUNOVIĆ, Prof. Dr. Dragoslav SAVIĆ, Prof. Dr. Miodrag SIMONOVIĆ, Prof. Dr. Mirjana SPALAJKOVIĆ, Prof. Dr. Predrag STANKOVIĆ, Prof. Dr. Božidar STEFANOVIĆ, Dr. Milan STEFANOVIĆ, Prof. Dr. Petar STEFANOVIĆ, Prof. Dr. Gojko STOJIC, Prof. Dr. Svetlana STOŠIĆ-DIVJAK, Prof. Dr. Milan FOTIĆ, Prof. Dr. Dušan CVEJIĆ, Dr. Mihajlo ŠIBALIĆ, Dr. Dragoljub ŠRAGA.

Specialists that are working at the Clinic today: Prof. Dr. Nenad ARSOVIĆ, Asst. Prof. Dr. Bojana BUKUROV, Dr. Milan DRAGIŠIĆ, Prof. Dr. Zoran DUDVARSKI, Prof. Dr. Vladimir ĐORĐEVIĆ, Dr. Petar ĐURKOVIĆ (MFS), Dr. Staša IVKOVIĆ (internal medicine specialist), Asst. Prof. Dr. Ana JOTIĆ, Prof. Dr. Sanja KREJOVIĆ, Asst. Dr. Aleksandar KRSTIĆ (MFS), Dr. Biljana KRSTIĆ, Asst. Dr. Saša JAKOVLJEVIĆ, Prof. Dr. Jovica MILOVANOVIĆ, Dr. Nebojša MIĆOVIĆ, Dr. Filip NEDIĆ, Dr. Dragana NENEZIĆ, Prof. Dr. Vladimir NEŠIĆ, Asst. Prof. Dr. Bojan PAVLOVIĆ, Dr. Svetislav PELEMIŠ, Asst. Dr. Nemanja RADIVOJEVIĆ, Dr. Simona RANĐELOVIĆ, Dr. Dušan STEFANOVIĆ, Asst. Dr. Goran STOJKOVIĆ (MFS), Prof. Dr. Aleksandar TRIVIĆ (ENT and MFS), Prim. Dr. Aleksandar UGRINOVIĆ, Asst. Prof. Dr. Miljan FOLIĆ, Prof. Dr. Ljiljana ČVOROVIĆ.

Literature:

Đukić V, Stanković P. 80 godina Instituta za otorhinolaringologiju i maksilofacijalnu hirurgiju, Belgrade, 2004.

Arsović N, Dimitrijević M. 95 godina Klinike, 65 godina Katedre za otorhinolaringologiju i maksilofacijalnu hirurgiju, Belgrade, 2019.

Pavlović M, Milanović J. Razvoj otorhinolaringologije u Srbiji, 2015, Istorija XX veka, available at: <https://doi.org/10.29362/ist20veka.2016.1.pav.55-74>.

Krejić B. Sećanja i zapisi iz prošlosti srpske otorinolaringologije, Belgrade, 1994.

Janošević Lj, Đukić V. Otorhinolaringologija u Srbiji, Belgrade, 2006.

РУКОВОДИОЦИ КЛИНИКЕ ЗА ОТОРИНОЛАРИНГОЛОГИЈУ И МАКСИЛОФАЦИЈАЛНУ ХИРУРИГИЈУ ОД ОСНИВАЊА ДО ДАНАС

DIRECTORS OF THE CLINIC FOR OTORHINOLARYNGOLOGY AND MAXILLOFACIAL SURGERY FROM ITS ESTABLISHMENT TO THE PRESENT DAY

Проф. др Љубиша Вуловић
(Оснивач и први управник Клинике 1924-1946)

Prof. Dr. Ljubiša Vulović
(Founder and first director of the Clinic 1924-1946)

За првог управника Клинике именован је проф. др Љубиша Вуловић, рођен у Београду 1879. године. Дипломирао је на Медицинском факултету у Берлину 1904. године. Одмах по завршетку студија започео је специјализацију из оториноларингологије на Клиници проф. Франкела у Берлину, коју је успешно завршио 1905. године, стичући звање оториноларинголога – оператора. Године 1924. изабран је за ванредног професора на Медицинском факултету у Београду, за предмет оторино-

The first director of the Clinic was appointed Professor Dr. Ljubiša Vulović, born in Belgrade in 1879. He graduated from the Faculty of Medicine in Berlin in 1904. Immediately after completing his studies, he began specializing in otorhinolaryngology at Professor Frankel's clinic in Berlin, successfully completing it in 1905, earning the title of Otorhinolaryngologist-Operator. In 1924, he was appointed Associate Professor at the Faculty of Medicine in Belgrade for the subject Otorhinolaryngology. His primary professional

ларингологија. Његова ужа стручна и научна интересовања обухватала су оперативно лечење ува, синуса и гркљана, са посебним акцентом на карциноме и туберкулозу. Аутор је више стручних радова објављених у Српском архиву, као и у немачким оториноларинголошким и хируршким часописима. Такође, написао је прву ауторизовану скрипту за болести уха, носа и грла 1928. године. На Првом југословенском конгресу оториноларинголога у Загребу, представио је главни реферат под називом „Тонзиларни проблем“.

Учествовао је у балканским ратовима (1912-1913) и у Првом светском рату (1914-1918) као резервни санитарни официр српске војске. Био је носилац Ордена белог орла с мачевима и Медаље Милоша Обилића за храброст. Од 1910. до 1921. године био је лични лекар Краља Петра I. На Солунском фронту управљао је једном од војних болница и у току рата стекао чин санитетског мајора. Професор Вуловић је био учитељ и педагог првих генерација српских оториноларинголога који су поставили темеље оториноларингологије у Србији, отварајући прва одељења у Нишу, Крагујевцу, Новом Саду и другим градовима. Пензионисао се 1946. године, а преминуо 1953. године у Београду.

and scientific interests included surgical treatment of the ear, sinuses, and larynx, with a particular focus on cancer and tuberculosis. He authored several professional papers published in the Serbian Archives, as well as in German otorhinolaryngology and surgical journals. Additionally, he wrote the first authorized textbook on ear, nose, and throat diseases in 1928. At the First Yugoslav Congress of Otorhinolaryngologists in Zagreb, he presented the main report titled “The Tonsil Problem.”

He participated in the Balkan Wars (1912–1913) and World War I (1914–1918) as a reserve medical officer in the Serbian Army. He was awarded the Order of the White Eagle with Swords and the Miloš Obilić Medal for Bravery. From 1910 to 1921, he served as the personal physician to King Peter I. On the Salonica Front, he managed one of the military hospitals and achieved the rank of Medical Major during the war. Professor Vulović was a mentor and teacher to the first generations of Serbian otorhinolaryngologists, who laid the foundations of otorhinolaryngology in Serbia by opening the first departments in Niš, Kragujevac, Novi Sad, and other cities. He retired in 1946 and passed away in 1953 in Belgrade.

Проф. др Милан Фотић
(Управник 1946-1954 и оснивач оториноларинголошке секције)

Prof. Dr. Milan Fotić
(Director 1946-1954 and founder of the otolaryngology section)

Пензионисањем проф. др Вуловића за управника Клинике постављен је 1946. године тадашњи доцент доктор Милан Фотић. Рођен је у Шапцу 1894. године, а студије медицине је започео Бечу 1913. године. После Првог светског рата наставља студије медицине у Прагу, где је дипломирао 1923. године. Једногодишњу специјализацију из оториноларингологије обавио је код професора Кутвирта на Оториноларинголошкој клиници у Прагу. Од 1924. године ради у београдској Клиници за болести ува, носа и грла. За асистента на Медицинском факултету у Београду изабран је 1926. године, за доцента 1936. а за ванредног професора 1950. године. Професор Милан Фотић је оснивач Оториноларинголошке секције Српског лекарског друштва и њен председник од 1948. до 1953. године. Организатор је и председник два конгреса југословенских оториноларинголога: III конгреса у Аранђеловцу 1950. и IV конгреса оториноларинголога Југославије на Палићу 1953.

Upon the retirement of Professor Dr. Vulović, Dr. Milan Fotić, then an assistant professor, was appointed as the head of the Clinic in 1946. Born in Šabac in 1894, he began his medical studies in Vienna in 1913. After World War I, he continued his studies in Prague, graduating in 1923. He completed a one-year specialization in otorhinolaryngology under Professor Kutvirt at the Otorhinolaryngology Clinic in Prague. In 1924, he began working at the Belgrade Clinic for Ear, Nose, and Throat Diseases. He was appointed an assistant at the Faculty of Medicine in Belgrade in 1926, an associate professor in 1936, and a full professor in 1950.

Professor Milan Fotić was the founder of the Otorhinolaryngology Section of the Serbian Medical Society and served as its president from 1948 to 1953. He organized and presided over two Yugoslav Otorhinolaryngology Congresses: the third, held in Aranđelovac in 1950, and the fourth, in Palić in 1953. He authored the first uni-

године. Аутор је првог универзитетског уџбеника из оториноларингологије за студентску медицину 1948. године. Објавио је велики број радова у Српском архиву и иностраним часописима из патологије ува, тонзиларног проблема, обољења синуса, трауматологије и аудиологије. Прву тоталну ларингектомију у Србији извео је 24. маја 1939. године у Београду. Ларингектомија учињена том приликом због карцинома ларинкса изведена је у локалној анестезији. Проф. Др Милан Фотић је био велики практичар и добар хирург, несвободан учитељ великог броја српских оториноларинголога и омиљени наставник студената медицине. Неправедно је пензионисан са групом наставника Медицинског факултета у Београду 1953. године. Наставио је са практичним радом наредних петнаест година у склопу приватне праксе у својој ординацији у Кнез Михаиловој улици и у Железничкој болници на Дедињу. Преминуо је на „павиљону“ своје оториноларинголошке клинике у 83. години живота 1977. године у Београду.

versity textbook on otorhinolaryngology for medical students in 1948. He published numerous papers in the Serbian Archives and international journals, covering topics such as ear pathology, tonsil issues, sinus diseases, traumatology, and audiology. On May 24, 1939, in Belgrade, he performed Serbia's first total laryngectomy, which was carried out under local anesthesia for laryngeal cancer. Professor Dr. Milan Fotić was a highly skilled practitioner, an excellent surgeon, a selfless mentor to many Serbian otorhinolaryngologists, and a beloved teacher of medical students. He was unjustly retired in 1953, along with a group of professors from the Faculty of Medicine in Belgrade. Despite this, he continued to practice medicine for the next fifteen years, running a private clinic on Knez Mihailova Street and working at the Railway Hospital in Dedinje. He passed away at the age of 83 in 1977, at the "pavilion" of the Otorhinolaryngology Clinic he had once led.

Проф. др Срећко Подвинец
(Управник 1954-1969 и први шеф Катедре)

Prof. Dr. Srećko Podvinec
(Director 1954-1969 and first Head of the Department)

Након пензионисања Проф.др Фотића, за управника Клинике постављен је проф. др Срећко Подвинец. Рођен у Осијеку 1899. године, гимназију је завршио у Загребу. Студије медицине започео је у Загребу 1918. године, а наставио у Бечу, где је дипломирао 1925. године. Специјализацију из оториноларингологије завршио је у Загребу код професора Машека 1939. године. За асистента на загребачком Свеучилишту изабран је 1928. године, за доцента 1947, а 1949. године постао је ванредни професор. Године 1954. постаје редовни професор Медицинског факултета у Београду. Доласком проф. др Срећка Подвинеца почиње нови интензивни развојни период београдске Клинике. Године 1954. долази до издвајања предмета оториноларингологије из катедре хирургије и формирања Катедре оториноларингологије на Медицинском факултету у Београду. Као први шеф Катедре, професор Подвинец је руководио до одласка у пензију 1969. године.

Професор Подвинец се стручно усавршавао у Паризу, Лондону и Единбургу. Био је пред-

After the retirement of Professor Dr. Fotić, Professor Dr. Srećko Podvinec was appointed as the head of the Clinic. Born in Osijek in 1899, he completed his high school education in Zagreb. He began his medical studies in Zagreb in 1918 and continued in Vienna, where he graduated in 1925. He completed his specialization in otorhinolaryngology in Zagreb under the mentorship of Professor Mašek in 1939. He was appointed an assistant at the University of Zagreb in 1928, an assistant professor in 1947, and became an associate professor in 1949. In 1954, he was appointed full professor at the Faculty of Medicine in Belgrade. The arrival of Professor Dr. Srećko Podvinec marked a new period of intensive development for the Belgrade Clinic. In 1954, otorhinolaryngology was separated from the Department of Surgery, leading to the formation of the Department of Otorhinolaryngology at the Faculty of Medicine in Belgrade. As the first head of the Department, Professor Podvinec led it until his retirement in 1969.

Professor Podvinec furthered his professional

седник IV југословенског конгреса оториноларинголога у Београду 1961. године и организатор Конгреса међународне асоцијације 1955. године, Конгреса друштва за бронхо-езофагологију и гастроскопију француског језичког подручја у Београду и IV југословенско-грчког конгреса оториноларинголога у Новом Саду. По позиву је држао предавања у Лондону, Бордоу, Торину, Њујорку, Лос Анђелесу, Чикагу, Даласу, Филаделфији, Токију, Хонгконгу, Каиру, Варшави, Падови и Оксфорду.

Професор Подвинец је поставио темеље модерне микрохирургије у ва и значајно допринео проучавању настанка и лечења полипозе носа, физиологије гутања и патологије меког непца, имунологије у онкологији, платибазии на терену ензимске струме, настајања субглотисног ларингитиса и преноса алергијских информација са једне на другу животињу, као и примени и резу код трахеотомије. Године 1967. увео је методу електронистагмографије. У домаћим и страним часописима објавио је око 200 стручних радова. Био је члан бројних националних и међународних удружења. Међу првим лекарима, 1964. године добио је Седмојулску награду СР Србије за оригиналне научне радове из области отологије.

Након пензионисања 1969. године, наставио је да се бави праксом, истраживачким радом, уметничком фотографијом и сликањем акварела. Преминуо је 1985. године у Београду.

education in Paris, London, and Edinburgh. He served as president of the 4th Yugoslav Congress of Otorhinolaryngologists in Belgrade in 1961 and organized several major conferences, including the 1955 Congress of the International Association, the Congress of the French Society for Bronchoesophagology and Gastroscopy in Belgrade, and the 4th Yugoslav-Greek Congress of Otorhinolaryngologists in Novi Sad. He was invited to lecture in cities such as London, Bordeaux, Turin, New York, Los Angeles, Chicago, Dallas, Philadelphia, Tokyo, Hong Kong, Cairo, Warsaw, Padua, and Oxford.

Professor Podvinec laid the foundations of modern ear microsurgery and made significant contributions to the study and treatment of nasal polyposis, the physiology of swallowing, soft palate pathology, oncology immunology, platibasias on the terrain of enzymatic goiter, the development of subglottic laryngitis, and the transmission of allergic information from one animal to another, as well as the use and technique of tracheotomy. In 1967, he introduced the method of electronystagmography. He published around 200 professional papers in both domestic and international journals and was a member of numerous national and international associations. In 1964, he was among the first doctors to receive the July 7th Award of the Socialist Republic of Serbia for original scientific works in the field of otology.

After his retirement in 1969, he continued practicing, conducting research, and pursuing artistic photography and watercolor painting. He passed away in 1985 in Belgrade.

Проф. др Драгослав Савић

(Управник 1969-1978)

Prof. Dr. Dragoslav Savić

(Director 1969-1978)

Након пензионисања професора Подвинеца 1969. године, за директора Клинике изабран је проф. др Драгослав Савић. Рођен у Кањижи 1927. године, основну школу и гимназију завршио је у Горњем Милановцу. Медицински факултет у Београду завршио је 1952. године, након чега се запослио у Оториноларинголошкој клиници. Специјализацију из оториноларингологије завршио је 1955. године. Од 1969. до 1978. године био је директор Клинике, а од 1979. до 1989. године руководио Сектора за научно-истраживачки рад у Клиници, све до своје смрти у Београду.

За асистента на Медицинском факултету у Београду изабран је 1955. године, за доцента 1960, за ванредног професора 1968, а за редовног професора 1975. године. Хабиловатом се радио о корозивним оштећењима једњака 1959. године, а докторску дисертацију одбранио је 1974. године. Годишњама је био наставник и на Стоматолошком факултету у Београду, као и на Медицинским факултетима у Нишу и Новом Саду. Стручно се усавршавао у Лиону, Паризу, Стразбуру и Аустрији, те је био на студентским боравцима у Француској, Швајцарској,

After the retirement of Professor Podvinac in 1969, Professor Dr. Dragoslav Savić was appointed as the director of the Clinic. Born in Kanjiža in 1927, he completed his elementary and high school education in Gornji Milanovac. He graduated from the Faculty of Medicine in Belgrade in 1952, after which he began working at the Otorhinolaryngology Clinic. He completed his specialization in otorhinolaryngology in 1955. From 1969 to 1978, he served as the director of the Clinic, and from 1979 to 1989, he led the Sector for Scientific Research at the Clinic until his death in Belgrade.

He was appointed clinical assistant at the Faculty of Medicine in Belgrade in 1955, promoted to associate professor in 1960, to full professor in 1975, and obtained habilitation in 1959 with a thesis on corrosive damage to the esophagus. He defended his doctoral dissertation in 1974. For many years, he also taught at the Dental Faculty in Belgrade and at the Medical Faculties in Niš and Novi Sad. He advanced his expertise in Lyon, Paris, Strasbourg, and Austria, and undertook

Немачкој и Сједињеним Америчким Државама. Учествовао је на бројним стручним и научним скуповима у земљи и иностранству.

Био је председник XI оториноларинголошког конгреса 1980. године у Аранђеловцу, југословенско-грчког конгреса 1979. године на Златибору и интерсекцијског састанка оториноларинголога Југославије 1978. у Чачку. Два пута је био председник ОРЛ секције Српског лекарског друштва и председник Удружења оториноларинголога Југославије од 1976. до 1980. године. Био је члан француског друштва за оториноларингологију и цервикофацијалну хирургију, као и Оториноларинголошког друштва Аустрије. Члан Медицинске академије Српског лекарског друштва постао је од њеног оснивања, а био је и почасни члан Медицинске академије збора лекара Хрватске.

Проф. др Савић је био одличан хирург, истраживач и педагог. Значајно је допринео развоју отомикрохирургије у Србији, остеопластичних операција у фронтотомоидалној регији, као и увођењу ларингомикроскопске хирургије у Клинику. Објавио је више од 300 радова у домаћим и страним часописима, као и монографије о отосклерози, фронталним синусима и обољењима ларинкса. Коаутор је студентског уџбеника из 1975. године и био је главни и одговорни уредник Српског архива. Добитник је награде Српског лекарског друштва за научно-истраживачки рад 1987. године и одликован Орденом заслуга за народ. Преминуо је 1989. године у Београду.

study visits to France, Switzerland, Germany, and the United States. He participated in numerous professional and scientific conferences both domestically and internationally.

He served as the president of the XI Otorhinolaryngology Congress in 1980 in Arandelovac, the Yugoslav-Greek Congress in 1979 in Zlatibor, and the inter-sectional meeting of Yugoslav otorhinolaryngologists in 1978 in Čačak. He was president of the ORL Section of the Serbian Medical Society twice and served as president of the Association of Otorhinolaryngologists of Yugoslavia from 1976 to 1980. He was a member of the French Society for Otorhinolaryngology and Cervicofacial Surgery, as well as the Otorhinolaryngological Society of Austria. He became a member of the Medical Academy of the Serbian Medical Society upon its founding and was also an honorary member of the Medical Academy of the Croatian Medical Association.

Professor Dr. Savić was an excellent surgeon, researcher, and educator. He made significant contributions to the development of otomicrosurgery in Serbia, osteoplastic surgeries in the frontoethmoidal region, and the introduction of laryngomicroscopic surgery at the Clinic. He published over 300 papers in domestic and international journals, as well as monographs on otosclerosis, frontal sinuses, and laryngeal diseases. He was a co-author of a student textbook published in 1975 and served as the chief and responsible editor of the Serbian Archives. He received the Serbian Medical Society Award for Scientific Research in 1987 and was decorated with the Order of Merit for the People. He passed away in 1989 in Belgrade.

Проф. др Часлав Ђоковић

(Управник 1979-1983)

Prof. Dr. Časlav Đoković

(Director 1979-1983)

У периоду од 1979. до 1983. године Клиником руководи проф. Др Часлав Ђоковић. Рођен је у Ивањици 1932. године. Гимназију је завршио у Чачку 1951. године, а Медицински факултет у Београду 1960. године. Специјализацију из оториноларингологије завршио је 1966. године. Стручно се усавршавао у Аустрији. Био је начелник одељења у Клиници од 1972. до 1979. и од 1983. године до пензионисања. За асистента на Медицинском факултету изабран је 1969, за доцента 1976, за ванредног професора 1982, а за редовног професора 1988. године. Докторирао је на Медицинском факултету у Београду 1976. године. Проф. Др Часлав Ђоковић је објавио преко 120 радова у домаћим и страним часописима. Коаутор је студентског уџбеника Оториноларингологија са максилофацијалном патологијом 1984. године. Истраживач је у научноистраживачком пројекту заједнице науке града Београда: „Учесталост повреда главе и врата у саобраћајним несрећама на подручју града

From 1979 to 1983, the Clinic was led by Professor Dr. Časlav Đoković. Born in Ivanjica in 1932, he completed his high school education in Čačak in 1951 and graduated from the Faculty of Medicine in Belgrade in 1960. He finished his specialization in otorhinolaryngology in 1966 and furthered his training in Austria. He served as the head of the department at the Clinic from 1972 to 1979 and again from 1983 until his retirement.

He was appointed assistant professor at the Faculty of Medicine in 1969, promoted to assistant professor in 1976, to associate professor in 1982, to full professor in 1988, and earned his doctorate at the Faculty of Medicine in Belgrade in 1976. Professor Dr. Časlav Đoković published over 120 articles in domestic and international journals and co-authored the student textbook Otorhinolaryngology with Maxillofacial Pathology in 1984. He participated in a scientific research project for the scientific community of the city of Belgrade titled “The Frequency of Head

Београда“. Био је ментор магистарских радова, члан француског друштва за оториноларингологију и цервикофацијалну хирургију и учествовао је на више конгреса. Усавршавао се у Минхену, Цириху и Тибенгену. Био је реномирани отохирург, искусан клиничар и омиљени наставник бројних генерација. У пензији је од 1998.

and Neck Injuries in Traffic Accidents in the Area of Belgrade.”

He served as a mentor for master's theses, was a member of the French Society for Otorhinolaryngology and Cervicofacial Surgery, and participated in several congresses. He furthered his education in Munich, Zurich, and Tübingen. He was a renowned otosurgeon, an experienced clinician, and a beloved teacher to numerous generations. He has been retired since 1998.

Проф. др Боривоје Крејовић
(Директор 1983-2000)

Prof. Dr. Borivoje Krejović
(Director 1983-2000)

Институтом за оториноларингологију и максилеофацијалну хирургију од 1983. до 2000. године руководио је Проф. др Боривоје Крејовић. Рођен је 1932. године у Сирогојну, а гимназију је завршио у Ужицу 1951. године. Медицински факултет је завршио 1959. године. Од 1961. до 1964. године радио је као управник Дома здравља у Ужицу. На Златибору се заинтересовао за болести штитасте жлезде и учествовао у формирању Лечилишта за хипертиреозу. Почетком 1964. године постављен је за управника новоформиране установе. Специјализацију из оториноларингологије је започео 1964. године, а део у трајању од 12 месеци провео је у Аустрији. Специјалистички испит је положио 1968. године. Године 1974. изабран је за начелника одељења Клинике. За асистента на Стоматолошком факултету у Београду изабран је 1972. године, а за асистента на Медицинском факултету у Београду 1977. године. За доцента је изабран

From 1983 to 2000, the Institute for Otorhinolaryngology and Maxillofacial Surgery was led by Professor Dr. Borivoje Krejović. Born in 1932 in Sirigojno, he completed his high school education in Užice in 1951 and graduated from the Faculty of Medicine in 1959. From 1961 to 1964, he served as the director of the Health Center in Užice. In Zlatibor, he developed an interest in thyroid diseases and participated in establishing a Treatment Center for Hyperthyroidism. In early 1964, he was appointed director of this newly formed institution.

He began his specialization in otorhinolaryngology in 1964, spending 12 months training in Austria, and passed his specialist examination in 1968. In 1974, he was appointed head of the department at the Clinic. He was appointed as an assistant professor at the Faculty of Dentistry in Belgrade in 1972 and at the Faculty of Medicine in 1977. He became an associate professor in 1981, a professor in 1991, and earned his doctorate from

1981. године, за ванредног професора 1985. године и за редовног професора 1991. године. Докторирао је на Медицинском факултету у Београду 1981. године.

Проф. др Боривоје Крејовић био је председник Колегијално-пословног одбора Клинике од 1983. до 1988. године и директор Клинике од 1988. до 2000. године. Био је шеф Катедре за последипломску наставу из оториноларингологије од 1987. до 1991. године и шеф Катедре предмета оториноларингологија за редовну наставу од 1991. до 2000. године. Члан је Скупштине и Савета Медицинског факултета у Београду. Више пута је био председник Савета фонда за здравствено осигурање Београда и више година члан председништва Оториноларинголошке и канцеролошке секције. Био је председник Оториноларинголошке секције и члан председништва Удружења оториноларинголога Југославије од 1992. до 2000. године. Члан је Медицинске академије Српског лекарског друштва, редован члан Научног друштва за историју здравствене културе Србије и члан француског Удружења за оториноларинголошку и цервикофацијалну хирургију.

Учествовао је на бројним стручним и научним састанцима и конгресима оториноларинголога од 8. конгреса у Охриду до 13. у Приштини, на којем је био један од носилаца главне теме. Био је председник 14. конгреса ОРЛ Југославије у Београду 1994. године и носилац главне теме: Сто година српске оториноларингологије. Учествовао је у раду европских и светских ОРЛ конгреса. Публиковао је преко 250 радова у домаћим и страним публикацијама. Коаутор је монографије „Иновације у хируршком третману ждрелних фистула“ 1985. године и студентског уџбеника 1984. године. Писац је поглавља у књизи „Кирургија усне шупљине, ждријела, грла и врата“ професора Иве Падована 1987. године. Аутор је књиге „Сећања и забелешке из прошлости српске оториноларингологије“

the Faculty of Medicine in Belgrade in 1981.

Professor Dr. Borivoje Krejović served as the chair of the Collegiate and Business Committee of the Clinic from 1983 to 1988 and as the director of the Clinic from 1988 to 2000. He was the head of the Department of Postgraduate Education in Otorhinolaryngology from 1987 to 1991 and the head of the Department of Otorhinolaryngology for regular education from 1991 to 2000. He was a member of the Assembly and Council of the Faculty of Medicine in Belgrade and served multiple terms as president of the Council of the Health Insurance Fund of Belgrade. He also held various leadership positions within the Otorhinolaryngology and Oncology Sections.

From 1992 to 2000, he was the president of the Otorhinolaryngology Section and a member of the presidency of the Association of Otorhinolaryngologists of Yugoslavia. He was a member of the Medical Academy of the Serbian Medical Society, a regular member of the Scientific Society for the History of Health Culture in Serbia, and a member of the French Society for Otorhinolaryngology and Cervicofacial Surgery.

Professor Dr. Krejović participated in numerous professional and scientific meetings and congresses, from the 8th Congress in Ohrid to the 13th in Priština, where he was one of the main speakers. He chaired the 14th Congress of Otorhinolaryngology in Yugoslavia in Belgrade in 1994, where he presented the main theme: “One Hundred Years of Serbian Otorhinolaryngology.” He took part in European and global Otorhinolaryngology congresses and published over 250 articles in domestic and international publications.

He was a co-author of the monograph Innovations in the Surgical Treatment of Pharyngeal Fistulas in 1985 and a student textbook in 1984. He wrote a chapter in the book Surgery of the Oral Cavity, Pharynx, Larynx, and Neck by Professor Dr. Ivo Padovan in 1987 and authored the book

1994. године. Био је ментор великом броју магистарских радова, докторских дисертација и супспецијалистичких радова.

Проф. Крејовић је био одличан хирург, врстан клиничар и искусан педагог. Почетком седамдесетих година прошлог века инаугурисао је у Клиници функционално реконструктивну хирургију ларинксних карцинома и реафирмисао хируршку терапију малигних тумора ларинкса. Поводом стогодишњице српске оториноларингологије основао је 1994. године први српски ОРЛ часопис „Acta otorhinolaryngologica Serbica“. У пензији је од 2000. године.

Memories and Notes from the Past of Serbian Otorhinolaryngology in 1994. He mentored many master's theses, doctoral dissertations, and subspecialty papers.

Professor Dr. Krejović was an excellent surgeon, an outstanding clinician, and an experienced educator. In the early 1970s, he inaugurated functional reconstructive surgery for laryngeal cancers at the Clinic and reaffirmed surgical treatment for malignant tumors of the larynx. In 1994, to commemorate the centenary of Serbian Otorhinolaryngology, he founded the first Serbian Otorhinolaryngology journal, Acta Otorhinolaryngologica Serbica. He has been retired since 2000.

Проф. др Гојко Стојчић
(Директор 2000-2001)

Prof. Dr. Gojko Stojčić
(Director 2000-2001)

Професор др Гојко Стојичић је рођен 1935. године у Црној Трави у Србији. Дипломирао је на Медицинском факултету у Београду 1962. године. Специјализацију из оториноларингологије завршио 1975. године на Медицинском факултету у Београду. Магистар медицинских наука је постао 1975, а доктор медицинских наука 1983. године. За асистента је изабран 1978. године, за доцента 1986, за ванредног професора 1991, а за редовног професора Медицинског факултета у Београду је изабран 1996. године. Стручно се усавршавао у Паризу и Лондону. Објавио је преко 140 радова у домаћим и страним публикацијама и коаутор је у три уџбеника (Основи хирургије, Основи ургентне медицине и Практикум из оториноларингологије). Био је ментор више радова и докторских дисертација. Посебно се бавио хирургијом малигних тумора ОРЛ регије, трауматологијом и туморима фронталне регије и био је члан тима који се бави операцијама тумора базе лобање. Истакнути

Professor Dr. Gojko Stojčić was born in 1935 in Crna Trava, Serbia. He graduated from the Faculty of Medicine in Belgrade in 1962 and completed his specialization in otorhinolaryngology in 1975 at the same institution. He earned his Master's degree in medical sciences in 1975 and his Doctorate in medical sciences in 1983. He was appointed as an assistant professor in 1978, became an associate professor in 1986, and was promoted to full professor at the Faculty of Medicine in Belgrade in 1996. He pursued further professional development in Paris and London.

Professor Dr. Stojčić published over 140 articles in domestic and international publications and was a co-author of three textbooks: Principles of Surgery, Fundamentals of Emergency Medicine, and Practical Otorhinolaryngology. He mentored numerous academic papers and doctoral dissertations. His research primarily focused on the surgery of malignant tumors in the otorhinolaryngological region, traumatology, and tumors in

рад: Учесталост компликација код фронтобазалних повреда, њихово лечење и резултати (докторска дисертација).

Био је члан Председништва оториноларинголошке секције Српског лекарског друштва, Председник Оториноларинголошке секције Српског лекарског друштва од 1992. до 1995. Такође био је и члан удружења француских оториноларинголога. Преминуо је 2007. у Београду.

the frontobasal region, and he was a member of the surgical team for skull base tumor operations. A notable work of his is the doctoral dissertation titled The Incidence of Complications in Frontobasal Injuries, Their Treatment, and Results.

He was a member of the Presidency of the Otorhinolaryngology Section of the Serbian Medical Society and served as its President from 1992 to 1995. He was also a member of the association of French otorhinolaryngologists. He passed away in 2007 in Belgrade.

Проф. др Војко Ђукић

(Директор Клинике 2001-2013, Директор Клиничког центра Србије 2001-2008)

Prof. Dr. Vojko Đukić

(Director of the Clinic 2001-2013, Director of the Clinical Center of Serbia 2001-2008)

Проф. др Војко Ђукић је рођен 2. јануара 1955. године у Гламочу, Босна и Херцеговина (отац Боро, мајка Десанка). На Медицинском факултету у Београду завршио је основне студије 1979. године и специјализацију из оториноларингологије 1986. године. Магистар медицинских наука постао је 1985. године, а титулу доктора медицинских наука стекао је 1994. године на Медицинском факултету у Београду. Стручно усавршавање је стицао у Лондону, Саутемптону и Паризу.

Од 1993. године био је начелник Одељења ендоскопије Клинике за оториноларингологију и максилотофацијалну хирургију Клиничког центра Србије. Био и директор Института за оториноларингологију и максилотофацијалну хирургију Клиничког центра Србије од 2001. до 2013. године и директор Клиничког центра Србије у периоду 2001-2008. године.

Академску каријеру је градио на Медицинском

Professor Dr. Vojko Đukić was born on January 2, 1955, in Glamoč, Bosnia and Herzegovina (father Boro, mother Desanka). He completed his undergraduate studies at the Faculty of Medicine in Belgrade in 1979 and specialized in otorhinolaryngology in 1986. He earned a Master's degree in medical sciences in 1985 and obtained his Doctorate in medical sciences in 1994 at the Faculty of Medicine in Belgrade. He furthered his training in London, Southampton, and Paris.

Since 1993, he served as the head of the Endoscopy Department at the Clinic for Otorhinolaryngology and Maxillofacial Surgery at the Clinical Center of Serbia. He was also the director of the Institute for Otorhinolaryngology and Maxillofacial Surgery at the Clinical Center of Serbia from 2001 to 2013 and the director of the Clinical Center of Serbia from 2001 to 2008.

He built his academic career at the Faculty of Medicine, University of Belgrade, where he was appointed full professor in 2005. He was

факултету Универзитета у Београду, на коме је изабран у звање редовног професора 2005. године. Учествовао је у редовној, постдипломској, као и настави на енглеском језику, а обављао је функцију шефа Катедре за оториноларингологију са максилофацијалном хирургијом од 2004. до 2013. године. Био је ментор на специјалистичким студијама из области оториноларингологије и председник Комисије за специјалистички испит из оториноларингологије. Такође, био је ментор више магистарских и докторских радова.

Војко Ђукић је био шеф Катедре за оториноларингологију на Медицинском факултету у Бања Луци од 2005. године. За дописног члана Академије наука и умјетности Републике Српске изабран је 2012, а за редовног члана 2018. године.

Био је председник ОРЛ секције Српског лекарског друштва од 2008. до 2014. године. Оснивач је и први председник Удружења ларинголога Србије. Члан је бројних међународних организација: Европске академије наука у Бечу, Француског удружења за оториноларингологију, Извршног комитета Европског удружења оториноларинголога, Европског удружења ларинголога, а у оквиру Европског удружења ларинголога члан је више комитета: Европског комитета за стандардизацију и унапређење ласерске хирургије у ларинголошкој онкологији, Комитета за фонохирургију, Комитета за ХПВ и Комитета за Светски дан гласа.

Области његовог стручног и научног интересовања су ендоскопија, ларингологија и ласерска хирургија. Током своје каријере на Клиници за оториноларингологију и максилофацијалну хирургију увео је бројне дијагностичке и терапијске методе у свакодневну праксу, попут трансоралне ласерске микрохирургије ларинкса. Аутор, коаутор или уредник је 256 стручно-научних радова и 19 књига, монографија, као и уџбеника из оториноларингологије за студенте Медицинског факул-

involved in undergraduate and postgraduate education, as well as in education in English, and he served as the head of the Department of Otorhinolaryngology with Maxillofacial Surgery from 2004 to 2013. He mentored various specialist studies in the field of otorhinolaryngology and chaired the committee for the specialist examination in the same field. Additionally, he guided numerous master's and doctoral theses.

Since 2005, Professor Dr. Vojko Đukić has been the head of the Department of Otorhinolaryngology at the Faculty of Medicine in Banja Luka. He was elected as a corresponding member of the Academy of Sciences and Arts of the Republic of Srpska in 2012 and became a full member in 2018.

He served as the president of the Otorhinolaryngology Section of the Serbian Medical Society from 2008 to 2014 and is the founder and first president of the Association of Laryngologists of Serbia. He is a member of various international organizations, including the European Academy of Sciences in Vienna, the French Association for Otorhinolaryngology, the Executive Committee of the European Otorhinolaryngology Association, and the European Laryngology Association. Within the European Laryngology Association, he is a member of several committees, including the European Committee for Standardization and Advancement of Laser Surgery in Laryngological Oncology, the Committee for Phonosurgery, the HPV Committee, and the Committee for World Voice Day.

His areas of professional and scientific interest include endoscopy, laryngology, and laser surgery. Throughout his career at the Clinic for Otorhinolaryngology and Maxillofacial Surgery, he introduced numerous diagnostic and therapeutic methods into everyday practice, such as transoral laser microsurgery of the larynx. He is the author, co-author, or editor of 256 scientific papers and 19 books, monographs, and textbooks in otorhinolaryngology for students at

тета Универзитета у Београду. Добитник је Награде града Београда за изузетно дело које представља допринос медицини као уредник књиге „Карцином ларинкса“ 2017. године. Војко Ђукић је носилац највишег признања Српске православне цркве - Ордена Светог Саве I реда. У пензији је од 2020. године.

the Faculty of Medicine, University of Belgrade. He received the City of Belgrade Award for his exceptional contribution to medicine as the editor of the book Laryngeal Carcinoma in 2017. Vojko Đukić is a recipient of the highest honor of the Serbian Orthodox Church, the Order of Saint Sava, First Class. He has been retired since 2020.

Проф. др Ненад Арсовић
(Руководилац Клинике од 2013. године)

Prof. Dr. Nenad Arsović
(Director since 2013)

Проф. др Ненад Арсовић је рођен 10.10.1962. године у Београду. Медицински факултет у Београду је завршио 1988. године, а специјализацију из оториноларингологије 1994. године на Медицинском факултету у Београду. Магистарску тезу «Клиничка и морфолошка изучавања холестеатома значајна за тимпаноластику» одбранио је марта 1997. године, а докторску дисертацију са називом «Клиничке, молекуларно-ензимске и епидемиолошке карактеристике отомикоза» јуна 2007. године на Медицинском факултету у Београду.

Изабран је 2008. године за доцента на предмету оториноларингологија са максилотофацијалном хирургијом, у звање ванредног професора 2013. године, а редовни професор је постао 2020. године. Био је заменик директора Клинике за оториноларингологију и максилотофацијалну хирургију Клиничког центра Србије од октобра 2000. до фебруара 2001. године. Проф. др Ненад Арсовић је директор Клинике за оториноларингологију и макси-

Professor Dr. Nenad Arsović was born on October 10, 1962, in Belgrade. He graduated from the Faculty of Medicine in Belgrade in 1988 and completed his specialization in otorhinolaryngology in 1994 at the same institution. He defended his master's thesis titled "Clinical and Morphological Studies of Cholesteatoma Significant for Tympanoplasty" in March 1997 and his doctoral dissertation titled "Clinical, Molecular-Enzymatic, and Epidemiological Characteristics of Otomycosis" in June 2007 at the Faculty of Medicine in Belgrade.

In 2008, he was appointed as an assistant professor in the field of otorhinolaryngology with maxillofacial surgery, promoted to associate professor in 2013, and became a full professor in 2020. He served as the deputy director of the Clinic for Otorhinolaryngology and Maxillofacial Surgery at the Clinical Center of Serbia from October 2000 to February 2001. Since May 2013, Professor Dr. Nenad Arsović has been the director of the Clinic for Otorhinolaryngology and Maxillofacial Surgery at the Clinical Center of Serbia. Since

лофацијалну хирургију Клиничког центра Србије од маја 2013. године. Од 2019. године је ванредни члан Академије медицинских наука Српског лекарског друштва, а члан је и Комисије за жалбе Националног тела за акредитацију и обезбеђење квалитета у високом образовању (NAT) од 2021. године.

Током 2002. године, провео је месец дана на Клиници за ОРЛ Јикеи, Универзитета у Токију као стипендиста. Годину дана касније, 2003. године, био је на студијском боравку у клиници Ларибоисиер у Парису (Prof. Tran Ba Huy). Више пута је боравио на Универзитетској Клиници у Бечу, а у току 2009. године је боравио на Универзитетској ОРЛ клиници у Бордоу. Завршио је едукационе курсеве: Функционална ендоскопска хирургија носа и параназалних шупљина у два наврата (Проф. др Штамбергер, Београд, 2002. и Грац 2003), Ласерска хирургија главе и врата (Проф. др Јовановић, Берлин, 2001) и курс темпоралне кости (др Султан, Париз, 2003). Током 2004. године је учествовао као инструктор на курсу за кохлеарну имплантацију у Мадриду, а 2012. и 2014. године такође као инструктор на шестој и седмој инструкционој радионици и консензусу о слушним имплантима, ЕАОНО Академије. У више наврата је био предавач по позиву на међународним скуповима из отохирургије о кохлеарној имплантацији (Буенос Ајрес, Politzer Society, IFOS, EUFOS, Турски национални конгрес и многи други)

Увео је програм кохлеарне имплантације на Клинику за оториноларингологију и максилофацијалну хирургију Клиничког Центра Србије 2003. године. Као инструктор помогао је увођење кохлеарне имплантације као стандардне методе у третману глувоће код деце у Казахстану, Републици Српској и Црној Гори, на ОРЛ клиници у Нишу и на ВМА. Почетком 2007. године увео је операцију уградње активних импланата за средње уво у Клинику за оториноларингологију и максилофацијалну хирургију Клиничког центра Србије и која се

2019, he has been an associate member of the Academy of Medical Sciences of the Serbian Medical Society and has been a member of the National Accreditation and Quality Assurance Body's Complaints Commission (NAT) since 2021.

In 2002, he spent a month at the Jikei University Otorhinolaryngology Clinic in Tokyo as a scholarship recipient. A year later, in 2003, he participated in a study visit at the Lariboisière Hospital in Paris (under Prof. Tran Ba Huy). He has visited the University Clinic in Vienna multiple times, and in 2009, he was at the University Otorhinolaryngology Clinic in Bordeaux. He completed educational courses in Functional Endoscopic Sinus Surgery twice (Prof. Dr. Stamberger, Belgrade, 2002, and Graz, 2003), Head and Neck Laser Surgery (Prof. Dr. Jovanović, Berlin, 2001), and Temporal Bone Course (Dr. Sultan, Paris, 2003). In 2004, he participated as an instructor in a cochlear implantation course in Madrid and served as an instructor in the sixth and seventh instructional workshops on auditory implants at the EAAO Academy in 2012 and 2014. He has been a guest speaker at international conferences on otosurgery regarding cochlear implantation (Buenos Aires, Politzer Society, IFOS, EUFOS, Turkish National Congress, and many others).

He introduced the cochlear implantation program at the Clinic for Otorhinolaryngology and Maxillofacial Surgery at the Clinical Center of Serbia in 2003. As an instructor, he aided in implementing cochlear implantation as a standard method for treating deafness in children in Kazakhstan, the Republic of Srpska, Montenegro, the Otorhinolaryngology Clinic in Niš, and the Military Medical Academy. In early 2007, he introduced the procedure for inserting active implants for the middle ear at the Clinic for Otorhinolaryngology and Maxillofacial Surgery at the Clinical Center of Serbia, which is currently performed exclusively at that institution in Serbia. He is the only one who has continued to utilize the approach through the middle cranial

за сада ради само у тој установи у Србији. Једини је који је наставио да користи приступ кроз средњу лобањску јаму при оперативном лечењу тумора темпоралне кости и различитих узрока парализа личног живца (приступ који је на Клинику увео Проф. др. Рајко Радловић).

Од завршетка специјализације 1994. године до данас, својим интензивним радом и залагањима, као и стручним боравцима и усавањањима у земљи и иностранству, Проф. др. Ненад Арсовић је дао велики допринос развоју и унапређењу отохирургије у својој матичној установи, Клиници за оториноларингологију и максилофацијалну хирургију Клиничког центра Србије. Својим дугогодишњим радом учинио је да данас Клиника чини референтну установу у Србији за ову патологију у којој се лече пацијенти из целе Србије и из суседних земаља.

Проф. др. Ненад Арсовић је током своје каријере обављао значајне функције у области оториноларингологије. Био је секретар ОРЛ секције Лекарског друштва од 1998. до 2000. године. Од 2002. године, обављао је два мандата као секретар Катедре за постдипломске студије за предмет Оториноларингологија са максилофацијалном хирургијом на Медицинском факултету у Београду.

Проф. др. Ненад Арсовић је 2009. године постао генерални секретар Удружења оториноларинголога Србије, а од 2015. године обавља функцију председника овог удружења. Од 2012. године је регионални секретар Европске академије за отологију и неуроотологију, као и регионални представник Европске федерације ОРЛ друштава (EUFOS). Налази се на позицији шефа Катедре за редовну наставу за предмет Оториноларингологија са максилофацијалном хирургијом на Медицинском факултету у Београду од 2015. године.

Боравак великог броја лекара специјалиста из

fossa for the surgical treatment of temporal bone tumors and various causes of facial nerve paralysis (a method introduced to the Clinic by Prof. Dr. Rajko Radulović).

Since completing his specialization in 1994, Professor Dr. Nenad Arsović has made significant contributions to the development and advancement of otosurgery at his home institution, the Clinic for Otorhinolaryngology and Maxillofacial Surgery at the Clinical Center of Serbia, through his intensive work and commitment, as well as through his training and professional development both domestically and internationally. His long-standing efforts have established the clinic as a reference institution in Serbia for this pathology, treating patients from across Serbia and neighboring countries.

Throughout his career, Professor Dr. Nenad Arsović has held significant positions in the field of otorhinolaryngology. He served as the secretary of the Otorhinolaryngology Section of the Medical Society from 1998 to 2000. Since 2002, he has held two terms as the secretary of the Postgraduate Studies Department for Otorhinolaryngology with Maxillofacial Surgery at the Faculty of Medicine in Belgrade.

In 2009, he became the General Secretary of the Association of Otorhinolaryngologists of Serbia and has served as its president since 2015. Since 2012, he has been the regional secretary of the European Academy of Otolaryngology and Neurotology and the regional representative of the European Federation of Otorhinolaryngology Societies (EUFOS). He has held the position of head of the Department for Regular Teaching in Otorhinolaryngology with Maxillofacial Surgery at the Faculty of Medicine in Belgrade since 2015.

The presence of numerous specialist physicians from Serbia and surrounding countries (Montenegro, the Republic of Srpska, Bosnia and Herzegovina) for professional development reflects the high regard Professor Dr. Nenad

Србије, као и из земаља из окружења (Црна Гора, Република Српска, Босна и Херцеговина) на стручном усавршавању указује на високи рејтинг који је проф. др Ненад Арсовић стекао у својој области. Као ментор на докторским, магистарским и субспецијалистичким студијама, Проф. др Арсовић додатно доприноси развоју и унапређењу стручности у овом пољу. И даље неуморно истражује, ради, усавршава се и доприноси развоју оториноларингологије у Србији, преносећи своја непроцењива знања и искуства млађим колегама.

Arsović has earned in his field. As a mentor for doctoral, master's, and subspecialty studies, Professor Dr. Arsović continues to contribute to the development and enhancement of expertise in this area. He tirelessly conducts research, works, seeks further education, and contributes to the advancement of otorhinolaryngology in Serbia, sharing his invaluable knowledge and experience with younger colleagues.

Главне сестре Клинике за ОРЛ и МФХ

Head nurses of the Clinic for Otorhinolaryngology and Maxillofacial Surgery

Почеци сестринства на Клиници, око Другог светског рата везују се за имена болничара Добросав Милосављевића, Недељка Димитријевића, Ђура Кончара, Марије Стижак, Стане Ђокић.

Непосредно пре оснивања Клинике за уво, грло и нос и Београду 1924. године основана је 1921. године на Звездари прва школа на Балкану која је била специјализована за школовање радника здравствене струке.

Развојем школства у Србији долази и до процвата у сестринству Клинике. Прва образована сестра која је примљена на Клинику била је Миланка Глишовић која је дошла на то место после медицинске сестре Дарије Ђукић (1958-1959).

Миланка Глишовић (1960-1981) важила је за главну сестру која је волела дисциплину и беспрекорну хигијену. Самим тим довела је и сестринство Клинике тог добра на виши ниво уз поштовање ауторитета, хијерархије и нада све потреба пацијената за негом и лечењем.

Драгица Богићевић Буба потом долази на место главне сестре Клинике 1982. године. Посебну пажњу посвећивала је едукацији медицинских сестара уз организовање бројних семинара са лекарима. Иницијатор је оснивања Секције сестара у ОРЛ, чији је и била председник до одласка у пензију.

Гордана Ковачевић изабрана је 1995. године за главну сестру тадашњег Института за ОРЛ и МФХ. Тешка времена које су носиле деведесете године, време санкција и опште немаштине, нису утицали на рад и остваривање савремене

The beginnings of nursing at the Clinic around World War II are associated with the names of nurses Dobrosav Milosavljević, Nedeljko Dimitrijević, Đuro Končar, Marija Stžak, and Stana Đokić.

Just prior to the establishment of the Clinic for Ear, Nose, and Throat in Belgrade in 1924, the first specialized school for training healthcare workers in the Balkans was founded in 1921 in the Zvezdara neighborhood.

With the development of education in Serbia came a flourishing of nursing at the Clinic. The first trained nurse to join the Clinic was Milanka Glišović, who took the position after nurse Darija Đukić (1958-1959).

Milanka Glišović (1960-1981) was known as the head nurse who valued discipline and impeccable hygiene. Consequently, she elevated the nursing standards at the Clinic, instilling respect for authority, hierarchy, and, above all, the needs of patients for care and treatment.

Dragica Bogićević Buba succeeded her as head nurse of the Clinic in 1982. She devoted particular attention to the education of nurses by organizing numerous seminars with doctors. She was the initiator of the establishment of the Nursing Section in Otorhinolaryngology and served as its president until her retirement.

Gordana Kovačević was appointed head nurse of the then-Institute for Otorhinolaryngology and Maxillofacial Surgery in 1995. The difficult times of the 1990s, marked by sanctions and widespread poverty, did not hinder the work and advancement of modern healthcare; instead, it served as

здравствене неге, већ је то био својеврстан испит у руковођењу најмлађе главне сестре. Одолевала је времену у коме се налазила и градила свој професионални однос кроз размене искустава са колегиницама из окружења.

a unique test for the youngest head nurse's leadership. She persevered through the challenging circumstances and developed her professional relationships by exchanging experiences with colleagues from the region. She was appointed head

Тања Ердељановић
(главна сестра Клинике од 2009. године)

Tanja Erdeljanović
(head nurse since 2009)

Постављена је за главну сестру Клинике 2009. године. Она је визионар савременог сестринства и развој сестринске струке види у сталној едукацији медицинских сестара, њиховој мотивацији и подстицању за стручним усавршавањем и сталним одржавањем колегијалних односа са свим здравственим професионалцима у земљи и свету. Оснивањем специјалистичких струковних студија за медицинске сестре на Медицинском факултету у Београду видела је прилику за лично усавршавање, а и жељу да се усавршавају и остале медицинске сестре и техничари на Клиници. Бавећи се образовањем сестара, постаје сарадник у настави на основним, специјалистичким и мастер студијама Високе здравствене школе струковних студија и сарадник у настави на специјалистичким струковним студијама и основним академским студијама за сестре на Медицинском факултету.

nurse of the Clinic in 2009. A visionary of modern nursing, she envisions the development of the nursing profession through the ongoing education of nurses, their motivation, and encouragement for professional advancement, while maintaining collegial relationships with all healthcare professionals both nationally and internationally.

With the establishment of specialized professional studies for nurses at the Faculty of Medicine in Belgrade, she recognized an opportunity for personal growth and a desire for improvement among other nurses and technicians at the Clinic. By engaging in the education of nurses, she became a teaching collaborator in undergraduate, specialist, and master's programs at the Higher School of Professional Studies in Health and also collaborates in teaching specialist professional studies and undergraduate academic studies for nurses at the Faculty of Medicine.

ОРГАНИЗАЦИЈА КЛИНИКЕ ЗА ОТОРИНОЛАРИНГОЛОГИЈУ И МАКСИЛОФАЦИЈАЛНУ ХИРУРГИЈУ

ORGANIZATION OF THE CLINIC FOR OTORHINOLARYNGOLOGY AND MAXILLOFACIAL SURGERY

Клиника за оториноларингологију и максилофацијалну хирургију Универзитетског клиничког центра Србије је највећа терцијарна установа у Србији која пружа високоспецијализовану специјалистичку, супспецијалистичку и стационарну здравствену делатност за децу и одрасле. На Клиници се обавља дијагностика, конзервативно и хируршко лечење у области уха, грла и носа и масилофацијалне регије. На располагању је грађанима Србије и региона за неодложно збрињавање животно угрожених, повређених и хитних пацијената 365 дана у години 24 сата дневно. Клиника за ОРЛ и МФХ је и медицински научно-истраживачки центар и наставна база Медицинског факултета Универзитета у Београду за додипломско и последипломско академско образовање и стручно образовање за лекаре на стажу, специјализацији и супспецијализацији, као и образовна база за студенте факултета здравствене струке.

Клиника за ОРЛ и МФХ има 165 запослених, од којих је 37 лекара. На Клиници је запослено 23 специјалиста оториноларингологије, четворо специјалиста максилофацијалне хирургије и један специјалиста интерне медицине. На Клиници ради троје супспецијалиста аудиологије, један супспецијалиста фонијатрије и један супспецијалиста кардиологије. Такође, на Клиници је запослено 8 лекара на специјализацији из оториноларингологије, један на специјализацији из максилофацијалне хирургије и један клиничких лекар на одређено време. У оквиру програма запошљавања најуспешнијих дипломаца медицинских факултета Министарства здравља Републике Србије, од

The Clinic for Otorhinolaryngology and Maxillofacial Surgery of the University Clinical Center of Serbia is the largest tertiary institution in Serbia that provides highly specialized specialist, subspecialist, and inpatient healthcare services for children and adults. The Clinic performs diagnostics, conservative, and surgical treatment in the field of ear, throat, and nose, as well as the maxillofacial region. It is available to citizens of Serbia and the surrounding region for the urgent treatment of life-threatening conditions, injuries, and emergency cases 24 hours a day, 365 days a year. The Clinic for Otorhinolaryngology and Maxillofacial Surgery is also a medical scientific research center and a teaching base for the Faculty of Medicine of the University of Belgrade for undergraduate and postgraduate academic education, as well as professional education for doctors in training, specialization, and subspecialization, and is also an educational base for students of health profession faculties.

The Clinic for Otorhinolaryngology and Maxillofacial Surgery employs 165 staff, including 37 doctors. At the Clinic, there are 23 specialists in otorhinolaryngology, four specialists in maxillofacial surgery, and one specialist in internal medicine. The Clinic has three subspecialists in audiology, one subspecialist in phoniatrics, and one subspecialist in cardiology. Additionally, there are 8 doctors specialising in otorhinolaryngology, one in maxillofacial surgery, and one clinical doctor on a fixed-term contract. Since 2018, as part of the employment program for the most successful graduates of medical faculties of the Ministry of Health of the Republic of Serbia, ten of the best students from the Faculty of Medicine of University of Belgrade have been employed at the Clinic.

2018. године на Клиници је запослено десет најбољих студената Медицинског факултета у Београду.

У радном односу су 101 медицинских сестара и техничара, и то са вишом стручном спремом њих 28, док 73 има средњу стручну спрему. Поред тога, запослено је и 12 здравствених сарадника (сурдоаудиолога, логопеда и психолога) и 16 немедицинских радника.

Клиника за ОРЛ и МФХ је наставна база Катедре за оториноларингологију и максиллофацијалну хирургију Медицинског факултета Универзитета у Београду и у њој ради 3 редовна професора, 5 ванредних професора, 4 доцента и 4 клиничка асистента.

Од децембра 2019. године Клиника за ОРЛ и МФХ УКЦС је реакредитована медицинска установа на период од 7 година (Слика 1).

Клиника за ОРЛ и МФХ је смештена у три грађевинска објекта, на укупној површини од 6.782м². Два објекта су у Пастеровој улици број 2, а трећи у улици Светог Саве број 16.

У главној згради на четири спрата налази се шест одељења за стационарно лечење са 115

In total, there are 101 nurses and technicians, 28 of whom have higher professional qualifications, while 73 have secondary professional qualifications. Furthermore, there are 12 health associates (audiologists, speech therapists, and psychologists) and 16 non-medical staff employed.

The Clinic for Otorhinolaryngology and Maxillofacial Surgery is a teaching base for the Department of Otorhinolaryngology and Maxillofacial Surgery at the Faculty of Medicine of the University of Belgrade, and it employs three professors, five associate professors, four assistant professors, and four clinical assistants. Since December 2019, the Clinic for Otorhinolaryngology and Maxillofacial Surgery of the University Clinical Center of Serbia has been reaccredited as a medical institution for a period of seven years (Figure 1).

The Clinic for Otorhinolaryngology and Maxillofacial Surgery is located in three buildings, covering a total area of 6,782 m². Two buildings are located at Pasterova Street No. 2, while the third is at Svetog Save Street No. 16.

In the main building, which has four floors, there are six departments for inpatient treatment with 115 hospital beds, an operating block with four operating rooms, an endoscopy department with

Слика 1. Сертификат о акредитацији на 7 година
Figure 1. Certificate of accreditation for seven years

болесничких постеља, Операциони блок са четири операционе сале, Одељење за ендоскопију са дневном болницом и једном операционим салом, амбуланта за ургентна стања која је отворена 24 часа ради збрињавања хитних стања и библиотека. У згради Поликлинике налазе се амбуланте за одрасле и децу, операциона сала за амбулантну хирургију, одсеци за аудиологију и вестибулологију, за фонијатрију и за риноалергологију, сала за студентске вежбе и сала за онколошки конзилијум. Трећи објект се налази на Славији где је смештен Центар за рехабилитацију деце оштећеног слуха.

У Табели 1. приказани су статистички подаци о раду на Клиници за ОРЛ и МФХ, УКЦС за четири године, као илустрација волумена рада Клинике у збрињавању пацијената са обољењима уха, грла и носа и максилофацијалне регије.

Током епидемије COVID-19 у Србији у периоду 2020-2023. лекари и медицинске сестре Клинике за ОРЛ и МФХ били су распоређени за рад на "Ковид" одељењима у оквиру УКЦС, а након њеног отварања, и у "Ковид" болници у Батајници. На Клиници се тих година радило, сходно одлукама Министарства здравља, са пацијентима који су имали ОРЛ и МФ патологију, а нису били заражени вирусом SARS-CoV-2.

Клиника за ОРЛ и МФХ је организована у три целине: поликлинничко- дијагностичку службу, службу за стационарно лечење и одељење за здравствену администрацију и немедицинске послове. Клиника у свом саставу располаже и лабораторијом за хистопатолошку анализу којом руководи професор др Нада Томановић са Института за патологију Медицинског факултета Универзитета у Београду. Свакодневном раду на Клиници доприносе и запослени на Одељењу анестезиологије и реаниматологије Клинике за ОРЛ и МФХ, који по систематизацији припадају Центру за анестезиологију и реаниматологију Универзитетског клиничког центра Србије.

a day hospital and one operating room, an emergency room open 24 hours a day for urgent cases, and a library. The Polyclinic building contains outpatient units for adults and children, an operating room for outpatient surgery, sections for audiology and vestibulology, for phoniatrics, and for rhinoallergy, as well as a room for student exercises and a room for the oncology consultative council. The third building is located in Slavija, housing the Center for Rehabilitation of Hearing-Impaired Children.

Table 1 presents statistical data on the operations of the Clinic for Otorhinolaryngology and Maxillofacial Surgery, University Clinical Centre Of Serbia (UCCS), over four years, illustrating the volume of work at the Clinic in treating patients with ear, throat, and nose diseases and conditions of the maxillofacial region.

During the COVID-19 pandemic in Serbia from 2020 to 2023, doctors and nurses from the Clinic for Otorhinolaryngology and Maxillofacial Surgery were assigned to work in "COVID" departments within the UCCS, and after its opening, also in the "COVID" hospital in Batajnica. During those years, the Clinic worked, in accordance with decisions from the Ministry of Health, with patients who had ENT and maxillofacial pathology but were not infected with the SARS-CoV-2 virus.

The Clinic for Otorhinolaryngology and Maxillofacial Surgery is organized into three units: outpatient-diagnostic services, inpatient treatment services, and the department for health administration and non-medical operations. The Clinic also includes a laboratory for histopathological analysis led by Professor Dr. Nada Tomanović from the Institute of Pathology at the Faculty of Medicine of the University of Belgrade. Daily operations at the Clinic are supported by employees from the Anesthesiology and Resuscitation Department of the Clinic for Otorhinolaryngology and Maxillofacial Surgery, which is systematically part of the Center for Anesthesiology and Resuscitation of the University Clinical Center of Serbia.

	2013.	2018.	2022.	2023.
Број хоспитализованих Number of hospitalizations	2.887	3.320	2.914	3.316
Број амбулантних прегледа Number of outpatient examinations	60.459	64.663	60.302	69.167
Број операција Number of operations	3.341	4.876	3.664	3.948

Табела 1. Извештај о раду Клинике за ОРЛ и МФХ, Универзитетског клиничког центра Србије за 2013, 2018, 2022, 2023. годину.

Table 1. Report on the operations of the Clinic for Otorhinolaryngology and Maxillofacial Surgery, University Clinical Center of Serbia for the years 2013, 2018, 2022, and 2023.

1. ПОЛИКЛИНИЧКО-ДИЈАГНОСТИЧКА СЛУЖБА

1. OUTPATIENT DIAGNOSTIC SERVICE

Поликлиничко - дијагностичка служба се састоји од једног одељења и три одсека смештених у згради Поликлинике за ОРЛ и МФХ, УКЦС у Пастеровој улици број 2 и једног одсека смештеног у улици Светог Саве број 16.

Служба за поликлиничко лечење се састоји од одељења за специјалистичке прегледе и пријеме, одсека за риноалергологију, одсека за фонијатрију, одсека за аудиологију и вестибулологију и одсека за аудиолошку рехабилитацију.

The outpatient diagnostic service consists of one department and three sections located in the Polyclinic building of the Clinic for Otorhinolaryngology and Maxillofacial Surgery, UCCS, at Pasterova Street No. 2, and one section located at Svetog Save Street No. 16.

The outpatient treatment service includes the department for specialist examinations and admissions, the section for rhinoallergy, the section for phoniatrics, the section for audiology and vestibulology, and the section for audiological rehabilitation.

1.1. Одељење за специјалистичке прегледе и пријем

1.1. Department for Specialist Examinations and Admissions

Начелник одељења: професор др Владимир Нешић
Head of Department: Professor Dr. Vladimir Nešić

Главна сестра Службе:
Снежана Петровић, виша медицинска сестра

Head Nurse of the Service:
Snežana Petrović, Senior Nurse

Главна сестра Одељења:
Сања Николић, виша медицинска сестра

Head Nurse of the Department:
Sanja Nikolić, Senior Nurse

У редовном раду Одељења за специјалистичке прегледе и пријем учествују специјалисти оториноларингологије—професор др Владимир Нешић, др Симона Ранђеловић и др Филип Недић, др Теодора Гордијан - лекар на специјализацији из оториноларингологије и др Небојша Ђурић— клинички лекар. У оквиру одељења медицинске послове обављају и две више медицинске сестре и 9 медицинских сестара-техничара.

Одељење за специјалистичке прегледе и пријем обухвата више амбуланти, у чијем раду свакодневно учествује према распореду од 10 до 12 лекара, доминантно специјалиста оториноларингологије и један максилотомијалне хирургије, један анестезиолог и један интерниста за преоперативни преглед пацијената пред пријем. У раду учествује до 7 клиничких лекара и лекара на специјализацији запослених на Клиници за ОРЛ и МФХ.

Одељење се састоји од:

1.1.1. Амбуланта за консултације и пријем

Свакодневно се обављају редовни и хитни приједи у Клинику. За пацијенте хоспитализоване на другим клиникама и институтима УКЦ организовани су свакодневни консултативни прегледи.

1.1.2. Амбуланта за конзилијарне прегледе

Онколошки конзилијум за малигне болести ОРЛ и МФ регије представља најстарији конзилијум ове врсте на Медицинском факултету, који је започео са радом 1954. године. Овај конзилијум одржава се једном недељно—четвртом и окупља водеће стручњаке из различитих области медицине како би пружили свеобухватан приступ лечењу малигних болести главе и врата. Конзилијум се састоји од лекара Клинике за оториноларингологију и максилотомијалну хирургију, професора патолога Медицинског факултета Универзитета у Београду као и лекара Института за онколо-

In the day-to-day work of the Department for Specialist Examinations and Admissions, the specialists in otorhinolaryngology—Professor Dr. Vladimir Nešić, Dr. Simona Randelović, and Dr. Filip Nedić—are involved, along with Dr. Teodora Gordijan, a resident specializing in otorhinolaryngology, and Dr. Nebojša Đurić, a clinical doctor. Within the department, medical duties are performed by two senior nurses and nine nurse technicians.

The department includes several outpatient clinics, where between 10 and 12 doctors, predominantly specialists in otorhinolaryngology and one maxillofacial surgeon, one anesthesiologist, and one internist for preoperative examinations of patients before admission participate daily. Up to seven clinical doctors and doctors in specialization employed at the Clinic for Otorhinolaryngology and Maxillofacial Surgery also participate.

The department consists of:

1.1.1. Consultation and Admission Clinic

Regular and urgent admissions to the Clinic are carried out daily. Daily consultative examinations are organized for patients hospitalized in other clinics and institutes of UCCS.

1.1.2. Consultative Examination Clinic

The oncology consultative group for malignant diseases of the ENT and maxillofacial region is the oldest consultative group of this kind at the Faculty of Medicine, which started operating in 1954. This consultative group meets weekly on Thursdays and gathers leading experts from various fields of medicine to provide a comprehensive approach to treating malignant diseases of the head and neck. It includes doctors from the Clinic for Otorhinolaryngology and Maxillofacial Surgery, professors of pathology from the Faculty of Medicine of the University of Belgrade, and doctors from the Institute of Oncology and Radiology of Serbia specialized in various aspects of treating

гију и радиологију Србије специјализованих за различите аспекте лечења малигних обољења, укључујући радиотерапију и хемиотерапију.

1.1.3. Амбуланта за одрасле

Специјализована за пружање здравствене заштите одраслим пацијентима, амбуланта за одрасле покрива широк спектар проблема у области ува, грла и носа, укључујући дијагностику и третман хроничних и акутних стања. Амбуланта располаже са 7 радних места и једним отомикоскопом.

1.1.4. Амбуланта за максилотофацијалну хирургију

Амбуланта за максилотофацијалну хирургију фокусира се на дијагностику и лечење обољења и повреда лица, вилица, уста и зуба, обухватајући и процену, планирање операција и праћење након оперативног захвата. У њој ординира по распореду један лекар специјалиста максилотофацијалне хирургије.

1.1.5. Амбуланта за децу

Амбуланта за децу посвећена је лечењу педијатријских пацијената, пружа специјалистичке прегледе за децу, укључујући дијагностику и третман специфичних дечијих ОРЛ обољења, уз посебан приступ прилагођен млађим пацијентима. У њој ординира један лекар специјалиста оториноларингологије.

Поред амбуланти, одељење поседује операциону салу за амбулантне оперативне интервенције.

У оквиру свих наведених амбуланти, свакодневно се обављају редовни и хитни специјалистички прегледи за одрасле и децу, упућених од стране лекара примарне, секундарне и терцијарне здравствене заштите из Београда, из целе Србије и из Републике Српске и Црне Горе.

Радно време свих амбуланти овог одељења

malignant diseases, including radiotherapy and chemotherapy.

1.1.3. Adult Clinic

Specialized in providing healthcare to adult patients, the adult clinic covers a wide range of problems in the area of ear, throat, and nose, including the diagnosis and treatment of chronic and acute conditions. The clinic has seven workstations and one otomicroscope.

1.1.4. Maxillofacial Surgery Clinic

The maxillofacial surgery clinic focuses on diagnosing and treating diseases and injuries of the face, jaws, mouth, and teeth, including assessment, surgical planning, and postoperative follow-up. A maxillofacial surgery specialist practices in the clinic according to a set schedule.

1.1.5. Pediatric Clinic

The pediatric clinic is dedicated to treating pediatric patients, providing specialist examinations for children, including the diagnosis and treatment of specific pediatric ENT diseases, with a special approach tailored to younger patients. One specialist in otorhinolaryngology operates in this clinic.

In addition to the clinics, the department is equipped with an operating room for outpatient surgical interventions.

In all the mentioned clinics, regular and urgent specialist examinations for adults and children are conducted daily, referred by doctors from primary, secondary, and tertiary healthcare institutions from Belgrade, across Serbia, and from the Republic of Srpska and Montenegro.

The working hours of all clinics in this department are weekdays from 7:30 AM to 2:30 PM. In 2023, a total of 53,055 specialist examinations were conducted within the Department for Specialist Examinations and Admissions.

је радним даним, од 07:30 до 14:30 часова. У оквиру Одељења за специјалистичке прегледе и пријем је у 2023. години реализовано укупно 53.055 специјалистичких прегледа.

1.1.6. Амбуланта за ургентна стања

Амбуланта за ургентна стања се налази у згради стационара Клинике за ОРЛ и МФХ. Функционише непрекидно, радно време је од 00 до 24 часа, током целе године, пружајући хитну медицинску помоћ пацијентима са акутним оториноларинголошким стањима.

Амбуланта за ургентна стања је организована тако да може ефикасно одговорити на све врсте хитних ситуација и животну угрожавајућих стања, осигуравајући доступност хитне медицинске помоћи у било које време, укључујући празнике и викенде за пацијенте из Београда, Србије и земаља у окружењу. Амбуланта је опремљена са свим неопходним инструментима за специјалистичке ОРЛ прегледе и отомикроскопом (Carl Zeiss). За преглед је доступан и флексибилни фибер-оптички назофаринголарингоскоп (Storz).

Дежурну екипу чини један старији лекар специјалиста оториноларингологије, један млађи лекар специјалиста оториноларингологије или лекар на специјализацији, медицинска сестра-инструментар, а по позиву анестезиолог и анестетичар специјализовани за ургентне интервенције у области ОРЛ хирургије. Дежурна екипа такође обавља консултативне прегледе и хируршке интервенције по позиву у Ургентном центру и другим клиникама Универзитетског клиничког центра Србије, као и у Универзитетској дечјој клиници у Тиршовој улици. У месечном распореду рада за 24-часовно дежурство на Клиници као старији дежурни лекар специјалиста оториноларингологије учествује 13 лекара (четири ванредна професора, четири доцента, два клиничка асистента и троје лекара специјалиста).

У току 2023. године у Амбуланти за ургентна стања обављено је 13.776 прегледа.

1.1.6. Emergency Clinic

The emergency clinic is located in the inpatient building of the Clinic for Otorhinolaryngology and Maxillofacial Surgery. It operates continuously, with working hours from 00:00 to 24:00, throughout the year, providing emergency medical assistance to patients with acute otorhinolaryngological conditions.

The emergency clinic is organized to efficiently respond to all types of emergency situations and life-threatening conditions, ensuring the availability of emergency medical assistance at any time, including holidays and weekends, for patients from Belgrade, Serbia, and neighboring countries. The clinic is equipped with all necessary instruments for specialist ENT examinations and an otomicroscope (Carl Zeiss). A flexible fiber-optic nasopharyngolaryngoscope (Storz) is also available for examinations.

The emergency team consists of one senior specialist in otorhinolaryngology, one junior specialist in otorhinolaryngology or a resident doctor, a nurse-instrument technician, and upon request, an anesthesiologist and anesthetist specialized in emergency interventions in the field of ENT surgery. The emergency team also conducts consultative examinations and surgical interventions if needed in the Emergency Center and other clinics of the University Clinical Center of Serbia, as well as at the University Children's Clinic in Tiršova Street. In the monthly work schedule for 24-hour duty at the Clinic, 13 doctors participate as senior on-call specialists in otorhinolaryngology (four associate professors, four assistant professors, two clinical assistants, and three specialist doctors).

In 2023, the Emergency Clinic conducted 13,776 examinations.

1.2. Одсек за риноалергологију

1.2. Section for Rhinoallergy

У раду одсека учествују лекари на супспецијализацији из алергологије и клиничке имунологије: професор др Владимир Нешић, доцент др Бојан Павловић и доцент др Миљан Фолић, једна виша медицинска сестра и једна медицинска сестра-техничар. Одсек за риноалергологију бави се дијагностиком и лечењем ринолошких и имуноалерголошких обољења у ОРЛ регији.

The section is staffed by physicians specializing in allergy and clinical immunology: Professor Dr. Vladimir Nešić, Assistant Professor Dr. Bojan Pavlović, and Assistant Professor Dr. Miljan Folić, along with one senior nurse and one nurse. The section for rhinoallergy focuses on the diagnosis and treatment of rhinal and immunoallergic diseases in the ENT region.

Главна сестра Одсека: Снежана Векић, виша медицинска сестра

Head nurse of the Department:
Snežana Vekić, senior nurse

Редовно се спроводе риноалерголошка испитивања и утврђивање алергијске преосетљивости горњих дисајних путева стандардним респираторним алергенима. У зависности од резултата, пацијентима се препоручују одговарајуће лечење.

Одсек обавља и процену за могућу функционалну и класичну ринохирургију. У оквиру одсека спроводи се детаљна дијагностика узрока “sleep апнеа”, укључујући ринолошке и алерголошке факторе, и прати се ефекат различитих терапија.

Одсек је опремљен савременом медицинском опремом која омогућава прецизну дијагностику и терапију.

Током 2023. године у Одсеку за риноалергологију обављено је 499 прегледа.

Regular rhinoallergological testing and the determination of allergic hypersensitivity of the upper respiratory tract to standard respiratory allergens are conducted. Based on the results, appropriate treatment is recommended. The section also evaluates patients for potential functional and classical rhinologic surgery. Detailed diagnostics for the causes of sleep apnea, including rhinal and allergic factors, are conducted, along with monitoring the effects of various therapies.

The section is equipped with modern medical instruments, allowing for precise diagnosis and therapy.

In 2023, the section conducted 499 examinations.

1.3. Одсек за фонијатрију

1.3. Section for Phoniatics

Шеф одсека: професор др Сања Крејовић,
супспецијалиста фонијатар

Head of Section: Professor Dr. Sanja
Krejović, specialist phoniatician

Главна сестра Одсека: Наташа Кенић,
струковна медицинска сестра

Head Nurse: Nataša Kenić,
professional nurse

Логопед: Милена Стојановић

Speech Therapist: Milena Stojanović

У раду Одсека за фонијатрију учествује професор др Сања Крејовић Тривић, један логопед, једна виша медицинска сестра и две медицинске сестре.

Одсек се бави превенцијом, дијагностиком и лечењем свих поремећаја гласа и говора, дисања и гутања, као центар за лечење поремећаја комуникације. Фонијатријски тим чине лекар супспецијалиста фонијатар, медицинске сестре и логопеди.

На одсеку за фонијатрију се обавља

The section for phoniatics is staffed by Professor Dr. Sanja Krejović, one speech therapist, one senior nurse, and two nurses.

This section focuses on the prevention, diagnosis, and treatment of all voice, speech, breathing, and swallowing disorders, serving as a center for the treatment of communication disorders. The phoniatic team includes a specialist phoniatician, nurses, and speech therapists.

The section conducts specialist phoniatic examinations, and in collaboration with the speech

супспецијалистички фоњјатријски преглед и у сарадњи са логопедом спроводи се фоњјатријска рехабилитација.

Одсек располаже најсавременијом опремом која омогућава спровођење ендоскопских прегледа у виду ригидне ларингоскопије, флексибилне назофаринголарингоскопије као и ендовидеоларингостробоскопије.

Кандидати за фоњјатријску рехабилитацију су сви пацијенти који имају проблем са гласом укључујући вокалне професионалце као и онколошке пацијенте након парцијалне или тоталне ларингектомије. Фоњјатријски третман подразумева вокалну терапију и респираторну кинезитерапију.

Током 2023. године на Одсеку за фоњјатрију обављен је 5.781 супспецијалистички преглед.

therapist, implements phoniatic rehabilitation.

The section is equipped with the latest technology for performing endoscopic examinations, including rigid laryngoscopy, flexible nasopharyngolaryngoscopy, and endovideolaryngostroboscopy.

Candidates for phoniatic rehabilitation include all patients with voice problems, including vocal professionals and oncology patients following partial or total laryngectomy. Phoniatic treatment involves vocal therapy and respiratory kinesitherapy.

In 2023, the section conducted 5,781 specialist examinations.

1.4. Одсек за аудиологију и вестибулологију

1.4. Section for Audiology and Vestibulology

Лекари супспецијалисти аудиологије: професор др Љиљана Чворовић, доцент др Бојана Букуров и др Биљана Крстић.

Лекари на супспецијализацији из аудиологије: доцент др Ана Јотић и др Драгана Ненезић

Дефектолози: Биљана Радуловић и Слађана Николић

У раду Одсека учествују доцент др Бојана Букуров, др Биљана Крстић и др Драгана Ненезић, два дефектолога и две медицинске сестре.

Одсек за аудиологију и вестибулологију се бави дијагностиком и рехабилитацијом особа

Specialist Audiologists: Professor Dr. Ljiljana Čvorović, Assistant Professor Dr. Bojana Bukurov, and Dr. Biljana Krstić.

Residents in Audiology: Assistant Professor Dr. Ana Jotić and Dr. Dragana Nenezić

Defectologists: Biljana Radulović and Slađana Nikolić

The section is staffed by Assistant Professor Dr. Bojana Bukurov, Dr. Biljana Krstić, and Dr. Dragana Nenezić, along with two defectologists and two nurses.

са поремећајем чула слуха и/или равнотеже. Свакодневно се врши аудиолошка процена и скрининг и квантификација слушних оштећења како субјективним, бехејвиоралним методама (тонална лиминарна и говорна аудиометрија), тако и објективним методама (импедансметрија - тимпанометрија, акустички рефлекс и топографска дијагностика лезије фацијалног живца, испитивање отоакустичких емисија, аудитивни евоцирани потенцијали можданог стабла). Такође у смислу рехабилитације слушних оштећења свакодневно се врше пробе и штеловање слушних амплификатора, као и комплетна евалуација одраслих пацијената за кохлеарну имплантацију.

Код особа са поремећајима вестибуларне функције, у одсеку се обавља комплетан преглед свих 10 делова периферног чула за равнотежу: комплетан отонеуролошки преглед (спонтани и провоцирани нистагмус), испитивање визуело-окулараног система и сакада, испитивање цервикалних и окуларних вестибуларних миогених евоцираних потенцијала, као и одговор чула за равнотежу на ниско- и високофреквентне дражи (калорички тест и видео ХИТ).

Током 2023. године обављено је 7.649 прегледа у Одсеку за аудиологију и вестибулологију.

The section for audiology and vestibulology focuses on the diagnosis and rehabilitation of individuals with hearing and/or balance disorders. Daily audiological assessments, screening, and quantification of hearing impairments are conducted using subjective behavioral methods (tonal liminal and speech audiometry) as well as objective methods (impedance measurement - tympanometry, acoustic reflex, and topographical diagnostics of facial nerve lesions, otoacoustic emissions testing, auditory brainstem response potentials). In terms of hearing impairment rehabilitation, daily trials and adjustments of hearing amplifiers are performed, along with complete evaluations of adult patients for cochlear implantation. For individuals with vestibular function disorders, the section conducts a comprehensive examination of all 10 parts of the peripheral sense of balance, including complete otoneurological examination (spontaneous and provoked nystagmus), assessment of the visual-oculomotor system and saccades, testing of cervical and ocular vestibular myogenic evoked potentials, as well as responses of the balance sense to low- and high-frequency stimuli (caloric testing and video HIT).

In 2023, the section conducted 7,649 examinations.

1.5 Одсек за аудиолошку рехабилитацију

1.5. Section for Audiological Rehabilitation

Шеф одсека: др Биљана Крстић,
супспецијалиста аудиолог

Head of Section: Dr. Biljana Krstić, specialist audiologist

Главна сестра Одсека: Милана
Босић, виша медицинска сестра

Head Nurse: Milana Bosić, senior nurse

Дефектолози: Мирјана Бабић, Бранислава Кокар, Дијана Радовић, Рената Марковић, Маја Мирић, Данијела Анђић и Татјана Петровић

Психолози: Наташа Степановић и Наташа Јанковић

Defectologists: Mirjana Babić, Branislava Kokar, Dijana Radović, Renata Marković, Maja Mirić, Danijela Anđić, and Tatjana Petrović

Psychologists: Nataša Stepanović and Nataša Janković

У раду Одсека учествује др Биљана Крстић, седам дефектолога, два психолога, једна медицинска сестра са вишом школом и једна медицинска сестра.

У одсеку за аудиолошку рехабилитацију деце се спроводи дијагностика и лечење деце оштећеног слуха, како из Србије тако и из земаља у окружењу. Овај одсек је јединствен

The section is staffed by Dr. Biljana Krstić, seven defectologists, two psychologists, one senior nurse, and one nurse.

The section for audiological rehabilitation of children provides diagnosis and treatment for children with hearing impairment, both from Serbia and surrounding countries. This section is unique in that the diagnostic and rehabilitation

у Србији, јер је дијагностички и рехабилитациони поступак обједињен. Ради се тимски, а тим чине оториноларинголог-аудиолог, дефектолози-сурдоаудиолози, психолози, медицинске сестре и васпитачице. У дијагностици се користе све савремене методе: клинички оториноларинголошки преглед, стандардна и високофреквентна тимпанометрија, акустички рефлекси, транзијентне и дисторзионе отоакустичке емисије, аутоматизовани аудитивни одговор можданог стабла, бихејвиорална опсервациона аудиометрија, тонална лиминарна и аудиометрија у слободном пољу, аудитивни евоцирани потенцијали можданог стабла, као и психолошка процена.

Највећи број пацијената су деца узраста до 7 година, а оштећење слуха је углавном тешко

processes are integrated. The team consists of an otorhinolaryngologist-audiologist, defectologists-surdologists, psychologists, nurses, and educators. All modern diagnostic methods are utilized, including clinical otorhinolaryngological examinations, standard and high-frequency tympanometry, acoustic reflex testing, transient and distortion product otoacoustic emissions, automated auditory brainstem response testing, behavioral observational audiometry, tonal liminal audiometry, and free-field audiometry, as well as psychological assessment.

The majority of patients are children aged up to 7 years, with hearing loss predominantly severe to profound. Besides audiological evaluation and definitive diagnosis, early intervention is con-

до веома тешког степена. Осим аудиолошке евалуације и постављања дефинитивне дијагнозе у одсеку се спроводи и рана интервенција за отклањање негативних последица оштећења слуха. Третман се састоји у билатералној слушној амплификацији и хабилитацији/рехабилитацији слушања и говора, коју спроводе дефектолози. Током третмана деца се психолошки процењују и прате, а родитељима се пружа подршка и дају савети за стимулативни рад код куће. Одсек има и вртић у коме раде 3 васпитачице које су ангажоване у социјализацији глуве и наглуве деце. Уколико, током првих месеци рехабилитације, нема адекватног напретка уз слушне апарате, приступа се кохлеарној имплантацији, која је најсавременији вид третмана. Годишње се у Клиници за ОРЛ и МФХ УКЦС угради око 30 кохлеарних импланта.

Током 2023. године обављено је 1093 прегледа у Одсеку за аудиолошку рехабилитацију деце.

ducted to eliminate the negative consequences of hearing impairment. Treatment involves bilateral hearing amplification and habilitation/rehabilitation of hearing and speech, performed by defectologists. During treatment, children undergo psychological assessment and monitoring, while parents receive support and advice for stimulating activities at home.

The section also has a kindergarten where three educators are engaged in the socialization of deaf and hard-of-hearing children. If adequate progress is not observed within the first months of rehabilitation with hearing aids, cochlear implantation is considered, which is the most advanced form of treatment. Approximately 30 cochlear implants are inserted annually at the Clinic for otorhinolaryngology and maxillofacial surgery at the UCCS.

In 2023, the section conducted 1,093 examinations in the pediatric audiological rehabilitation department.

2. СЛУЖБА ЗА СТАЦИОНАРНО ЛЕЧЕЊЕ

2. INPATIENT TREATMENT SERVICE

Служба за стационарно лечење се састоји од осам одељења смештених у згради Клинике за ОРЛ и МФХ, УКЦС у Пастеровој улици број 2.

The Inpatient Treatment Service consists of eight departments located in the building of the Clinic for otorhinolaryngology and maxillofacial surgery, UCCS at Pasterova Street No. 2.

2.1. Одељење I - Дечје одељење

2.1. Department I - Pediatric Department

Начелник одељења: доцент др Бојан Павловић
Head of Department: Assistant
Professor Dr. Bojan Pavlović

Главна сестра: Сања Вукобратовић,
виша медицинска сестра
Head Nurse: Sanja Vukobratović, Senior Nurse

У раду Дечјег одељења учествује двоје лекара специјалиста оториноларингологије – професор др Бојан Павловић и др Светислав Пелемиш, три медицинске сестре са вишом школом и 6 медицинских сестара-техничара.

У оквиру одељења се спроводе дијагностика и лечење урођених анормалија, повреда, страних тела, запаљења, тумора из области ОРЛ

The Pediatric Department operates with two specialized ENT doctors – Assistant professor Dr. Bojan Pavlović and Dr. Svetislav Peleмиш, three senior nurses, and six nurse-technicians. The department conducts diagnostics and treatment of congenital anomalies, injuries, foreign bodies, infections, tumors in the area of ENT and MFS, as well as habilitation and rehabilita-

и МФХ, хабилитација и рехабилитација слуха и говора. Најчешће операције које се изводе су тонзилектомија и аденоидектомија, парacenteза са имплантацијом аерационих цевчица, хируршко лечење хроничног запаљења средњег ува, ендоскопска хирургија синуса, кохлеарна имплантација, ригидна езофагоскопија и трахеобронхоскопија у циљу екстракције страног тела, хируршко лечење конгениталних анормалија, ларингомикроскопија, збрињавање повреда коштаног масива лица.

Одељење се налази у приземљу Клинике и располаже са 20 постеља полуинтензивне неге са четири прикључка за кисеоничну

tion of hearing and speech. The most common surgeries performed are tonsillectomy and adenoidectomy, paracentesis with the implantation of ventilation tubes, surgical treatment of chronic middle ear inflammation, endoscopic sinus surgery, cochlear implantation, rigid esophagoscopy, and tracheobronchoscopy for foreign body extraction, surgical treatment of congenital anomalies, laryngomicroscopy, and treatment of facial bone injuries.

The department is located on the ground floor of the clinic and has 20 semi-intensive care beds with four oxygen therapy connections. At the Department, there is also a doctors' room equipped with equipment for the examination

терапију. На Одељењу постоји и једна соба за лекаре у којој се налази опрема за преглед и превијање деце и отомикроскоп (*Carl Zeiss*), сестринска соба и кухиња са трпезаријом за децу и њихове пратиоце.

Успостављена је вишегодишња сарадња са Универзитетском деčјом клиником у Тиршовој улици у којој се могу обавити специфични прегледи и дијагностичке процедуре, неопходни за стационарно лечење деце на Клиници. По позиву за консултацију, на одељење неколико пута недељно долази специјалиста педијатрије. У последње две године консултант је др Јелена Јанковић, специјалиста педијатрије.

Током 2023. године број хоспитализоване деце на одељењу био је 433.

and dressing of children and an otomicroscope (*Carl Zeiss*), a nurses' room, and a kitchen with a dining area for children and their companions .

Long-term collaboration has been established with the University Children's Clinic in Tiršova Street, where specific examinations and diagnostic procedures necessary for inpatient treatment of children at the clinic can be performed. Upon request for consultation, a pediatric specialist visits the department several times a week. In the last two years, the consultant has been Dr. Jelena Janković, a pediatric specialist.

Throughout 2023, the number of hospitalized children in the department was 433.

2.2. Одељење II - Интензивна нега

2.2. Department II - Intensive Care Unit

Начелник одељења: професор
др Јовица Миловановић

Head of Department: Professor
Dr. Jovica Milovanović

Главна сестра: Тања Костић,
струковна медицинска сестра

Head Nurse: Tanja Kostić,
Professional Nurse

У раду одељења учествују троје лекара специјалиста оториноларингологије- професор др Јовица Миловановић, доцент др Ана Јотић и доцент др Миљан Фолић, шест виших медицинских сестара и десет медицинских сестара – техничара.

На одељењу интензивне неге се лече болесници којима је неопходан сталан лекарски надзор, континуирано праћење виталних параметара и вештачка вентилација. Доминантно се лече болесници код којих су извођени оперативни захвати- трахеотомија, хордектомија, парцијална и тотална ларингектомија, дисекција врата, пацијенти са флегмонама и апсцесима врата, повреде ларинкса и врата, тешка крварења из носа.

The department operates with three specialized ENT doctors - Professor Dr. Jovica Milovanović, Assistant Professor Dr. Ana Jotić, and Assistant Professor Dr. Miljan Folić, six senior nurses, and ten nurse-technicians.

In the Intensive Care Unit, patients requiring constant medical supervision, continuous monitoring of vital parameters, and artificial ventilation are treated. The unit primarily treats patients who have undergone surgical procedures such as tracheotomy, cordectomy, partial and total laryngectomy, neck dissection, patients with phlegmons and abscesses of the neck, laryngeal and neck injuries, and severe nosebleeds.

Одељење се налази на првом спрату Клинике и располаже са дванаест постеља интензивне неге нивоа III, шест постеља полуинтензивне неге, једним апартманом, превијалиштем и сестринском собом. На одељењу је омогућен 24-часовни мониторинг виталних параметара пацијентима којима је то потребно.

Током 2023. године на Одељењу интензивне неге је хоспитално лечено 259 пацијената.

The unit is located on the first floor of the clinic and has twelve intensive care beds level III, six semi-intensive care beds, one apartment, a dressing room, and a nursing room. 24-hour monitoring of vital parameters is enabled for patients who require it.

During 2023, 259 patients were treated in the Intensive Care Unit.

2.3. Одељење III – Операциони блок

2.3. Department III – Operating Room Block

Начелник одељења: професор
др Зоран Дудварски
Head of Department: Professor
Dr. Zoran Dudvarski

Главна сестра: Јасмина Стевановић,
виша медицинска сестра
Head Nurse: Jasmina
Stevanović, Senior Nurse

У операционом блоку ординира 20 хирурга специјалиста оториноларингологије, четворо лекара специјалиста максилеофацијалне хирургије, девет лекара специјалиста анестезиологије са реаниматологијом, 8 лекара на специјализацији из оториноларингологије (на групној слици приказани су др Алекса Коругић, др Катарина Јовановић и др Милица Голубовић), један из максилеофацијалне хирургије и један клинички лекар. У оквиру операционог блока ради 15 инструментара, од тога два инструментара са завршеном вишом медицинском школом и три инструментара који тренутно похађају вишу медицинску школу и 10 анестетичара од којих петоро има вишу медицинску школу.

Операциони блок се налази на првом спрату

The operating block consists of 20 specialized ENT surgeons, three maxillofacial surgery specialists, nine anesthesiology and reanimatology specialists, six resident doctors in otorhinolaryngology (in the group photo: Dr. Aleksa Korugić, Dr. Katarina Jovanović, and Dr. Milica Golubović), one resident in maxillofacial surgery, and one clinical doctor. The operating block employs 15 instrument nurses, of which two have completed higher medical education and three are currently attending higher medical school, and 10 anesthesiologists, five of whom have completed higher medical education.

The Operating Room Block (ORB) is located on the first floor of the clinic and has four mod-

Клинике и поседује четири савремено опремљене операционе сале, собу за премедијацију пацијената, собу за вођење протокола операција, као и собу за одмор инструмента и лекара. У оквиру операционог блока се налазе просторије са уређајима за стерилизацију инструмента (велики и мали аутоклав, систем за брзу стерилизацију) и централну климатизацију простора.

Од медицинске опреме високе технологије у Операционом блоку две операционе сале поседују операционе микроскопе савремене генерације (модели *Tivato 700* и *OPMI Sensera S7*, произвођача *Carl Zeiss*), који омогућавају посматрање операција на уву путем видео линка. Такође, поседују и могућност фото и видео записа који су веома важни у едукацији младих кадрова. Операциони блок поседује неуромониторинг (модел *NIM Response 3.0*, произвођача *Medtronic*), који је од великог значаја за идентификацију фацијалног нерва приликом извођења компликованих операција на уву и паротидној жлезди.

Хирургија носа, параназалних синуса и предње базе лобање се данас на нашој клиници изводи уз помоћ савременог ендоскопског система (модел *Synergy*, произвођача *Arthrex Inc. Medtronic*) који пружа могућности фото и видео записа, као и посматрање операција

ern operating rooms, a premedication room for patients, a protocol management room for surgeries, as well as a rest room for nurses and doctors. The ORB includes rooms with sterilization devices (large and small autoclave, rapid sterilization system) and central air conditioning.

In terms of high-tech medical equipment, two operating rooms are equipped with modern generation surgical microscopes (models *Tivato 700* and *OPMI Sensera S7*, manufactured by *Carl Zeiss*), allowing observation of surgeries on the ear via video link. They also have the ability for photo and video recording, which is very important for the education of young staff. The operating block possesses neuromonitoring (model *NIM Response 3.0*, manufactured by *Medtronic*), which is paramount for identifying the facial nerve during complex ear and parotid gland surgeries.

Nasal, paranasal sinus, and anterior cranial base surgeries are now performed at our clinic using a modern endoscopic system (model *Synergy*, manufactured by *Arthrex Inc. Medtronic*) which offers photo and video recording capabilities and allows observation of surgeries via video link. Additionally, an electromagnetic navigation

видео линком. Такође, у употреби је и електромагнетни навигациони систем (модел *Kick navigation system EM*, произвођача *Brainlab AG*) који пружа могућност прецизне оријентације у три равни простора приликом извођења тешких операција.

Операциони блок поседује коблатор за извођење тонзилектомија код деце и одраслих пацијената, што смањује проценат компликација и убрзава постоперативни ток. Такође, операциони блок располаже са уређајем за радио-фреквентну хирургију која се користи за прецизно уклањање мањих израштаја са коже и слузокожа ОРЛ регије.

У Табели 2. приказан је број операција које се ураде на Клиници на годишњем нивоу.

Пад броја операција током 2022. и 2023. године последица је пандемије *COVID-19*, када је већина лекара и медицинских сестара била ангажована у „ковид” болницама, а елективна хирургија се изводила према упутствима Министарства здравља у условима пандемије.

system (model *Kick navigation system EM*, manufactured by *Brainlab AG*) is used for precise orientation in three-dimensional space during complex surgeries.

The operating block has a coblator for performing tonsillectomies on children and adult patients, which reduces the percentage of complications and speeds up postoperative recovery. The Operating Room Block is also equipped with a radiofrequency surgery device used for the precise removal of smaller growths from the skin and mucous membranes of the ENT region.

Table 2 shows the number of surgeries performed at the clinic on an annual basis.

The decline in the number of surgeries in 2022 and 2023 was a consequence of the *COVID-19* pandemic, during which most doctors and nurses were engaged in “*COVID*” hospitals, and elective surgeries were performed according to the Ministry of Health’s guidelines under pandemic conditions.

Година Year	2013.	2018.	2022.	2023.
Број операција Number of Surgeries	3341	4876	3664	3948

Одељење анестезиологије и реаниматологије Клинике за ОРЛ и МФХ Центра за анестезиологију и реаниматологију УКЦС

Department of Anesthesiology and Reanimatology of the Clinic for ENT and MFS, Center for Anesthesiology and Reanimatology, University Clinical Center of Serbia

Начелник одељења: мр. сци. мед. др Јованка Николић
Head of Department: Dr. Jovanka Nikolić

Head Nurse: Dušica Ivić, Senior Nurse
Head of Department: Dr. Jovanka Nikolić

Одељење анестезије је део Центра за анестезију и реаниматологију УКЦС у коме раде 9 специјалиста анестезиологије са реаниматологијом: мр. сци. мед. др Јованка Николић, др Андријана Тешић Станковић, др Марина Радуловић, др Мирјана Штавлјанин, мр. сци. мед. др Биљана Драгичевић, др Ненад Милојичић, асс. др. сци. мед. Тјаша Ивошевић која је клинички асистент на Катедри за хирургију са анестезиологијом Медицинског факултета Универзитета у Београду, др Драгана Миливојевић и др Милена Бурмазовић. На одељењу је тренутно седам лекара на специјализацији из анестезиологије

The Anesthesiology Department is part of the Center for Anesthesia and Reanimatology UCCS, and it employs 9 specialists in anesthesiology with reanimatology: Dr. Jovanka Nikolić, Dr. Andrijana Tešić Stanković, Dr. Marina Radulović, Dr. Mirjana Štavljanin, Dr. Biljana Dragičević, Dr. Nenad Milojičić, Clinical Assistant Dr. Tjaša Ivošević, (Department of Surgery with Anesthesiology at the Faculty of Medicine of the University of Belgrade), Dr. Dragana Milivojević and Dr. Milena Burmazović. Currently, there are seven resident doctors specializing in anesthesiology with reanimatology at the department.

са реаниматологијом. У оквиру одељења за анестезију ради 10 анестетичара, од којих пет има завршену вишу медицинску школу.

У домену одељења анестезије је преоперативна припрема и спровођење опште ендотрахеалне анестезије адултних и педијатријских пацијената, као и процедурална седација. Тим Одељења анестезије спроводи и регионалну анестезију у виду површног цервикалног блока, који је први пут у Србији, за неваскуларну хирургију врата изведен 2015. године и од тада је заступљен у свакодневном раду Службе анестезије Клинике за оториноларингологију и максилеофацијалну хирургију УКЦС.

Служба располаже савременим апаратима за анестезију, апаратима за мерење дубине анестезије и степена мишићне релаксације, као и напредним системима за администрирање најсавременијих облика опште анестезије и процедуралне седације, као што су тотална интравенска анестезија *TCI (Target Control Infusion)* и *TCI* седација.

Within the anesthesia department, there are 10 anesthetists, five of whom have completed higher medical education.

The responsibilities of the anesthesiology department include preoperative preparation and conducting general endotracheal anesthesia for adult and pediatric patients, as well as procedural sedation. The Anesthesiology Department team also performs regional anesthesia in the form of superficial cervical blocks, which was first performed in Serbia for non-vascular neck surgery in 2015 and has since been included in the daily operations of the anesthesia service at the Clinic for Otorhinolaryngology and Maxillofacial Surgery of the UCCS.

The service has modern anesthesia machines, equipment for measuring the depth of anesthesia and the degree of muscle relaxation, as well as advanced systems for administering the latest forms of general anesthesia and procedural sedation, such as total intravenous anesthesia *TCI (Target Control Infusion)* and *TCI* sedation.

На располагању су средства и опрема за периперативно збрињавање компликованог дисајног пута, као што су: видеоларингоскопи, сетови за крикотиреотомију и сетови за постепену екстубацију.

У последњих годину дана код пацијената са очекиваним компликованим дисајним путем примењује се техника интубације у будном стању (такозвана „*awake intubation*”) уз помоћ ларингеалних атомизера, што је у складу са најновијим трендовима у анестезији.

Служба анестезије располаже и са назалним атомизерима који се примењују код педијатријских пацијената за преоперативну интраназалну седацију, чији ефекат наступа много брже него у случају перорално примењене седације.

Resources and equipment are available for the perioperative management of complicated airways, such as video laryngoscopes, sets for cricothyrotomy, and sets for gradual extubation.

In the past year, in patients with expected complicated airways, *awake intubation* techniques using laryngeal atomizers have been applied, in accordance with the latest trends in anesthesia.

The anesthesia service is also equipped with nasal atomizers used for preoperative intranasal sedation in pediatric patients, which take effect much faster than orally administered sedation.

Лабораторија за хистопатолошку анализу Клинике за ОРЛ и МФХ Службе за патологију, патохистологију и медицинску цитологију УКЦС

Laboratory for Histopathological Analysis of the Clinic for ENT and Maxillofacial Surgery, Service for Pathology, Pathohistology, and Medical Cytology of the University Clinical Center of Serbia (UCCS)

Професор др Нада Томановић, руководица Лабораторије за хистопатолошку анализу
Professor Dr. Nada Tomanović, Head of the Laboratory for Histopathological Analysis

Клиника у свом саставу располаже и лабораторијом за хистопатолошку анализу која је део Службе за патологију, патохистологију и медицинску цитологију УКЦС којом руководи професор др Нада Томановић са Института за патологију Медицинског факултета Универзитета у Београду и у њој су ангажована два лекара на специјализацији из патологије- асистент др Ана Марија Томић са Медицинског факултета Универзитета у Београду и др Ђурђина Каблар

The clinic also has a laboratory for histopathological analysis, which is part of the Department of Pathology, Pathohistology, and Medical Cytology at the Clinical Center of Serbia (UCCS). It is led by Professor Dr. Nada Tomanović from the Institute of Pathology at the Faculty of Medicine, University of Belgrade. The laboratory employs two doctors specializing in pathology: Assistant Dr. Ana Marija Tomić from the Faculty of Medicine, University of Belgrade, and Dr.

са УКЦС, као и два лабораторијска техничара.

У лабораторији за патохистологију обављају се различите врсте анализа и бојења, преко макроскопског прегледа материјала, цитолошких анализа, све до „*ex tempore*“ и стандардних патохистолошких анализа. Додатна хистохемијска бојења и специјализоване имунохистохемијске и молекуларне анализе обављају се на Институту за патологију Медицинског факултета у Београду.

Đurđina Kablar from UCCS, as well as two laboratory technicians.

In this laboratory, various types of analyses and staining are performed, ranging from macroscopic examination of materials and cytological analyses to “*ex tempore*” and standard pathohistological analyses. Additional histochemical staining and specialized immunohistochemical and molecular analyses are conducted at the Institute of Pathology, Faculty of Medicine, University of Belgrade.

2.4. Одељење IV - Ринологија

2.4. Department IV - Department Of Rhinology

Начелник одељења: професор
др Александар Тривић

Head of Department: Professor
Dr. Aleksandar Trivić

Главна сестра: Снежана Благојевић,
виша медицинска сестра

Head Nurse: Snežana
Blagojević, Senior Nurse

У раду Одељења учествује троје лекара специјалиста: професор др Александар Тривић, специјалиста оториноларингологије и специјалиста максилнофацијалне хирургије, др Небојша Мићовић и клинички асистент др Саша Јаковљевић, лекар на супспецијализацији из онкологије; др Христина Глоговац, лекар на специјализацији из оториноларингологије, једна виша медицинска сестра и шест медицинских сестара-техничара.

Одељење ринологије бави се урођеним аномалијама носа и септума, операцијама реконструктивно-пластичне и функционалне хирургије носно синусне регије, повредама и крварењима из носа, као и туморима носа, запаљењима носа и параназалних синуса и њихових компликација, запаљењима и туморима ждрела и урође-

The department operates with three specialist doctors: Professor Dr. Aleksandar Trivić, a specialist in otorhinolaryngology and maxillofacial surgery; Dr. Nebojša Mićović; and clinical assistant Dr. Saša Jakovljević, a physician specializing in oncology; Dr. Hristina Glogovac, resident doctor specializing in otorhinolaryngology; one senior nurse; and six nurses- technicians.

The Department of Rhinology deals with congenital anomalies of the nose and septum, reconstructive, plastic, and functional surgery of the nasal sinus region, injuries and bleeding from the nose, as well as tumors of the nose, inflammations of the nose and paranasal sinuses and their complications, inflammations and tumors of the

ним аномалијама, повредама и запаљењима ларинкса.

Најчешће извођене интервенције обухватају септопластику, септоринопластику, конхоластику, ендоскопску и отворену хирургију синуса, семи-ампутације и ампутације носа. Такође, изводе се и тонзилектомија и панендоскопија.

Одељење се налази на другом спрату Клинике и располаже са 22 постеље опште неге распоређених у 7 болесничких соба, превијалиштем и сестринском собом. У 4 болесничке собе постоји централни довод кисеоника са укупно 9 прикључка.

Током 2023. године на одељењу ринологије хоспитализовано је укупно 865 пацијената.

pharynx, and congenital anomalies, injuries, and inflammations of the larynx.

The most commonly performed interventions include septoplasty, septorhinoplasty, conchoplasty, endoscopic and open sinus surgery, semi-amputations, and amputations of the nose. Additionally, tonsillectomy and panendoscopy are performed.

The department is located on the second floor of the clinic and has 22 general care beds in 7 patient rooms, a dressing room, and a nursing room. Four patient rooms have a central oxygen supply with a total of 9 outlets.

During 2023, a total of 865 patients were hospitalized in the Department of Rhinology.

2.5. Одељење V - Отологија

2.5. Department V – Department Of Otology

Начелник одељења: професор
др Љиљана Чворовић

Head of Department: Professor Dr. Ljiljana Čvorović

Главна сестра: Ивана Ђокић,
струковна медицинска сестра

Head Nurse: Ivana Đokić, Medical Nurse

У раду Одељења учествује двоје лекара специјалиста оториноларингологије - професор др Љиљана Чворовић и доцент др Бојана Букуров, двоје лекара на специјализацији из оториноларингологије- др Силвана Бабић и др Неда Младеновић, две више медицинске сестре и шест медицинских сестара- техничара.

Одељење отологије бави се урођеним аномалијама, повредама и запаљењима спољашњег, средњег и унутрашњег ува, поремећајем функције фацијалног живца и поремећајем центра за равнотежу и вртоглавицама, као и туморима спољашњег, средњег и унутрашњег ува.

The department operates with two specialist doctors in otorhinolaryngology—Professor Dr. Ljiljana Čvorović and Assistant Professor Dr. Bojana Bukurov, two resident doctors specializing in otorhinolaryngology—Dr. Silvana Babić and Dr. Neda Mladenović, two senior nurses, and six nurses- technicians.

The Department of Otology deals with congenital anomalies, injuries, and inflammations of the external, middle, and inner ear, dysfunction of the facial nerve, balance disorders and vertigo, as well as tumors of the external, middle, and inner ear.

The surgeries performed include myringotomy

Операције које се изводе обухватају миринготомију са имплантацијом аерационих цевчица, мирингопластику, тимпанопластику, мастоидектомију, експлорацију средњег ува, осиклопластику, декомпресију фацијалног нерва, стапедотомију, петрозектомију, кохлеарну имплантацију, отоклизу, као и ексцизију тумора ува, семиампутације и ампутације аурикуле. Такође, изводе се и аденоидектомија, тонзилектомија и панендоскопија.

Одељење се налази на другом спрату Клинике и располаже са 20 постеља, од којих је 14 постеља полуинтензивне и 6 опште неге, распоређених у пет болесничких соба, превијалиштем и сестринском собом. У три болесничке собе постоји централни довод кисеоника са укупно пет прикључка. Одељење је опремљено отомикроскопом (*Carl Zeiss*) и ултразвучним апаратом (*Toshiba*) за преглед меких ткива врата и ултразвук срца који обавља супспецијалиста кардиолог.

Током 2023. године на одељењу отологије хоспитализовано је укупно 713 пацијената.

with the implantation of ventilation tubes, myringoplasty, tympanoplasty, mastoidectomy, exploration of the middle ear, ossiculoplasty, facial nerve decompression, stapedotomy, petrosal resection, cochlear implantation, and excision of ear tumors, semi-amputations, and amputations of the auricle. Tonsillectomy, adenoidectomy, and panendoscopy are also performed.

The department is located on the second floor of the clinic and has 20 beds, 14 of which are semi-intensive care and 6 general care, distributed in five patient rooms, a dressing room, and a staff room. Three patient rooms have a central oxygen supply with a total of five outlets. The department is equipped with an otomicroscope (*Carl Zeiss*) and an ultrasound machine (*Toshiba*) for examining soft tissue of the neck and cardiac ultrasound performed by a cardiology specialist.

During 2023, a total of 713 patients were hospitalized in the Department of Otology.

2.6. Одељење VI - Максифацијална хирургија

2.6. Department VI – Department Of Maxillofacial Surgery

Вршилац дужности начелника
професор др Ненад Арсовић

Acting Head of Department Professor Dr. Nenad Arsović

Главна сестра: Цмиљана Димић,
специјалиста струковна сестра

Head Nurse: Cmiljana Dimić, Specialist Nurse

У раду на Одељењу учествују лекари специјалисти максифацијалне хирургије: клинички асистент др Александар Крстић, клинички асистент др Горан Стојковић, др Петар Ђурковић, лекар на специјализацији из мфх- др Никола Тодоровић, три више медицинске сестре и шест медицинских сестара - техничара.

Одељење се бави урођеним аномалијама и развојним деформитетима лица и скелета лица, повредама меких ткива лица, усне дупље, костију лица и вилица, запаљењима меких ткива лица, усне дупље, пљувачних жлезда и дентогеним инфекцијама (апсцеси и флегмоне). Одељење се бави и хируршким лечењем тумора коже лица, усне дупље, пљувачних жлезда, тумора костију лица и вилица,

The department operates with specialists in maxillofacial surgery: clinical assistant Dr. Aleksandar Krstić, clinical assistant Dr. Goran Stojković, Dr. Petar Đurković, and a maxillofacial surgery resident—Dr. Nikola Todorović, three senior nurses, and six nurses-technicians.

The department deals with congenital anomalies and developmental deformities of the face and facial skeleton, injuries of the soft tissues of the face, oral cavity, facial bones, and jaws, inflammations of the soft tissues of the face, oral cavity, salivary glands, and dentogenic infections (abscesses and phlegmon). The department also handles surgical treatment of tumors of the skin of the face, oral cavity, salivary glands, tumors of

пластичним и реконструктивним захватима меких ткива лица и костију лица, обољењима виличног зглоба, неуралгијама нервуса тригеминуса и естетском хирургијом лица.

Одељење се налази на трећем спрату Клинике и располаже са 12 постеља полуинтензивне неге распоређених у три болесничке собе, превијалиштем и сестринском собом. У две болесничке собе постоји централни довод кисеоника са укупно 4 прикључка.

Током 2023. године на одељењу максилофацијалне хирургије хоспитализовано је 247 пацијената.

the facial bones and jaws, plastic and reconstructive procedures of the soft tissues and bones of the face, disorders of the temporomandibular joint, trigeminal neuralgias, and aesthetic surgery of the face.

The department is located on the third floor of the clinic and has 12 semi-intensive care beds distributed in three patient rooms, a dressing room, and a staff room. Two patient rooms have a central oxygen supply with a total of 4 outlets.

During 2023, a total of 247 patients were hospitalized in the Department of Maxillofacial Surgery.

2.7. Одељење VII – Онкологија- ларингологија

2.7. Department VII - Department Of Oncology and Laryngology

Начелник одељења: професор
др Владимир Ђорђевић

Head of Department: Professor Dr. Vladimir Đorđević

Главна сестра: Лидија Милић,
специјалиста струковна сестра

Head Nurse: Lidija Milić, Specialist Nurse

У раду одељења учествује троје лекара специјалиста оториноларингологије: професор др Владимир Ђорђевић, др Душан Стефановић и др Милан Драгишић, др Сташа Ивковић специјалиста интерне медицине-супспецијалиста кардиологије, лекар на специјализацији из оториноларингологије-др Константин Арсовић, две више медицинске сестре и седам медицинских сестара – техничара.

Одељење онкологије и ларингологије се бави дијагностиком и терапијом бенигних и малигних тумора, као и палијативном негом и збрињавањем онколошких болесника ОРЛ

The department operates with three specialist doctors in otorhinolaryngology: Professor Dr. Vladimir Đorđević, Dr. Dušan Stefanović, Dr. Milan Dragišić, Dr. Staša Ivković, an internal medicine specialist, subspecialist in cardiology, and a resident doctor specializing in otorhinolaryngology - Dr. Konstantin Arsović, two senior nurses, and seven nurses-technicians.

The Department of Oncology and Laryngology is engaged in the diagnosis and therapy of benign and malignant tumors, as well as palliative care and management of oncological patients in the ENT region. The most common performed surgeries include tracheotomy, cordectomy, partial

регије. Најчешће операције су трахеотомије, хордектомије, парцијалне и тоталне ларингектомије, фаринголарингектомије, дисекције врата, екстирпације лимфних нодуса врата, инцизије и дренаже флегмона и апсцеса врата, операције тумора парафарингеалног простора, као и операције конгениталних анмалија ларинкса и врата. На одељењу се хоспитализују и пацијенти код којих се спроводи интензивна фонијатријска рехабилитација.

Одељење се налази на трећем спрату Клинике и располаже са укупно 20 кревета полуинтензивне неге распоређених у пет соба од којих све имају довод кисеоника и са једним превејалиштем.

Током 2023. године на Одељењу онкологије и ларингологије је хоспитално лечено 376 пацијената.

and total laryngectomy, pharyngolaryngectomy, neck dissection, extirpation of lymph nodes of the neck, incision and drainage of phlegmon and abscesses of the neck, surgery for tumors of the parapharyngeal space, as well as surgery for congenital anomalies of the larynx and neck. The department also admits patients who undergo intensive phoniatic rehabilitation.

The department is located on the third floor of the clinic and has a total of 20 semi-intensive care beds distributed in five rooms, all equipped with oxygen supply, along with one dressing room.

During 2023, a total of 376 patients were hospitalized in the Department of Oncology and Laryngology.

2.8. Одељење за ендоскопију са дневном болницом

2.8. Endoscopy Department with Day Hospital

Начелник одељења: примаријус
др Александар Угриновић

Head of Department: Prim. Dr. Aleksandar Ugrinović

Главна сестра: Светлана Павловић,
виша медицинска сестра

Head Nurse: Cmiljana Dimić, Specialist Nurse

У раду Одељења учествује троје лекара специјалиста оториноларингологије- примаријус др Александар Угриновић, клинички асистент др Немања Радивојевић и др Светислав Пелемиш, лекар на супспецијализацији из фонијатрије и две више медицинске сестре.

У одељењу за ендоскопију са дневном болницом спроводи се ларингомикроскопска дијагностика и микрохируршка ендоскопска терапија бенигних стања и почетних малигних тумора ларинкса, езофагоскопија, трахеобронхоскопија, одстрањивање страних тела једњака и доњих дисајних путева као и ласерске интервенције.

Одељење се налази на првом спрату Клинике

The department operates with three specialist doctors in otorhinolaryngology: Prim. Dr. Aleksandar Ugrinović, clinical assistant Dr. Nemanja Radivojević, and Dr. Svetislav Pelemiš, a physician specializing in phoniatics, along with two senior nurses.

The most common procedures performed within the Endoscopy Department with Day Hospital include: laryngomicroscopic diagnostics and microsurgical endoscopic therapy of benign conditions and early malignant tumors of the larynx, esophagoscopy, tracheobronchoscopy, removal of foreign bodies from the esophagus and lower respiratory tract, as well as laser interventions.

The department is located on the first floor of

и располаже са две постеље опште неге, за потребне дневне болнице, распоређених у једној болесничкој соби, две просторије за амбулантне прегледе и операционом салом. У болесничкој соби постоји централни довод кисеоника са једним прикључком. Одељење је опремљено савременим микроскопом (Zeiss), CO2 ласером (A.R.C. Laser), ригидним ендоскопима, флексибилном фибер-оптичком назофаринголарингоскопијом (Storz) и савременим апаратом за увођење у општу анестезију.

Током 2023. године на Одељењу за ендоскопију са дневном болницом хоспитализовано је 162 пацијената. Број изведених операција током 2023. године износи 648, а број амбулантних прегледа 1.090.

the clinic and has two general care beds for day hospital needs in one patient room, two examination rooms, and an operating room. The patient room has a central oxygen supply with one outlet. The department is equipped with a modern microscope (Zeiss), CO2 laser (A.R.C. Laser), rigid endoscopes, flexible fiber-optic nasopharyngolaryngoscopy (Storz), and a modern device for administering general anesthesia.

During 2023, a total of 162 patients were hospitalized in the Endoscopy Department with Day Hospital. The number of surgeries performed during 2023 is 648, and the number of outpatient examinations is 1,090.

3. ОДЕЉЕЊЕ ЗА ЗДРАВСТВЕНУ АДМИНИСТРАЦИЈУ И НЕМЕДИЦИНСКЕ ПОСЛОВЕ

3. DEPARTMENT FOR HEALTH ADMINISTRATION AND NON-MEDICAL AFFAIRS

Начелник одељења:
дипл. инг. Марија Божовић

Head of Department:
Dipl. Ing. Marija Božović

Секретар Клинике:
Јелена Михајловић

Clinic Secretary:
Jelena Mihajlović

Уз начелника одељења и секретара Клинике, правне, кадровске и административне послове обављају шест референта. За обављање немедицинских послова запослени су берберин и техничар за одржавање одеће и седам спремача просторија у којима се пружају здравствене услуге.

Одељење за здравствену администрацију и немедицинске послове је организациона јединица која обавља административне и техничке послове за потребе Клинике и организационих јединица у њеном саставу.

Along with head of department and the clinic secretary, six referents handle legal, personnel, and administrative tasks. To perform non-medical tasks, there are a barber and a clothing maintenance technician, as well as seven room cleaners in the areas where health services are provided.

The Department for Health Administration and Non-Medical Affairs is an organizational unit responsible for administrative and technical tasks needed by the clinic and its organizational units. Within the department, tasks include managing, compiling, archiving, and safeguarding business

У оквиру одељења се обављају послови вођења, комплетирања, архивирања и чувања пословне и медицинске документације, вођење регистара и протокола, као и примања и достављања поште. Одељење спроводи и потребне консултације са другим установама и институцијама, саставља сва потребна решења и уговоре везане за права из радних односа, коришћење годишњих одмора, обрасце везане за пријаве, промене и одјаве радника и послове везане за издавање и оверу здравствених књижица. Такође део организације овог одељења су и послови сервирања хране пацијентима и одржавања хигијене радних просторија и болесничких соба, као и свих других просторија Клинике.

and medical documentation, maintaining registers and protocols, and handling incoming and outgoing mail. The department also conducts necessary consultations with other institutions and agencies, prepares all required resolutions and contracts related to labor rights, annual leave usage, forms related to employee reporting, changes, and deregistration, as well as tasks associated with issuing and certifying health books. Additionally, the department is responsible for serving meals to patients and maintaining the hygiene of workspaces and patient rooms, along with all other areas of the clinic.

НАСТАВНА И НАУЧНО - ИСТРАЖИВАЧКА АКТИВНОСТ

EDUCATIONAL AND SCIENTIFIC - RESEARCH ACTIVITIES OF THE CLINIC FOR OTORHINOLARYNGOLOGY AND MAXILLOFACIAL SURGERY

Предмет оториноларингологије, као обавезан испитни предмет у настави, уведен је на Медицинском факултету у Београду 1924. године, у оквиру Катедре за хирургију. Прва предавања и практичне вежбе за студенте IX и X семестра започела су децембра исте године, тако што су предавања из отологије одржавана у зимском семестру, а из ринологије и ларингологије у летњем семестру. Наставу је водио професор др Љубиша Вуловић, који је био постављен за хонорарног професора након избора на Универзитетском већу Медицинског факултета 15. октобра 1924. године на основу указа краља Александра. У првим годинама, проф. др Вуловић је сам изводио и теоријску и практичну наставу, уз помоћ једног лекара. Први асистент, др Милан Фотић, изабран је 1926. године, чиме је започето формирање наставног кадра који ће постати окосница развоја Катедре.

Катедра за оториноларингологију званично је основана 1931. године, али је привремено била укинута 1937. године. Као самостална катедра која је издвојена из Катедре за хирургију успостављена је поново 1954. године. Први шеф нове Катедре био је професор др Срећко Подвинец, под чијим вођством је Катедра наставила да се развија и проширује, укључујући нове наставнике и сараднике. До 1969. године, укупан број наставника и сарадника на Катедри је износио 14. Настава је извођена у Клиници и похађали су је студенти медицине и стоматологије.

Даљем развоју Катедре допринело је оснивање наставне базе у Клиничко-болничком

The subject of otorhinolaryngology was introduced as a compulsory exam subject at the Faculty of Medicine in Belgrade in 1924, within the Department of Surgery. The first lectures and practical exercises for students of the 9th and 10th semesters began in December of that year, with lectures on otology held in the winter semester and on rhinology and laryngology in the summer semester. The teaching was led by Professor Dr. Ljubiša Vulović, who was appointed as an adjunct professor following his selection by the University Council of the Faculty of Medicine on October 15, 1924, based on a decree by King Alexander. In the early years, Prof. Dr. Vulović conducted both theoretical and practical teaching by himself, with the assistance of one physician. The first assistant, Dr. Milan Fotić, was appointed in 1926, marking the beginning of forming a teaching staff that would become the backbone of the Department's development.

The Department of Otorhinolaryngology was officially established in 1931 but was temporarily abolished in 1937. It was re-established as an independent department separated from the Department of Surgery in 1954. The first head of the new Department was Professor Dr. Srećko Podvinac, under whose leadership the Department continued to develop and expand, including new lecturers and associates. By 1969, the total number of lecturers and associates in the Department was 14. Teaching was conducted at the Clinic and was attended by students of medicine and dentistry.

Further development of the Department was

центру Земун 1976. године, где је први шеф био професор др Божидар Стефановић. Данас наставна база у Земуну има једног наставника и једног сарадника у настави.

Године 1978, у оквиру Катедре уведена је и максиллофацијална патологија, чиме је предмет преименован у «Оториноларингологија са максиллофацијалном хирургијом». Избором првог асистента за максиллофацијалну хирургију 1994. године и првог доцента 1995. године, омогућено је да се настава из максиллофацијалне хирургије више не изводи на Стоматолошком факултету, већ у оквиру Катедре за оториноларингологију и максиллофацијалну хирургију.

Шефови Катедре оториноларингологије:

Проф. др Срећко Подвинец (1954–1969)

Проф. др Слободан Ђорђевић (1970–1973)

Проф. др Душан Цвејић (1974–1976)

Проф. др Стеван Цветковић (1977–1979)

Проф. др Мирослав Ђорђевић (1980–1988)

Проф. др Часлав Ђоковић (1989–1991)

Проф. др Боривоје Крејовић (1992–2000)

Проф. др Радомир Радуловић (2000–2005)

Проф. др Војко Ђукић (2005–2015)

Проф. др Ненад Арсовић (2015–данас)

Тренутно у руковођењу катедром за основну наставу поред проф. др Ненада Арсовића учествују и заменик шефа Катедре проф. др Зоран Дудварски и секретар Катедре доц. др Бојана Букуров. Предмет оториноларингологију са максиллофацијалном хирургијом слуша сваке године око 500 студената интегрисаних студија медицине током XI семестра на шестој години. Свакодневно се током семестра одржавају четири часа практичне и семинарске наставе и два часа предавања. Постоје и три изборна

bolstered by establishing a teaching base at the Clinical-Hospital Center Zemun in 1976, where the first head was Professor Dr. Božidar Stefanović. Today, the teaching base in Zemun has one lecturer and one teaching associate.

In 1978, maxillofacial pathology was introduced within the Department, and the subject was renamed “Otorhinolaryngology with Maxillofacial Surgery.” With the appointment of the first assistant in maxillofacial surgery in 1994 and the first assistant professor in 1995, teaching in maxillofacial surgery was transferred from the Faculty of Dentistry to the Department of Otorhinolaryngology and Maxillofacial Surgery.

Heads of the Department of Otorhinolaryngology:

Prof. Dr. Srećko Podvinec (1954–1969)

Prof. Dr. Slobodan Đorđević (1970–1973)

Prof. Dr. Dušan Cvejić (1974–1976)

Prof. Dr. Stevan Cvetković (1977–1979)

Prof. Dr. Miroslav Đorđević (1980–1988)

Prof. Dr. Časlav Đoković (1989–1991)

Prof. Dr. Borivoje Krejović (1992–2000)

Prof. Dr. Radomir Radulović (2000–2005)

Prof. Dr. Vojko Đukić (2005–2015)

Prof. Dr. Nenad Arsović (2015–present)

Currently, alongside Prof. Dr. Nenad Arsović, the Department is managed by Deputy Head Prof. Dr. Zoran Dudvarski and Secretary Assistant Prof. Dr. Bojana Bukurov. Each year, around 500 students of integrated medical studies attend the subject “Otorhinolaryngology with Maxillofacial Surgery” during the 11th semester of their sixth year. Daily during the semester, four hours of practical and seminar teaching and two hours of lectures are held. There are also three elective

предмета са наше Катедре који заинтересовани студенти могу изабрати у шестој години.

Од школске 1996/97. године, Медицински факултет Универзитета у Београду уводи наставу на енглеском језику за стране студенте. Први руководилац наставе на енглеском језику Катедре за ОРЛ са МФХ била је професорка др Љиљана Јаношевић, а након ње, ту функцију су обављали професорка др Светлана Стошић Дивјак, професор др Предраг Станковић и професорка др Снежана Јешић. Тренутно, руководилац ове наставе је професорка др Љиљана Чворовић. Настава на енглеском језику укључује теоријску и практичну обуку, пружајући висококвалитетно образовање страним студентима. Студије су акредитоване исто као и интегрисане академске студије медицине за студенте на српском језику. Постоји тенденција пораста броја уписаних студената сваке године, и у школској 2024/25. је уписано 42 студената. Настава се одржава једном недељно и тада студенти слушају 4 часа практичне и семинарске наставе и два часа предавања. Акредитована су три изборна предмета који студенти могу изабрати на шестој години.

Поред редовне наставе, Катедра развија и последипломску наставу, која је формално започела школске 1978/79. године оснивањем самосталне Катедре за последипломску наставу из оториноларингологије, са циљем пружања додатних знања и вештина лекарима кроз специјализације и магистарске студије. У првим годинама након оснивања, чланови Катедре за основне студије обављали су и дужности у оквиру последипломске наставе, све до 1984. године када је Катедра постала самостална са професором др Томиславом Јањатовићем као првим шефом.

Уведена је двосеместрална настава за лекаре на специјализацији из оториноларингологије, а у истој школској години (1978/79) уписана је и прва генерација лекара на уже специјализације из аудиологије и магистарске студије из оториноларингологије. Године 1981. године

courses from our Department that interested students can choose in their sixth year.

Since the 1996/97 academic year, the Faculty of Medicine at the University of Belgrade has introduced English-language studies for foreign students. The first head of the English-language studies at the Department of Otorhinolaryngology with Maxillofacial Surgery was Professor Dr. Ljiljana Janošević. After her, the position was held by Professor Dr. Svetlana Stošić Divjak, Professor Dr. Predrag Stanković, and Professor Dr. Snežana Ješić. Currently, the head of this program is Professor Dr. Ljiljana Čvorović. The English-language studies include both theoretical and practical training, providing high-quality education to foreign students. The studies are accredited in the same way as the integrated academic medical studies for students in the Serbian language. There is a trend of increasing enrollment numbers each year, with 42 students enrolled in the 2024/25 academic year. Classes are held once a week, during which students attend four hours of practical and seminar sessions and two hours of lectures. Three elective courses are accredited, which students can choose in their sixth year.

In addition to regular education, the Department also develops postgraduate education, which formally began in the 1978/79 academic year with the establishment of an independent Department for Postgraduate Studies in Otorhinolaryngology. The aim was to provide additional knowledge and skills to physicians through specializations and master's studies. In the early years after its founding, members of the Department for undergraduate studies also performed duties within postgraduate education until 1984, when the Department became independent with Professor Dr. Tomislav Janjatović as its first head.

A two-semester course was introduced for physicians specializing in otorhinolaryngology, and in the same academic year (1978/79), the first generation of physicians enrolled in subspe-

Слика 1. Активни чланови Катедре за оториноларингологију и максилотофацијалну хирургију Медицинског фекулета Универзитета у Београду у 2024.

С лева на десно, стоје: проф. В. Нешић, асс. Н. Радивојевић, асс. А. Крстић, асс. С. Јаковљевић, доц. М. Фолић, проф. А. Тривић, проф. М. Јовановић, проф. Ј. Миловановић, проф. В. Ђорђевић, асс. Г. Стојковић, доц. Б. Павловић, проф. З. Дудварски; седе: асс. С. Ваљаревић, доц. Б. Букуров, проф. Љ. Чворовић, проф. Н. Арсовић, проф. С. Крејовић, доц. А. Јотић

Figure 1. Active members of the Department of Otolaryngology and Maxillofacial Surgery at the Faculty of Medicine, University of Belgrade in 2024.

From left to right, standing: Prof. V. Nešić, Asst. N. Radivojević, Asst. A. Krstić, Asst. S. Jakovljević, Asst. Prof. M. Folić, Prof. A. Trivić, Prof. M. Jovanović, Prof. J. Milovanović, Prof. V. Đorđević, Asst. G. Stojković, Asst. Prof. B. Pavlović, Prof. Z. Dudvarski; seated: Asst. S. Valjarević, Asst. Prof. B. Bukurov, Prof. Lj. Čvorović, Prof. N. Arsović, Prof. S. Krejović, Asst. Prof. A. Jotić.

уведена је двосеместрална настава за лекаре специјалисте на ужим специјализацијама из аудиологије и фонијатрије, док је 1989. године уведена двосеместрална настава за лекаре на магистарским студијама из оториноларингологије. У школској 2003/04. формирана је испитна комисија за полагање специјалистичког испита из максилотофацијалне хирургије.

Током година, наставни план и програм су се усклађивали са савременим достигнућима и европским стандардима. Данас, Катедра за последипломску наставу организује комплетне специјалистичке студије из отори-

cializations in audiology and master's studies in otorhinolaryngology. In 1981, a two-semester course was introduced for specialist physicians in subspecializations in audiology and phoniatics, while in 1989, a two-semester course was introduced for physicians in master's studies in otorhinolaryngology. In the 2003/04 academic year, an examination committee was formed for the specialist exam in maxillofacial surgery.

Over the years, the curriculum has been aligned with contemporary achievements and European standards. Today, the Department for Postgraduate Education organizes complete

ноларингологије у трајању од 48 месеци и специјалистичке студије из максиллофацијалне хирургије у трајању од 60 месеци, које укључују и двосеместралну наставу, као и програме ужих специјализација из аудиологије и фонијатрије у трајању од годину дана. Специјалистички стаж се обавља према програму који је утврдило Министарство здравља и Медицински факултет, а који укључује неопходна теоријска знања и практичне вештине у амбулантном и хируршком раду. Знање и вештине кандидата се проверавају кроз усмене колоквијуме током двосеместралне наставе и пред сам специјалистички испит. Након завршетка програма специјализације, савладавања потребних вештина и полагања колоквијума, лекари стичу право да полажу специјалистички испит. Током једне школске године на Клиници се едукује око 50 лекара на специјализацији из оториноларингологије и 3 до 5 из максиллофацијалне хирургије. Наставници наше Катедре учествују у настави за лекаре на специјализацији педијатрије, ургентне медицине, опште медицине и онкологије.

Највиши степен усавршавања у овој области подразумева стицање звања специјалисте у ужој специјализацији, што омогућава лекарима да се додатно усаврше у специфичним областима и пружају високо специјализоване услуге, чиме се значајно подиже ниво здравствене заштите. Након завршетка теоријске наставе и савладавања практичних вештина, кандидати полажу усмени испит који се састоји од практичног дела и провере знања пред комисијом и јавно бране свој рад у оквиру уже специјализације. Просечно 3 до 5 лекара годишње је на едукацији из ужих специјализација из аудиологије или фонијатрије.

Катедра за последипломску наставу такође организује наставу у оквиру специјалистичких академских студија у оквиру клиничког модула са четири изборна блока: Основе клиничке оториноларингологије, Ендоскопске и хируршке методе за дијагностику и терапију ОРЛ обољења, Савремени аспекти фонације и артикулације и Савремена дијагностика и терапија отолошких обољења.

specialist studies in otorhinolaryngology lasting 48 months and specialist studies in maxillofacial surgery lasting 60 months, which include a two-semester course, as well as programs of subspecializations in audiology and phoniatrics lasting one year. The specialist internship is carried out according to a program established by the Ministry of Health and the Faculty of Medicine, which includes the necessary theoretical knowledge and practical skills in outpatient and surgical work. The knowledge and skills of the candidates are tested through oral colloquia during the two-semester course and before the specialist exam. After completing the specialization program, mastering the required skills, and passing the colloquia, physicians gain the right to take the specialist exam. During one academic year, about 50 physicians specializing in otorhinolaryngology and 3 to 5 in maxillofacial surgery are trained at the Clinic. Lecturers from our Department also participate in education for physicians specializing in pediatrics, emergency medicine, general medicine, and oncology.

The highest level of advancement in this field involves obtaining the title of specialist in a subspecialization, which allows physicians to further refine their skills in specific areas and provide highly specialized services, thereby significantly raising the level of healthcare. After completing theoretical course and mastering practical skills, candidates take an oral exam that consists of a practical component and knowledge assessment conducted by a examination committee, and publicly defend their work within the subspecialization. On average, 3 to 5 physicians per year undergo education in subspecializations in audiology or phoniatrics.

The Department for Postgraduate Education also organizes education within specialist academic studies in the clinical module with four elective blocks: Fundamentals of Clinical Otorhinolaryngology; Endoscopic and Surgical Methods for Diagnosis and Therapy of ENT Diseases; Modern Aspects of Phonation and Articulation; and Modern Diagnostics and Therapy of Otological Diseases.

Слика 2. Део лекара на специјализацији на Клиници за ОРЛ и МФХ УКЦС у школској 2024/25.

Figure 2. Some of the physicians specializing at the Clinic for ENT and Maxillofacial Surgery, UKCS, in the 2024/25 academic year

Од школске 2023/24. на докторским студијама Медицинског факултета Универзитета у Београду у оквиру модула Реконструктивна хирургија организован је изборни предмет „Реконструктивна хирургија у оториноларингологији и максилотофацијалној регији“, члан Програмског савета је професор Ненад Арсовић.

Наставници и сарадници Катедре за последипломску наставу посвећени су континуираном усавршавању у научном и стручном аспекту, менторском раду са кандидатима на специјалистичком и супспецијалистичком стажу, праћењу савремених дијагностичких и терапијских протокола у складу са најбољом клиничком праксом, као и сарадњи са здравственим установама у земљи и иностранству ради постизања максималног квалитета у раду.

From the 2023/24 academic year, in the doctoral studies at the University of Belgrade's Faculty of Medicine, within the Reconstructive Surgery module, an elective course “Reconstructive Surgery in Otorhinolaryngology and the Maxillofacial Region” has been organized, with Professor Nenad Arsović as a member of the Program Council.

Lecturers and associates of the Department for Postgraduate Education are dedicated to continuous advancement in scientific and professional aspects, mentoring candidates in specialist and subspecialist internships, following modern diagnostic and therapeutic protocols in accordance with the best clinical practices, as well as collaborating with healthcare institutions domestically and abroad to achieve highest quality in their work.

Шефови Катедре за последипломску наставу били су:

Проф. др Томислав Јањатовић (1984–1986)

Проф. др Боривоје Крејовић (1987–1991)

Проф. др Стеван Цветковић (1992–1993)

Проф. др Радомир Радуловић (1993–2000)

Проф. др Драгослава Ђерић (2000–2001)

Проф. др Љиљана Јаношевић (2001–2014)

Проф. др Предраг Станковић (2014–2019)

Проф. др Милан Јовановић (2019–данас)

Тренутно у руковођењу Катедром за последипломску наставу учествују поред проф. др Милана Јовановића и заменик шефа Катедре професорка др Љиљана Чворовић и секретар Катедре клинички асистент Светлана Ваљаревић.

Сви чланови Катедре активно учествују у научно-истраживачким пројектима, домаћим и међународним научним скуповима, публикују радове, уџбенике, књиге и монографије, и чланови су светских и интернационалних друштава оториноларинголога, онколога, фонијатара и аудиолога. У току 2023. године публиковано је укупно 15 радова М21, М22 и М23 категорије од стране наставника Катедре, са укупним импакт фактором од 42,8. Чланови Катедре су рецензенти у водећим научним часописима из оториноларингологије и максиллофацијалне хирургије.

Захваљујући интензивној сарадњи са другим универзитетима у земљи и иностранству, као и континуираном унапређењу наставног процеса, Катедра за оториноларингологију и максиллофацијалну хирургију Медицинског факултета у Београду постала је једна од водећих и најорганизованијих у својој области.

Катедра је такође дала значајан допринос и оснивању и раду Медицинских факултета у

Heads of the Department for Postgraduate Education:

- Prof. Dr. Tomislav Janjatović (1984–1986)

- Prof. Dr. Borivoje Krejović (1987–1991)

- Prof. Dr. Stevan Cvetković (1992–1993)

- Prof. Dr. Radomir Radulović (1993–2000)

- Prof. Dr. Dragoslava Đerić (2000–2001)

- Prof. Dr. Ljiljana Janošević (2001–2014)

- Prof. Dr. Predrag Stanković (2014–2019)

- Prof. Dr. Milan Jovanović (2019–present)

Currently, the Department for Postgraduate Education is managed by Prof. Dr. Milan Jovanović, Deputy Head Prof. Dr. Ljiljana Čvorović, and Secretary Clinical Assistant Svetlana Valjarević.

All members of the Department actively participate in scientific research projects, domestic and international scientific conferences, publish papers, textbooks, books, and monographs, and are members of global and international societies of otorhinolaryngologists, oncologists, phoniatrists, and audiologists. In 2023, a total of 15 papers in categories M21, M22, and M23 were published by the Department's lecturers, with a total impact factor of 42.8. Members of the Department serve as reviewers in leading scientific journals in otorhinolaryngology and maxillofacial surgery.

Thanks to intensive collaboration with other universities in the country and abroad, as well as continuous improvement of the teaching process, the Department of Otorhinolaryngology and Maxillofacial Surgery at the Faculty of Medicine in Belgrade has become one of the leading and most organized in its field.

The Department has also made a significant contribution to the establishment and oper-

Новом Саду, Нишу, Приштини, Крагујевцу и Фочи, као и Дефектолошког и Стоматолошког факултета у Београду.

Катедра за оториноларингологију и максилотофацијалну хирургију је почетком осамдесетих година била најбројнија од свог оснивања, са 22 члана, укључујући 12 наставника и 10 асистената. Данас катедра има 18 чланова, 4 редовна професора, 5 ванредних професора, 4 доцента и 5 клиничких асистената у оквиру своје 2 наставне базе.

Тренутно активни чланови Катедре за оториноларингологију и максилотофацијалну хирургију су:

Наставна база Универзитетски Клинички центар Србије- Клиника за оториноларингологију и максилотофацијалну хирургију

1. Редовни професор Ненад Арсовић
2. Редовни професор Јовица Миловановић
3. Редовни професор Владимир Ђорђевић
4. Ванредни професор Александар Тривић
5. Ванредни професор Владимир Нешић
6. Ванредни професор Зоран Дудварски
7. Ванредни професор Сања Крејовић
8. Ванредни професор Љиљана Чворовић
9. Доцент Бојан Павловић
10. Доцент Ана Јотић
11. Доцент Бојана Букуров
12. Доцент Миљан Фолић
13. Клинички асистент Горан Стојковић
14. Клинички асистент Александар Крстић
15. Клинички асистент Саша Јаковљевић
16. Клинички асистент Немања Радивојевић

ation of the Faculties of Medicine in Novi Sad, Niš, Priština, Kragujevac, and Foča, also, Faculty of Defectology and Faculty of Dental Medicine, Belgrade.

At the beginning of the 1980s, the Department of Otorhinolaryngology and Maxillofacial Surgery was the largest since its founding, with 22 members, including 12 lecturers and 10 assistants. Today, the Department has 18 members: 4 full professors, 5 associate professors, 4 assistant professors, and 5 clinical assistants within its two teaching bases.

Currently active members of the Department of Otorhinolaryngology and Maxillofacial Surgery:

Teaching Base: University Clinical Center of Serbia - Clinic for Otorhinolaryngology and Maxillofacial Surgery

1. Full Professor Nenad Arsović
2. Full Professor Jovica Milovanović
3. Full Professor Vladimir Đorđević
4. Associate Professor Aleksandar Trivić
5. Associate Professor Vladimir Nešić
6. Associate Professor Zoran Dudvarski
7. Associate Professor Sanja Krejović
8. Associate Professor Ljiljana Čvorović
9. Assistant Professor Bojan Pavlović
10. Assistant Professor Ana Jotić
11. Assistant Professor Bojana Bukurov
12. Assistant Professor Miljan Folić
13. Clinical Assistant Goran Stojković
14. Clinical Assistant Aleksandar Krstić
15. Clinical Assistant Saša Jakovljević
16. Clinical Assistant Nemanja Radivojević

Наставна база Клиничко болнички центар „Земун“

1. Редовни професор Милан Јовановић
2. Клинички асистент Светлана Ваљаревић

Катедра има богату издавачку делатност. У прилогу су званични уџбеници и практикуми Медицинског факултета публикованих од стране наставника Катедре:

Скрипта из болести ува, носа и грла

Љ. Вуловић
Медицински факултет, Београд 1928.

Основи оториноларингологије

М. Фотић
Научна књига, Београд 1948.

Оториноларингологија

С. Подвинец
Медицинска књига, Београд – Загреб, 1965.

Практичка оториноларингологија

С. Ђорђевић
Завод за издавање уџбеника СР Србије, Београд, 1968.

Оториноларингологија

Д. Савић, Д. Цвејић, М. Косановић
Научна књига, Београд, 1975.

Оториноларингологија са максилофацијалном патологијом

Катедра оториноларингологије
Главни уредник: Петар Стефановић
Медицински факултет, Београд, 1984.

Практикум из оториноларингологије

Катедра оториноларингологије
Гојко Стојичић, Миодраг Јовановић, Жељко Петровић, Предраг Станковић, Војко Ђукић, Антон Микић
Главни уредник: Гојко Стојичић
ЦИБИФ, Београд, 1992.

Отолошка морфологија и радиолошка дијагностика обољења средњег ува

Драгослава Ђерић и Анђа Јашовић
Медицински факултет, Београд 1996

Teaching Base: Clinical Hospital Center “Zemun”

1. Full Professor Milan Jovanović
2. Clinical Assistant Svetlana Valjarević

The Department has a rich publishing activity. Below are the official textbooks and practical manuals of the Faculty of Medicine, published by the Department's faculty members:

Script on Diseases of the Ear, Nose, and Throat

Lj. Vulović
Faculty of Medicine, Belgrade, 1928.

Fundamentals of Otorhinolaryngology

M. Fotić
Scientific Book, Belgrade, 1948.

Otorhinolaryngology

S. Podvynec
Medical Book, Belgrade – Zagreb, 1965.

Practical Otorhinolaryngology

S. Đorđević
Institute for Textbook Publishing of SR Serbia, Belgrade, 1968.

Otorhinolaryngology

D. Savić, D. Cvejić, M. Kosanović
Scientific Book, Belgrade, 1975.

Otorhinolaryngology with Maxillofacial Pathology

Department of Otorhinolaryngology
Editor-in-Chief: Petar Stefanović
Faculty of Medicine, Belgrade, 1984.

Practical Manual of Otorhinolaryngology

Department of Otorhinolaryngology
Gojko Stojičić, Miodrag Jovanović, Željko Petrović, Predrag Stanković, Vojko Đukić, Anton Mikić
Editor-in-Chief: Gojko Stojičić
CIBIF, Belgrade, 1992.

Otic Morphology and Radiological Diagnosis of Middle Ear Diseases

Dragoslava Đerić and Anđa Jašović
Faculty of Medicine, Belgrade 1996

Оториноларингологија са максилофацијалном хирургијом

Катедра за оториноларингологију са максилофацијалном хирургијом
Главни уредник: Радомир Радуловић
Уредник: Предраг Станковић
Медицински факултет, Београд, 2004.

Оториноларингологија са максилофацијалном хирургијом

Катедра за оториноларингологију са максилофацијалном хирургијом
Уредници: Војко Ђукић, Љиљана Јаношевић
Завод за уџбенике, Београд, 2014.

Максилофацијална хирургија

Уредник: Милован Димитријевић
Медицински факултет, ЦИБИД, Београд, 2020.

Периферне парализе фацијалног живца

Уредници: Ненад Арсовић и Љиљана Чворовић
Медицински факултет, Београд 2024

Практикум из оториноларингологије и максилофацијалне хирургије за студенте медицине и лекаре на специјализацији

Катедра за оториноларингологију са максилофацијалном хирургијом
Уредник: Љиљана Чворовић
Медицински факултет, Београд 2024.

Оториноларингологија са максилофацијалном хирургијом

Катедра за оториноларингологију са максилофацијалном хирургијом
Уредници: Ненад Арсовић и Љиљана Чворовић
Медицински факултет, Београд 2025.

Клиника за ОРЛ и МФХ, УКЦ Србије је и наставна база за студенте Основних академских студија – Сестринство Медицинског факултета Универзитета у Београду од школске 2011/12 године и Академије струковних студија Београд- Одсек висока здравствена школа од школске 2010/11.

Otorhinolaryngology with Maxillofacial Surgery

Department of Otorhinolaryngology with Maxillofacial Surgery
Editor-in-Chief: Radomir Radulović
Editor: Predrag Stanković
Faculty of Medicine, Belgrade, 2004.

Otorhinolaryngology with Maxillofacial Surgery

Department of Otorhinolaryngology with Maxillofacial Surgery
Editors: Vojko Đukić, Ljiljana Janošević
Institute for Textbooks, Belgrade, 2014.

Maxillofacial Surgery

Editor: Milovan Dimitrijević
Faculty of Medicine, CIBID, Belgrade, 2020.

Peripheral Facial Nerve Paralysis

Editors: Nenad Arsović and Ljiljana Čvorović
Faculty of Medicine, Belgrade 2024

Practical Manual of Otorhinolaryngology and Maxillofacial Surgery for Medical Students and Physicians in Specialization

Department of Otorhinolaryngology with Maxillofacial Surgery
Editor: Ljiljana Čvorović
Faculty of Medicine, Belgrade, 2024.

Otorhinolaryngology with Maxillofacial Surgery

Department of Otorhinolaryngology with Maxillofacial Surgery
Editors: Nenad Arsović and Ljiljana Čvorović
Faculty of Medicine, Belgrade, 2025.

The Clinic for Otorhinolaryngology and Maxillofacial Surgery, UCC Serbia, has also been a educational base for students of Basic Academic Studies – Nursing at the Faculty of Medicine, University of Belgrade, since the 2011/12 academic year and for the Academy of Vocational Studies Belgrade – Department of School of Applied Health Sciences since the 2010/11 academic year.

Слика 3. Фотографије насловних страна званичних публикација Медицинског факултета приређених од стране наставника Катедре

Figure 3. Cover pages of official publications of the Faculty of Medicine prepared by the Department's lecturers

Литература:

Давидовић Л, Поподић Д и др. Сто година Медицинског факултета Универзитета у Београду, 2022.

Ђукић В, Станковић П. 80 година Института за оториноларингологију и максилотофацијалну хирургију, 2004.

Арсовић Н, Димитријевић М. 95 година Клинике, 65 година Катедре за оториноларингологију и максилотофацијалну хирургију, 2019.

Literature:

Davidović L, Popadić D, et al. Sto godina Medicinskog fakulteta Univerziteta u Beogradu, 2022.

Đukić V, Stanković P. 80 godina Instituta za otorinolaringologiju i maksilofacijalnu hirurgiju, 2004.

Arsović N, Dimitrijević M. 95 godina Klinike, 65 godina Katedre za otorinolaringologiju i maksilofacijalnu hirurgiju, 2019.

СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА КЛИНИКЕ ЗА ОТОРИНОЛАРИНГОЛОГИЈУ И МАКСИЛОФАЦИЈАЛНУ ХИРУРГИЈУ

DEVELOPMENT STRATEGY OF THE CLINIC FOR OTORHINOLARYNGOLOGY AND MAXILLOFACIAL SURGERY

Мисија наше клинике је брига о пацијентима заснована на савременим медицинским принципима и свим расположивим технологијама у складу са стандардима квалитетне и безбедне здравствене заштите, уз спровођење континуиране образовне делатности студената у додипломској и последипломској настави и активним научно истраживачким радом.

На Клиници за ОРЛ и МФХ је запослено 37 лекара, од којих је 23 специјалиста оториноларингологије, 4 специјалиста максилофацијалне хирургије и један специјалиста интерне медицине. У оквиру Програма запошљавања најуспешнијих дипломаца медицинских факултета и средњих медицинских школа, под покровитељством Министарства здравља, Клиника од 2018. године запошљава најбоље студенте Медицинског факултета у Београду. Преко овог програма на Клиници је до сада посао добило укупно десет лекара који су започели, неки од њих већ и завршили, специјализацију из оториноларингологије или максилофацијалне хирургије. Тренутно је на Клиници за ОРЛ и МФХ запослено осморо лекара на специјализацији из оториноларингологије, један лекар на специјализацији из максилофацијалне хирургије и један клинички лекар на одређено време. Запослено је 113 медицинских сестара и здравствених сарадника-дефектолога и психолога и 16 немедицинских радника. Имплементацијом програма запошљавања, Клиника ће у даљем развоју стално привлачити квалитетне и медицински компетентне људе и улагати у њихов стручни развој. Наша установа придаје велики значај континуираној медицинској едукацији и настоји да омогући едукацију младих лекара

The mission of our clinic is patient care based on modern medical principles and all available technologies, in accordance with quality and safe healthcare standards. We also focus on continuous educational activities for students in undergraduate and postgraduate studies, along with active scientific research.

The Clinic for Otorhinolaryngology and Maxillofacial Surgery employs 37 doctors, including 23 specialists in otorhinolaryngology, 4 specialists in maxillofacial surgery, and one specialist in internal medicine. Through the Employment Program for the best graduates of medical schools, sponsored by the Ministry of Health, since 2018, the Clinic has been hiring top students from the University of Belgrade's Faculty of Medicine. So far, ten doctors have been employed through this program, some of whom have already completed their specialization in otorhinolaryngology or maxillofacial surgery. Currently, eight resident doctors are specializing in otorhinolaryngology, one is specializing in maxillofacial surgery, and one clinical doctor is employed on a fixed-term contract. There are also 113 nurses and allied health workers, including defectologists and psychologists, along with 16 non-medical staff members. By implementing the employment program, the Clinic will continue to attract and invest in highly qualified and medically competent individuals for their professional development. Our institution places great importance on continuous medical education and strives to provide opportunities for young doctors to receive training abroad, keeping up

у иностранству, чиме се иде у корак са савременим трендовима у дијагностици и лечењу. Активно укључење младих стручњака у наш тим и њихово ангажовање у нашој установи је од великог значаја.

Клиника за ОРЛ и МФХ је наставна база Катедре за оториноларингологију и максиллофацијалну хирургију и у њој ради 3 редовна професора, 5 ванредних професора, 4 доцента и 4 клиничка асистента. Запослени лекари и медицинске сестре са здравственим сарадницима континуирано раде на својој едукацији и преношењу знања новим генерацијама које чине: студенти Медицинског факултета Универзитета у Београду и студенти Академије струковних студија Београд- Одсек висока здравствена школа. У редовном плану Катедре је мотивисање и ангажовање младих лекара њиховим бирањем у звање клиничког асистента, чиме се постиже континуитет у квалитетном наставном кадру. Обезбеђивањем модула на докторским студијама из области ОРЛ и МФХ, створили су се услови за раним усмеравањем младог кадра у научно истраживачки рад у области уха, грла, носа и максиллофацијалне регије.

Наставници Медицинског факултета у Београду су организатори конгреса и симпозијума препознатљивих по стручном квалитету у Србији и у региону. Такође, активни су предавачи на релевантним међународним конгресима и чланови уређивачких одбора међународних часописа. Повезивање са Светском здравственом организацијом и промовисање светског Дана слуха организацијом симпозијума сваке године, доприноси већој информисаности наше заједнице и већој подршци здравственог фонда особама са оштећеним слухом. Са таквим трендом ће се наставити и у будућности. Промовисање Дана гласа, активно учествовање на симпозијумима о онкологији главе и врата наставиће се и даље, све у циљу адекватног познавања ове проблематике у стручној и широј друштвеној јавности. У сарадњи са Министарством здравља, Републичком стручном комисијом за оториноларингологију и медицинским факултетима свих универзитета

with the latest trends in diagnostics and treatment. Actively involving young professionals in our team and engaging them in our institution is of great importance.

The Clinic for Otorhinolaryngology and Maxillofacial Surgery is an educational base for the Department of Otorhinolaryngology and Maxillofacial Surgery, with a faculty that includes 3 full professors, 5 associate professors, 4 assistant professors, and 4 clinical assistants. Doctors and nurses continuously work on their education and transferring knowledge to the next generation, including students from the University of Belgrade's Faculty of Medicine and the Belgrade Academy of Professional Studies—Department of Health Sciences. One of the Department's regular objectives is to motivate and involve young doctors by appointing them to the position of clinical assistant, ensuring a continuous high-quality teaching staff. With the introduction of doctoral study modules in ENT and maxillofacial surgery, conditions have been created for early involvement of young professionals in scientific research in the field of ear, throat, nose, and maxillofacial regions.

Faculty members at the University of Belgrade's Faculty of Medicine are organizers of congresses and symposia recognized for their professional quality both in Serbia and the region. They are also active lecturers at international congresses and members of editorial boards of international journals. Our connection with the World Health Organization and the promotion of World Hearing Day, through organizing annual symposia, contributes to greater community awareness and increased support for hearing-impaired individuals. This trend will continue in the future. The promotion of Voice Day and participation in symposia on head and neck oncology will also continue, aiming to improve knowledge on these issues within the professional community and the general public. In collaboration with the Ministry of Health, the National ENT Expert Committee, and the medical faculties of all uni-

у Србији очекујемо имплементацију програма Европске уније за специјализацију из оториноларингологије и хирургије главе и врата и релевантних супспецијализација.

Активном медијском присутношћу и интеракцијом са јавношћу, наши наставници Медицинског факултета Универзитета у Београду имају важну улогу у промоцији наше установе и здравља уопште. Кроз ову врсту промоције, доприносе ширењу знања и подизању свести о здравственим питањима, истовремено истичући нашу клинику као водећу институцију која је посвећена пружању висококвалитетне медицинске неге.

Визија наше клинике је да постанемо препознатљиви као водећа институција у обезбеђењу здравствене заштите грађана у складу са свим усвојеним стандардима квалитетне и безбедне здравствене заштите уз поштовање етичких принципа и високим реномеом образовне и научноистраживачке делатности.

Клиника за ОРЛ и МФХ је међу првима у Србији имплементирала кохлеарну имплантацију, прославивши јубилеј - 20 година од првог кохлеарног имплантата на Светском дану слуха, марта 2024. године. У стратегији развоја постоји план да се на Клиници оформи Центар за слушне импланте, који би обухватио рад мултидисциплинарног тима са пацијентима оштећеног слуха, који би поставио јасне индикације и селектовао пацијенте за импланте средњег ува и импланте за коштану водљивост и наставио успешне, већ успостављене, принципе рада са кохлерном имплантацијом. Поред тога, наша клиника је пионир у функционалној ендоскопској хирургији носа и синуса и набавком навигационог система план је да се он што више имплементира у свакодневни рад. Клиника је пионир и у трансоралној ласерској микрохирургији ларинкса и стратегија за будућност је да се пацијенти са карциномима ларинкса лече употребом свих најсавременијих метода лечења тзв. „орган презервацијски приступ“ и минимално инвазивним реконструктивним захватима. У плану је формирање савременог риноалерголошког

versities in Serbia, we anticipate implementing the European Union's program for specialization in otorhinolaryngology, head and neck surgery, and related subspecializations.

Through active media presence and interaction with the public, our professors from the University of Belgrade's Faculty of Medicine play an important role in promoting our institution and public health in general. This type of promotion contributes to raising awareness of health issues while highlighting our clinic as a leading institution committed to providing high-quality medical care.

The vision of our clinic is to be recognized as a leading institution in providing healthcare to citizens, adhering to all accepted standards of quality and safe healthcare, while respecting ethical principles and maintaining a high reputation in education and scientific research.

The Clinic for Otorhinolaryngology and Maxillofacial Surgery was one of the first in Serbia to implement cochlear implants, celebrating 20 years since the first cochlear implant on World Hearing Day in March 2024. Our development strategy includes the plan to establish a Hearing Implant Center within the Clinic. This center will include a multidisciplinary team working with patients with hearing impairments, establishing clear criteria for selecting candidates for middle ear and bone conduction implants, while continuing the successful principles of cochlear implantation. Additionally, our clinic is a pioneer in functional endoscopic sinus surgery, and with the acquisition of a navigation system, the goal is to implement it further into everyday practice. The clinic is also a pioneer in transoral laser microsurgery of the larynx, and our future strategy includes treating laryngeal cancer patients using the latest treatment methods, known as "organ preservation approaches," and minimally invasive reconstructive procedures. Plans are underway to establish a modern rhino-allergology department, where rhinomanometry, PNIFF,

одсека у коме ће бити могуће урадити рино-манометрију, ПНИФ и назалну спирометрију. Такође, у плану је увођење алергенске имуно-терапије, као и примена биолошке терапије код пацијената са тешким облицима риноси-нузитиса са полипима носа која би се вршила преко одељења дневне болнице Клинике за ОРЛ и МФХ.

Планира се оснивање рачунарског центра Клинике за ОРЛ и МФХ опремљеног савреме-ним рачунарима, опремом за мултимедијалне презентације и софтверима за анализу радио-лошких података потребних за преоперативно планирање навигационе и микроскопске хирургије. Сви рачунари ће имати приступ Академској мрежи Републике Србије и садр-жајима које нуде светски медицински часо-писи у циљу праћена иновација у лечењу и унапређењу медицинског знања наших лекара и медицинских техничара.

Унапређење сарадње са другим референтним установима у земљи и иностранству је један од праваца даљег развоја ради правовремене дијагностике и лечења пацијената, као и раз-мене знања и стручних искустава.

Постављени су јасни стратешки циљеви у складу са визијом клинике. У плану је стално унапређење квалитета рада и безбедности лечења, потврђено стицањем статуса акре-дитоване организационе јединице и установе у целини уз сарадњу са надлежним држав-ним телима у овим областима. Планиране су редовне поновне акредитације, по истицању акредитационог периода. У фокусу је и стра-тешки развој људских ресурса организацио-них јединица кроз методолошко и садржајно унапређење научно-истраживачке и обра-зовне делатности, уз акценат на задовољству условима рада и радним окружењем.

Планирана је комплетна реконструкције објекта Клинике, уз проширивање постојећих капацитета, што би било предуслов за ства-рање најмодерније ОРЛ установе у Србији (Слика 1). Уз то је планирано увођење нових метода и нових здравствених технологија, као

and nasal spirometry will be performed. We also plan to introduce allergen immunotherapy and apply biological therapy for patients with severe forms of chronic rhinosinusitis with nasal polyps, which will be conducted through the day hospi-tal at the Clinic for Otorhinolaryngology and Maxillofacial Surgery.

There are plans to establish a computer center at the Clinic, equipped with modern computers, multimedia presentation equipment, and soft-ware for analyzing radiological data required for preoperative planning of navigation and micro-scopical surgery. All computers will have access to the Academic Network of the Republic of Serbia and content provided by global medical jour-nals to help track innovations in treatment and improve the medical knowledge of our doctors and medical technicians.

Improving collaboration with other reference institutions in the country and abroad is one of the directions of further development, aiming for timely diagnosis and treatment of patients, as well as the exchange of knowledge and expertise.

Clear strategic goals have been set in accordance with the clinic's vision. Continuous improvement of work quality and patient safety is planned, confirmed by obtaining accredited status as an organizational unit and institution as a whole, in collaboration with the relevant state bodies. Regular reaccreditations are planned, upon the expiration of the accreditation period. The stra-tegic development of human resources within the organizational units will focus on enhancing sci-entific research and educational activities, with an emphasis on job satisfaction and the working environment.

The complete reconstruction of the Clinic's build-ing is planned, along with the expansion of exist-ing capacities, which would be a prerequisite for creating the most modern ENT facility in Serbia (Image 1). Additionally, the introduction of new methods, new healthcare technologies, and the

и набавка савремене опреме. Предвиђено је да нови оперативни блок буде опремљен са два најсавременија микроскопа за микрохирургију ува, CO2 ласером, неуромониторингом, дигиталним 4K визуализационим системом за ендоскопску хирургију носа и синуса, као и електромагнетним навигационим системом. Планирана је набавка савремених амбулантних радних места са припадајућим амбулантним отомикроскопом и флексибилним и ригидним ендоскопима.

Клинику за оториноларингологију и максилофацијалну хирургију видимо као водећу установу терцијарног нивоа за лечење пацијената, са задовољним корисницима и запосленим здравственим радницима. Циљ нам је да сваки корисник здравствене заштите у Клиници за оториноларингологију и максилофацијалну хирургију има стручног, љубазног и пожртвованог оториноларинголога и максилофацијалног хирурга и стручне, љубазне и савесне медицинске сестре.

procurement of modern equipment are planned. The new operating block will be equipped with two state-of-the-art microscopes for ear micro-surgery, a CO2 laser, neuromonitoring, a digital 4K visualization system for endoscopic sinus surgery, and an electromagnetic navigation system. Modern outpatient workstations will be equipped with corresponding outpatient otomicroscopes and flexible and rigid endoscopes.

We envision the Clinic for Otorhinolaryngology and Maxillofacial Surgery as a leading tertiary-level institution for patient care, with satisfied patients and healthcare professionals. Our goal is for every patient to be treated by skilled, kind, and dedicated otolaryngologists, maxillofacial surgeons, and conscientious, caring nurses.

Слика 1. План реконструкције Клинике за ОРЛ и МФХ, УКЦС

Figure 1. Reconstruction Plan of the Clinic for Otorhinolaryngology and Maxillofacial Surgery, University Clinical Center of Serbia (UCCS)

Током протекле деценије Клиника за ОРЛ и МФХ УКЦ Србије је имала подршку многобројних партнера и сарадника, а неретко је сарадња прерасла у истинско пријатељство. Поменимо само неке:

Фондације:

- Фондација Њ.К.В. Принцеза Катарина
- Фондација „Полимарк“

Дипломатска представништва и стране мисије:

- Светска здравствена организација

Организације, компаније и удружења:

- Министарство правде Републике Србије
- Народно позориште у Београду
- MED-EL
- Advanced Bionics
- CI Studio Pulsar
- Audiovox
- Audio BM
- Саниоптик
- Widex
- Denta BP Pharm
- Papapostolou

Образовне установе:

- Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију Универзитета у Београду
- Институт за експерименталну фонетику и патологију говора „Ђорђе Костић“
- Школа за оштећене слухом-наглуве “Стефан Дечански”

Over the past decade, the Clinic for ENT and Maxillofacial Surgery at UCCS has received support from numerous partners and collaborators, many of whom have evolved from associates into true friends. Here are just a few:

Foundations:

- HRH Princess Katarina Foundation
- “Polimark” Foundation

Diplomatic Missions and Foreign Entities:

- World Health Organization (WHO)

Organizations, Companies, and Associations:

- Ministry of Justice of the Republic of Serbia
- National Theatre in Belgrade
- MED-EL
- Advanced Bionics
- CI Studio Pulsar
- Audiovox
- Audio BM
- Phonac
- Sanioptik
- Widex
- Denta BP Pharm
- Papapostolou

Educational Institutions:

- Faculty of Special Education and Rehabilitation, University of Belgrade
- Institute for Experimental Phonetics and Speech Pathology “Đorđe Kostić”
- School for Hearing-Impaired Students “Stefan Dečanski”

Здравствене организације:

- Универзитетска дечја клиника
- Институт за онкологију и радиологију Србије
- Институт за неонатологију, Београд

Медијске куће:

- РТС
- Политика

Издавање монографије подржали

AbelaPharm

CI Studio Pulsar

Healthcare Organizations:

- University Children’s Hospital
- Institute of Oncology and Radiology of Serbia
- Institute of Neonatology, Belgrade

Media Outlets:

- Radio Television of Serbia (RTS)
- Politika Newspaper

The publication of the monograph was supported by

AbelaPharm

CI Studio Pulsar

ВЕК ПОСТОЈАЊА
КЛИНИКА ЗА ОТОРИНОЛАРИНГОЛОГИЈУ И МАКСИЛОФАЦИЈАЛНУ ХИРУРГИЈУ
УНИВЕРЗИТЕТСКИ КЛИНИЧКИ ЦЕНТАР СРБИЈЕ

CENTENNIAL CELEBRATION
CLINIC FOR OTORHINOLARYNGOLOGY AND MAXILLOFACIAL SURGERY
UNIVERSITY CLINICAL CENTER OF SERBIA

ИЗДАВАЧ
КЛИНИКА ЗА ОТОРИНОЛАРИНГОЛОГИЈУ И МАКСИЛОФАЦИЈАЛНУ ХИРУРГИЈУ
УНИВЕРЗИТЕТСКИ КЛИНИЧКИ ЦЕНТАР СРБИЈЕ
УДРУЖЕЊЕ ОТОРИНОЛАРИНГОЛОГА СРБИЈЕ

УРЕДНИЦИ
Професор др Ненад Арсовић
Professor dr Nenad Arsović
Професор др Љиљана Чворовић
Professor dr Ljiljana Čvorović

Тираж: 500
Година издања: 2024.

CIP - КАТАЛОГИЗАЦИЈА У ПУБЛИКАЦИЈИ
НАРОДНА БИБЛИОТЕКА СРБИЈЕ, БЕОГРАД

614.2:616.21(497.11)"1924/2024"
614.2:616.716-089(497.11)"1924/2024"

ВЕК постојања : Клиника за оториноларингологију и максилофацијалну хирургију Универзитетски клинички центар Србије / [уредници] Ненад Арсовић, Љиљана Чворовић = Centennial celebration : Clinic for Otorhinolaryngology and Maxillofacial Surgery University Clinical Centre of Serbia : 1924 - 2024 / Nenad Arsović, Ljiljana Čvorović. - Београд : Клиника за оториноларингологију и максилофацијалну хирургију Универзитетски клинички центар Србије : Удружење оториноларинголога Србије, 2024 (Крагујевац : Графостил). - 127 стр. : илустр. ; 27 cm

Текст ћир. и лат. - Упоредо срп. текст и енгл. превод. - Тираж 500. - Стр. 9-11:
Предговор / Ненад Арсовић. - Библиографија уз поједна поглавља.

ISBN 978-86-919399-3-9

а) Универзитетски клинички центар Србије. Клиника за оториноларингологију
и максилофацијалну хирургију (Београд) -- 1924-2024

COBISS.SR-ID 156504329